नं. ६ शाक्तानन्द तरंगणी

शाक्तानन्दतरंगणी

नं० १४६८

नं २४६८ क
शाक्तानंद तरंगि
८९ पत्रा
तन्त्र

5915
F- 89 Complete

हक्का नंद तरंगिणी

शा॰ त॰ १

ॐ नमः परदेवतायै ॐ गुणसाम्यप्रकृतिं नित्यां परमात्
मस्वरूपिणीम् नमस्ते भक्तिसंलब्ध्यै शाक्तानन्दतरं
गिणी अथ का प्रकृतिः तथा हि गुणत्रयसाम्याव
स्था प्रकृतिः तथा चोक्तं सत्त्वरजस्तम इति गुणत्रय
मुदाहृतं साम्यावस्थितिरेतेषामव्यक्तिं प्रकृतिं विदुः
सैव मूलप्रकृतिः स्यात् प्रधानं पुरुषोऽपि च अत्रा
पि सत्त्वं रजस्तम इति गुणानां त्रितयं प्रिये यदा सा प
रमा शक्तिर्गुणाधिष्ठानमाचरेत् प्रकृतित्वं भजेत्तस्याः
पुरुषः स्यात्सदाशिवः नित्याशाश्वत्यमाह शक्तिया
मले ब्रह्मविष्णुशिवादीनां भावो यस्यां निजेच्छया
पुनः प्रलीयते यस्यां नित्या सा परिकीर्तिता परमश्चा
सौ आत्मा चेति परमात्मा उत्कृष्ट आत्मा इत्यर्थः
उत्कृष्टत्वं च स्वेच्छया ब्रह्मविष्णुशिवादिशरीरमुत्पाद
नं यते अथवा तत्तदिन्द्रियरहितोऽपि तत्तदिन्द्रियज
न्यप्रत्यक्षाश्रयः तथा चोक्तं श्रुतिः अपाणिपादो जव
नो ग्रहीता पश्यत्यचक्षुः स शृणोत्यकर्णः स वेत्ति वि
श्वं न हि तस्यास्ति वेत्ता तमाहुरग्र्यं पुरुषं प्रधानम् नित्य
ज्ञानकृत्याश्रयः परमात्मा स च लाघवात् एक एव
नव जन्यज्ञानप्रकृत्याश्रयो जीवात्मा स चानन्तः मनु
ष्यपशुपक्ष्यादिभेदात् तथा शिवविष्णुगणादीनां शरी

इमे द्वात्रनानापर्वाप्ततइतिवाच्यम् अन्नादिग्रहणेपिगृही
तशरीराणांनानात्वेनतत्रनानात्वभ्रमात् नहिभ्रमा
त्सत्त्वसिद्धिरिति । उल्लासेप्रथमेवक्ष्येशारीरंकर्मसं
भवं दीक्षाद्वितीयेवक्ष्यामितृतीयेयोगनिर्णयम्
प्रातःकृत्यंचतुर्थेतुप्रासनंपंचमेतथा अंतर्यागवि
धिंषष्ठेनित्यपूजांचसप्तमे वर्णमालाविधानंतुनव
मेजपलक्षणम् महासेतुंचमेतुंचकुल्लुकांदशमेतत
था कुलस्यशोधनंरुद्रेद्वादशेचपरस्क्रियाम् संस्का
रंयंत्रराजस्यबलिदानंत्रयोदशे फलंचतुर्दशेचैवउ
पचारादिदानजम् नामस्मरणपूजादिफलंपंचदशे
तथा कलौसंसर्गदोषादिप्रायश्चित्तंतुषोडशे कुंडं
सप्तदशेचैवहोमंचाष्टदशेततः गुरुपादरजोध्या
नात्कृतउल्लासनिर्णयः ज्ञानभाष्ये देव्युवाच शारी
रंकीदृशंनाथमूर्तिर्वाकेनकर्मणा इदानींश्रोतुमि
च्छामिकृद्धिमेपरमेश्वर ईश्वरउवाच शृणुदेविप्र
वक्ष्यामिशारीरंकर्मरूपिणम् रजस्वलाचयानारीवि
शुद्धापंचमेदिने पीडिताकामबाणेनततःपुरुषमी
हते भगलिंगसमायोगात्वैमिथुनेस्यात्तथातयोः अन्यो
न्यस्पर्शनादेविजायतेचमहत्सुखं तत्तेचतथारेतः प्रा
णापानविसंश्रितिः क्षितिरापस्तथातेजोवायुराकाश

शा· मेवच सर्व्वेषांतनं प्राउः स्यादहस्य रक्तवीजयोः नाभिरंध्रेन
ने· टादेविभ्रमतेच समीरणेः कुंभकारोयथावके घटतेवच
२ टादिकं तथासमीरणागर्भेः घटतेप्राणिनांतनुं कललं
चैकरात्रेण बुद्बुदं पंचमेदिने शोणितं दशरात्रेन मांसपिं
डंचतुर्दशे मासैकेः पिंचसंपूर्णेमांसपिंडेऽङ्कुरायते
श्रोत्रेमसंजायते वीजेऽवलांडः सहसांकुरः तस्यमध्येहृस
हंसकंकालदंडरूपिणः चराचराणांसर्व्वेषांदेवादीनांवि
शेषतः आलयः सर्वभूतानांमेरोरभ्यंतरेऽपिच प्रदीप
कलिकाकारं जीवंहृदिसदास्थितं रज्जुवद्धोयथाश्ये
नोगतोऽप्याकृष्यतेपुनः गुणवद्धस्तथाजीवः प्राणा
पानेनकृष्यते जीवस्यपरमेशानिपरिवारगणंशृणु
श्रोत्राणिनासिकेकर्णौजिह्वाचकमलानने हस्तौपा
दौमहेशानिगुह्योपस्थौक्रमात्प्रिये नाभिस्थपरमेशा
निमनस्थपरमेश्वरि जाग्रत्स्वप्नसुषुप्तस्थवस्थाचेतिहृदि
धुंमस्थिता इन्द्रियाणांचसर्व्वेषांमनःपरमसारथिः
पापैःपुण्यैर्महेशानिवंधःस्यादात्मनःप्रिये संगात्मा
सदसत्कर्मजीवः सर्वं करोतिहि शुद्धसत्वात्मकोजी
वःसदसत्कर्मवर्जितः मनसाजीवसंयोगात्सका·
र्यंकुरुतेसदा मासद्वयेतुसंपूर्णेमेदस्तत्रप्रजायते
मज्जास्थीनित्रिभिर्म्मासैः केशास्त्वक्चचतुर्थये ॥

कर्णाक्षिनासिकावक्त्रं कंठोदरं वपंचमे शुक्राडुत्पद्य
ते रक्तं रक्ताद्भिन्नसमुद्भवः प्राणतो वायुरुत्पन्नः का
लाग्निः स्यादपानतः शुक्रतो नाडिको सन्ति शुक्राद
ग्निसमुद्भवः मांसतश्चमलो सन्ति मज्जा वापित्ततोभ
वेत् वायुना प्राणेनि ष्पत्तिरपानादग्निसंभवः शुक्री
णास्यादिना जिह्वा नासिका सर्वेदेहिनां रक्ताडुत्पद्य
ते नेत्रं वामं चैव तद्दक्षिणं प्राणाडुत्पद्यते श्रूवं घ्राण
रंध्रहृद्यं तथा षडेभ्युद्भवति तथा पादौ सर्वांगानि च सप्त
मे संधिः संपूर्णतां याति अष्टमे मासि वै ततः सुरा
यस्तु कंकालस्यारभ्य गुदमूलतः द्वाविंशज्ज्ञानवि
ज्ञेया ग्रंथिनावहंते सदा तस्य मध्ये सदा सर्वा नाड्य
स्तत्र व्यवस्थिताः इडा च पिंगला चैव सुषुम्ना च तृती
यिका गांधारी हस्तिजिह्वा च पूषा चैव यशस्विनी अ
लंबुषा कुहूश्चैव शंखिनी दशमी तथा अन्याश्च नाडि
काः सूक्ष्माः सहस्राणां हि संमिताः इडा च वामभागे तु
दक्षिणे पिंगला तथा ब्रह्मरंध्रे सुषुम्ना गांधारी वा
मचक्षुषि दक्षिणे हस्तिजिह्वा च पूषा च कर्णे दक्षिणे
वामे यशस्विनी चैव मुखे चालंबुषा तथा कुहूश्च लिंग
मूले च शंखिनी शिरसोपरि एवं द्वारं समाश्रित्य तिष्ठंति
दशनाडिकाः क्षितिश्च वारि तेजश्च पवनाकाशमेव च

शा॰ तं॰ ३ स्थैर्यंगताइमेपंचवाह्याभ्यंतरएवच अस्थिचर्मतथा
नाडीलोममांसस्तथैवच एतेपंचगुणाःप्रोक्ताःपृथि
व्यांचसमवस्थिताः मलमूत्रंतथाशुक्रंश्लेष्माशोणित
मेवच एतेपंचगुणाःप्रोक्ताःआपस्तत्रसमवस्थिताः क्षु
धातृष्णातथानिद्राश्रमोरूःकांतिरेवच एतेपंचगुणाः
प्रोक्तास्तेजस्तत्रसमवस्थिताः विवोधाद्वेपणाकुंचधा
रणंतर्पणंतथा एतेपंचगुणाःप्रोक्ताःमारुतेचसमव
स्थिताः रागद्वेषश्चमोहश्चभयंलज्जातथैवच एते
पंचगुणाःप्रोक्ताआकाशेचसमवस्थिताः प्राणापा
नसमानश्चोदानव्यानौचवायवः नागःकूर्मोऽथ
कृकरोदेवदत्तोधनंजयः एतेदशगुणाःप्रोक्तास
र्वेप्राणसमात्मनः हृदिप्राणोवसेन्नित्यमपानोगु
दमंडले समानोनाभिदेशेचउदानःकंठदेशतः व्या
नःसर्वशरीरेतुप्रधानाःपंचवायवः ब्रह्मांडेयेगुणाः
संतितेतिष्ठंतिकलेवरे पातालमृत्यरंलोकाश्चादिप्रा
दिनवग्रहाः नागाश्चसर्वदेहिनांपिंडमध्येसमवस्थिताः
पादाधस्त्वतलंविद्यात्ऊर्द्ध्वेवितलंतथा जानुनोःसु
तलंचैवतलंचसंधियोरूर्योः तलातलंगुह्यमध्ये
लिंगमूलेरसातलं पातालंकटिसंधौचपादादौल
तयेद्बुधः भूर्लोकोनाभिदेशेतुभुवर्लोकस्तथाहृदि

स्वर्लोकः कंठदेशेतु महर्लोकस्तु चक्षुषि जनलोकस्तु
ऊर्द्ध्वे च तपोलोको ललाटके सत्यलोको महापद्मे नाभौ भुव
नानि चतुर्दश त्रिकोणे च स्थितो मेरु रुद्रलोके च म
न्दरः कैलाशो दक्षिणे कोणे वामकोणे हिमालयः
विन्ध्यो विष्णुस्तु ऊर्द्ध्वे च सप्तैते कुलपर्वताः अस्मिन्स्था
ने च द्वीपो जंबुद्वीपो व्यवस्थितः मांसेषु च कुशद्वीपः
क्रौंचद्वीपः शिरासु च शाकद्वीपः पयोरक्ते प्राणिनां
सर्वसंधिषु तद्वच्छाल्मलीद्वीपः सच्च लोमसंच
यः नाभिस्थः पुष्करद्वीपः सागरस्तदनंतरं लवणोद
स्तथा मूत्रे शुक्रे क्षीरोदसागरः मज्जा दधिसमुद्रश्च त
दूर्द्ध्वे घृतसागरः रसोदके रसः प्रोक्तः इति सप्तकांतरे
पाठः वातिधिः कञ्चरः प्रोक्तः रक्तः स्यात्कटिशोणितम
शोणितेषु सराः प्रोक्ताः ख्याताः सागरकीर्तिताः ग्रहा
णां मंडले चैव शृणु त्वं सामि पार्वति नादचक्रे स्थितः
सूर्यो विन्दुचक्रे च चन्द्रमाः लोचने मंगलः प्रोक्तो हृ
दि सोमसुतस्तथा उदरे च गुरुश्चैव शुक्रे शुक्रस्तथै
व च नाभिचक्रे स्थितो मन्दो मुखे राहुः स्थितः सदा पा
दे नाभौ च केतुश्च शरीरे ग्रहमंडले नवमे मासि गर्भ
स्थः सर्वान्संस्मरते मनः नवद्वारपुरे देही समयान्य
विकारकान् सर्वखंडं समंकृत्वा भुक्त्वै च हृदयमंतरेण

शा. तं. ४

स्वकृतं दुष्कृतं चैव यत्कृतं पूर्वजन्मनि तत्सर्वं सफलं
ज्ञात्वा दुःखेनायस्तथोद्भवः गर्भे तस्य प्रविष्टस्तु तिमिरे घो
रदर्शने यदि माता स्वं विभुंक्ते अन्नपानादिकं ततः ज
नमानाभिदेशात्तु सुवेदना पिवत्यसौ ततो जीवति ग
र्भेऽसौ अन्यथा मरणं भवेत् अभ्यस्यामि शिवं ज्ञानं सं
सारार्णवतारणं चिरयोगी ततो भूत्वा मुक्तो भास्यामि त
त्त्वणं यतस्मिन्नंतरे देवि विघ्नेभो गर्भसंकटे निःसार्य
ते तदा बालः प्रबलैः सूतिमारुतैः पतितोऽपि न जाना
ति मूर्छितोऽपि ततस्सूतः सूतिवातगभीरेण योनि
रंध्रस्य पीडनात् विस्मृतं सकलं ज्ञानं गर्भे यच्चिंतितं
हृदि यथा भवति तत्त्वेषु सन्नभूतेषु पीडनात् मातरं
स्मते निसंतु भुक्त्वा दृढवेदने रक्ताधिका भवेन्नारी भ
वेच्छुक्राधिकः पुमान् नपुंसकं ततो जातं साम्ये च रज
वीजयोः पंचैतान्यपि सृज्यंते गर्भस्थस्यैव देहिनः
आयुः कर्म च वित्तं च विद्या निधनमेव च बालकश्च
शिशुश्चैव पौगंडः कौशोरकस्तथा अतः परं तु युवकः
प्रौढश्चैव ततः परम् अतिप्रौढस्तथा वृद्धश्चातिवृ
द्धस्ततः परं पलितं मरणं चैव अवस्थाः परिकीर्ति
ताः तत्क्षणादेव गृह्णाति शरीरं नतिवाहिकम्।
केवलं तन्मनुष्याणां नामैषां प्राणिनां क्वचित्

प्रतिदेहमिति प्रोक्तं कस्मादेव न संशयः ततः सपिण्डीक
रणे वाप्यैवं समन्कृते तेन वै पूर्णे संवत्सरे देहमर्त्यः सं
संप्रपद्यते ततः स नरके याति स्वर्गं वा स्वेन कर्मणा
तत्क्षणात्स्वस्थानात् देवत्वमथ मानुष्यं पशुत्वं पा
क्षित्वं तथा कृमित्वं स्थावरत्वं च जायते जंतुः कर्मभिः
स्थावरा जंगमाद्याश्च पक्षिणः पशवो नराः जायंते
वा म्रियंते वा संसारे दुःखसागरे कर्मणा जायते जं
तुः कर्मणैव प्रलीयते देहे विनष्टे तत्कर्म पुनर्देहं प्र
लभ्यते यथा धेनुसहस्रेषु वत्सो विन्दति मातरं
तथा शुभाशुभं कर्म कर्तारमनुगच्छति प्राक्तनेव
लवत्कर्म कोऽन्यथा तत्करिष्यति देहः कर्मात्मकः
प्रोक्तस्तत्र हि विप्रतिष्ठितं कर्मयोगात्तु रूपेण निर्मले
विधिमादिशेत् चराचरमिदं देवि सर्वं कर्मात्मकं प्रि
ये माता कार्यं पिता कर्म कर्मैव परमो गुरुः स्वर्गं
वा नरकं वापि कर्मणैव लभेन्नरः सुखं दुःखं समश्नी
यैः पुण्यैः पापैर्निबंधितैः ततस्त्यजति युते देहं संभोग
वशात्कर्मजं अत्र जन्मसहस्रेषु सहस्रैरपि पार्वति
कदाचिल्लभते जंतुर्मानुष्यं पुण्यसंचयात् निद्रा च मै
थुनाहाराः सर्वेषां प्राणिनां समाः ज्ञानवान्मानवः प्रो
क्तो ज्ञानहीनः पशुः प्रिये संपदं स्वप्नसंकाशं यौवनं कु

पु समोपमं नहि दृष्टमामुष्य यस्य ज्ञानं नलताभृतिः च
ं तुरशीतिलक्षेषु शरीरेषु शरीरिणः न मानुष्यं विनाम
के न्यत्र तत्त्वज्ञानं तु लभ्यते ब्रह्मविष्णुमहेशादिदेवताभूत॥
५ जातयः नाशमेवानुधावंति तस्माच्छ्रेयः समाचरेत्
5 स्वदेहधनदारादिनिरताः सर्वजंतवः जायंते च म्रियं
ते च हा हंताज्ञानमोहिताः प्रभवं सर्वदुःखानामाश्रयं
सकलापदां स्थालयं सर्वपापानां संसारं वर्जयेत्प्रिये
प्रतिक्षणमयः कालः क्षीयमाणो न लक्ष्यते आमकुं।
भः इवांभस्थो विशीर्णः सन्विभाव्यते इदमेकलत्रं
मे धनं मे वा यथावाश्वमे लपंतमिति मर्मंतमतिकाल
वृको हरः पृथिवी दह्यते येन मेरुश्चापि विशीर्यते शु
ष्यते सागरजलं शरीरस्यापि का कथा मोहपाशमयैः पा
शैर्नरो बद्धो हि तिष्ठति स्त्रीधनादिषु संसक्तो मुच्यते
न कदाचन अप्रसक्तदेहकर्माणि महादुःखानि भुंजते
परज्ञानिनो देवि यां सायांति पुनः पुनः अवंधयवंध
नं संगाहतसंगमहाविषं सत्संगस्य विवेकस्य तिस्य
यनयनद्वयं यस्य नास्ति नरः सोऽन्धः कथं न स्यादनाकु
लः द्वे पदे मोक्षबंधाय निर्ममेति ममेति च ममेति ब
ध्यते जंतुर्निर्ममेति प्रतिवध्यते समसंध्यामनार्तयो
विमुक्ति निर्ममेति च मांसलुब्धो यथा मत्स्यो लोह

पृष्ठं न पश्यति स्वबालव्यसनस्थादेही यमवार्त्तां न पश्य
ति कृत्वा पापविनिर्भिन्नं सिक्तं विषयसर्पिषा रागद्वे
षानलैः पक्वं मृत्युरश्नाति मानवं स्वदेहमपि जीवेऽयां
सकायाति कुलेश्वरि स्त्रीमात्रधनपुत्रादि संभ्रमः केन
हेतुना शतं जीवति सर्वस्वं निद्रा तस्यार्द्धहारिणी बा
ल्यभोगजरादुःखैर्विशिष्टं तदपि निष्फलं दुःखमूलं हि संसा
रः स यस्यास्ति स दुःखितः तस्य त्यागः कृतो येन स सुखी
नापरः क्वचित् प्रभाते मलमूत्राभ्यां मध्याह्ने क्षुत्पिपासया
रात्रौ मदननिद्राभ्यां बाध्यन्ते मानवाः सदा दिव्यौषधं न
सेवेत महाव्याधिविनाशनं तद्व्याधिवर्द्धनापथ्यं कु
र्वन्ति बहुमोघजं स्वकर्मफलदेष्ट्यत्वा दुष्कर्माणि करो
तियः कामयेत्तु समाकृष्यार्कदीरं समायाति श्वतिमा
नि शरीराणि विभवो नैव शाश्वतः नित्यं सन्निहितो मृ
त्युः कर्तव्यो धर्मसंचयः अध्रुवेण शरीरेण प्रतिक्षणवि
नाशिना यो ध्रुवं नार्जयेद्धर्मं स मर्त्यो मूढचेतनः नामुत्र
हि सहायार्थं पिता माता च गच्छति नापि पुत्रो न वा ज्ञाति
र्धर्मस्तिष्ठति केवलं पुत्रदारादिभिः पाशैः पुमान्वै यो न
मुच्यते पंडितैश्चैव मूर्खैश्च बलिभिर्दुर्बलैरपि ईश्वरैश्च द
रिद्रैश्च मृत्योः सर्वत्र तुल्यता राजतः सलिलादग्नेश्चोरतः स्व
जनादपि भयमर्थकृतां नित्यं मृत्योः पापकृतामिव सः।

शा
नं
९
6

कार्य्यमद्यकुर्वीतपूर्वाह्णेचापराह्णिके नहिप्रतीक्षतेमृ
त्युःकृतमस्यनवाकृतं कर्म्मणामनसावाचायः कर्म्मा
निरतःसदा अफलाकांक्षिविज्ञेयःसमोहमपियच्छति
अफलाकांक्षी स्वर्गाद्युपभोगजनकतारहित इत्यर्थः
अहोमोहस्यमहात्म्यंतन्मायाजनितस्यच किमस्यम
पिदेवर्षीन्मोहयेदमरानपि इतियामलवचनात् मार्क
ण्डेये महामायाहरेश्चैतत्तयासंमोह्यतेजगत् तयामहा
माययाजगत्संसारःमोह्यते नकेवलंजगत्संमोह्यते।
देवताअपि ज्ञानिनामपिचेतांसिदेवीभगवतीहिसा
बलादाकृष्यमोहायमहामायाप्रयच्छति ज्ञानिनामि
ति प्रपंचमायामिव निमज्जनिनामपिमहतीचासौ मा
याचेति महामायाब्रह्माविष्णुशिवादीनां मोहजनक
त्वात् महामाया तथाचोक्तं यामले सैव माया प्रकृति
र्यासंमोहयतिशंकरं हरिन्तथाविरिंचिंचतथैवान्यांज
गुर्भवान् कालिकापुराणे गर्भान्तर्ज्ञानसंपन्नंप्रेरितं
सूतिमारुतैः उत्पन्नंज्ञानरहितंकुरुतेयानिरंतरं पूर्वातिपूर्व
संस्कारसंयुक्तंमोहनेनियोज्यच आहारादौततोमोहममत्वज्ञा
नसंशयं क्रोधोपरोधलोभेषु क्षिप्त्वाक्षिप्त्वापुनःपुनः पश्चा
त्कामेननियोज्याशुचिंतायुक्तमहर्निशं सामहामायाहिविद्या
विद्याऽविद्याच यामहामायामुक्तेर्हेतुभूतासाविद्यायामहा
मायासंसारबंधनहेतुभूतासाऽविद्या मार्कण्डेये

सा विद्या परमा मुक्तेर्हेतुभूता सनातनी संसारबंधहेतु
श्चैव सैव सर्वेश्वरेश्वरी विद्या वा ऽप्यथवा ऽविद्या ह्यावेतौ सं
भवात्मभौ तत्कर्म यन्न बंधाय सा ऽविद्या परिकीर्तिता
यन्न बंधाय तत्कर्म सा विद्या परिकीर्तिता विद्याषु सर्व
दा सेव्या नापविद्या कथंचन अविद्या कर्मबंधः स्याद्दु
ष्टानं प्राणशपति ज्ञानानाशाद्भवेद्धानिर्हानौ संहरणं
पुनः संहाराद्भवेद्घोरो घोरान्नरकमेव च तस्मादवि
द्या क्वापि न सेव्यापि कदाचन या विद्या सा महामाया स
तु सेव्या सदा बुधैः यो विद्यामुपासते सो ऽंधं तमः प्रवि
शति इत्यत्रापि संसारैकनियतिरूपा ऽविद्या इति रुद्र
यामले सा विद्या मोक्षदा नित्या सर्वभूतेषु संस्थिता य
दा तुष्टा जगन्माता तदा सिद्धिमुपालभेत् वंदनीया सदा
सा पूजनीया च सर्वदा श्रोतव्या कीर्तितव्या च मा
या नित्या न गात्मजा वृथा न कालं गमयेद्द्युतक्रीडादि
ना सुधीः गमयेद्देवतापूजाजपजापस्तवादिना किम
न्यैव सदालापैर्व्यर्थदा सर्वथा यत्नमियात् तस्मान्मंत्रादिकं
सर्वं विज्ञाय श्रीगुरोर्मुखात् सेवेन मुच्यते देवि घोरसंसा
रबन्धनात् इति शाक्तानन्दतरंगिण्यां प्रथमोल्लासः ।
शृणु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि विना दीक्षां
न मोक्षः स्यात् प्राणिनां शिवशासने न योगेन विना मंत्रेण न

शा.
नं.
२

मंत्रेणविनाहिसः हठयोगाभ्यासयोगेनब्रह्मसंसिद्धिकारकं
तमःपरिहृतेगेहेघटोदीपेनदृश्यते एवंमायाहृतोह्यात्मा
मंत्रेणागोचरीकृतः संप्राप्ते षोडशेवर्षे दीक्षांकुर्यात्स
माहितः वसेन्मंत्रैर्यथाविद्धमयःसौवर्णतांव्रजेत् दी
क्षाविद्धस्तथाह्यात्माशिवत्वंलभतेध्रुवं इतिकुलार्णवा
त् मंत्रमुक्तावल्यां जपोदेवार्चनविधिःकार्योदीक्षान्वि
तैर्नरैः नास्तिपापंध्यनस्तेषांमूलकंचयथाश्मनां रुद्र
यामले आगमोक्तविधानेनकलौदेवान्यजेत्सुधीः न
हिदेवाःप्रसीदंतिकलौवाम्यविधानतः आगमशास्त्रमु
त्पत्तिमाह रुद्रयामले आगतं शिववक्त्रेभ्योगतंचगिरि
जामुखे मतंश्रीवासुदेवस्यतस्मादागमउच्यते वक्त्रेभ्यः इ
तिवक्त्रवचनेपंचाम्नायलाभार्थं तथाचकुलार्णवे न
मःपंचमुखेभ्यश्चपंचाम्नायाःसमुद्गताः पूर्वश्चपश्चिमस्तद्वे
वदक्षिणोत्तरस्तोभवेत् ऊर्ध्वेनयसमधःस्यचेवहष्ठाम्नायइ
तीरितः यावंतःपांशवोभूमेस्तावंतःसमुदीरिताः एके
काम्नायजामंत्राभुक्तिमुक्तिफलप्रदाः सर्वेषामेवमंत्रा
णांदेवतानांफलप्रदा इतिवचनेभ्योवामदेवस्यमतंस
न्मतंइत्यर्थः तेनवेदविरुद्धत्वालाभान्नागमस्तुदासः स
दागमएवआगमशास्त्रस्यमुख्यत्वात् अतएवागमसंहिता
याम् असदागमस्यनिन्दामाह शिवः ॥

कलौ प्रायेणादेवेशि राजसात्त्वामसात्तथा निषिद्धाचर
णाः संतो मोहयंसपरान्वहून् श्रावाभ्यां पिशितं रक्तं
सुरां चैव सरेश्वरि वर्णाश्रमोचितं धर्म्मं मविचार्य्यार्प
यंति ये भूतप्रेतपिशाचास्ते भवंति ब्रह्मराक्षसाः इति व
चनात् श्रीक्रमेऽपि शिवेन परयाशक्त्याह्याभ्याः कृतं
समुद्धृतं वाच्यवाचकभावेन ह्याभ्यां ब्रह्मप्रकाशितं
दीक्षाशब्दार्थमाह यामले दिव्यज्ञानं यतो दद्यात्कुर्य्या
त्पापक्षयं यतः तेन दीक्षेति लोकेऽस्मिन्कीर्तिता तंत्र
पारगैः उपचारसहस्रैस्तु अर्चितां भक्तिसंयुतां अदी
क्षिताद्विनैर्देवा न गृह्णंति कदाचन कर्म्माखिलं वृथा
यस्मात्तस्माद्दीक्षितः पुनः क्रियासारे कलेहृष्टान्त।
यो मंत्रं जपेद्गुरुमनाश्रितः सूतानाशो भवेत्तस्य फल
मस्य स्तु उरतः यामले गुरोर्मुखोन्महाविद्यां गृह्णीया
त्पापनाशिनी तस्माद्यत्नाद्गुरुं कृत्वा मंत्रसाधनमाचरे
त् गुरुशब्दार्थमाह यामले गकारः सिद्धिदः प्रोक्तो रे।
फः पापस्य दाहकः उकारः शंभुरित्युक्तस्त्रितयात्मा गु
रुः स्मृतः सारसंग्रहे विशुद्धमातापितृको जितेन्द्रियः
सर्वागमज्ञः परतुः स्वकातरः यथार्थवाग्वेदविदंगणा
रगः शांतः कुलीनो गुरुरीरितो द्विजः द्विजउत्तमपादाना
ह्मणेभ्यः तेत्रे अमाचारो हि जोयस्तु वर्णानां गुरुरेव

पुरा. तं. ८

8

सः अत्रापि अधर्मनिरतो भूत्वा कृत्वा द्विजगरोर्स्मुखा
त् सर्वसिद्धिमवाप्नोति शीघ्रं देवत्वमाप्नुयात् शूद्रः शूद्र
पुत्रोप्युक्त्वा विद्यां वा मंत्रमुत्तमं गृहीत्वा नरकं याति दुः
खमाप्नोति निश्चितं न च तत्रेश्वरे सर्वेषामेव दीक्षाणां
मुक्तिः फलमवेदितं अविशेषाद्द्वमेषा प्रासंगिकात्फ
लश्रुतयः यामले दीक्षितो ब्राह्मणो याति ब्रह्मलोकम
नामयं ऐन्द्रलोकं क्षत्रियोपि प्राजापत्यमथो विशः याति
गांधर्वनगरं शूद्रो दीक्षाप्रभावतः अत्र शूद्रदीक्षाकारणश्रुतेः
न शूद्राय मतिं दद्यादिति वेदमंत्रपरं देवताविशेषपरं मंत्र
विशेषपरं वा वाराहीतंत्रे गोपालस्य मंत्रं दद्यान्महेशस्य
पिपादजे तस्मात्स्थापि हर्यस्य गणेशस्य मनुं लब्ध्वा प
वदीक्षाधिकारी स्यादन्यथा पापभाग्भवेत् इति वचनाद्दे
वतांतरस्य मंत्रे शूद्रानाधिकारः नृसिंहतापनीयश्रुतिः
सावित्रीं प्रणवं यजुर्लक्ष्मीं स्त्रीशूद्रयोर्नेच्छंति लक्ष्मीश्रीबी
जं लक्ष्मीमंत्रमित्यपि कश्चित् गोपालस्य दशाक्षरः प्रणमा
याद्याविशेषमंत्रस्य स्वाहागर्भोपि शूद्रायदेयः सर्वेषु वर्णे
षु तथाश्रमेषु इति क्रमदीपिकायां अभिधानात् नात्र सि
द्धसाध्यत्वसिद्धिविचिंतनं न चाधिकारचिंतात्र ग्रह
णे कालिकामनोरिति कालीकुलसर्वस्ववचना
त् तस्माद्गोपालस्य दशाक्ष ।। ।।

रशण्यामायाद्वाविंशमब्दान्मंत्रग्रहणेशूद्रस्याधिकारः
स्मृतस्तुद्धौ तंत्रोक्तमार्गेणवेदेविवर्ज्जितायाश्चस्मृतिरि
प्रजपेत्सततंशूद्रोनात्रकार्य्याविचारणा ब्राह्मणेण
वसंयुक्तंशूद्रेमंत्रंददातियः शूद्रोनिरयगामीस्याद्ब्रा
ह्मणोयात्यधोगतिं इतिवैदिकमंत्रपरम् स्त्रियोदी
क्षाशुभाप्रोक्तामातुश्चाष्टगुणास्मृता सधवाथवा
दीक्षातत्रनास्तिविचारणा स्त्रियइतिपदंनसर्वत्रा
स्त्रीपरम् विधवायानगुरुत्वं तदुक्तं तत्त्वसारे साध्वी
चैवसदाचारागुरुभक्ताजितेन्द्रिया सर्व्वतंत्रार्थसार
ज्ञासधवापूजनेरता गुरुयोग्याभवेदेषाविधवांप
रिवर्ज्जयेत् यातुः विधवायाःस्वतादेशात्कमायाः
पितृकृत्यया नाधिकारोविनानाथ्याभार्य्यायाभर्त्ते
राज्ञया इति विधवाया गुरुत्व बोधने तदमूलकं स
मूहत्वेपि सिद्धमंत्रोनरःसर्व्वमयोग्ययोग्यतांनयेत्
इति वचनेकवाक्यतया साधिमंत्रविषयं गुरुदीक्षा
तंत्रे मृतमप्यनुगच्छेतविद्यामंत्रोविशेषतः एवम
वमनुष्यस्यपूर्वकर्म्माणिफलति यदिनस्यान्महेशा
निसमनुष्यःकथंभवेत् दीक्षायांचकथंतस्यमनोभव
तिपार्व्वति तस्माद्यत्नतोदेविपूर्व्वविद्यासमुद्धरेत्
गुरुदीक्षातंत्रे वकुलाश्वत्थवटकेपत्ररत्नेशूलाग्रयिये

वटपत्रे महेशानि शक्तिमंत्रं लिखेत्प्रिये अश्वत्थे विल्वमं
त्रं च वकुले शिवमंत्रकं रक्तचन्दने देवेशि काश्मीरे वा
महेश्वरि शक्तिमंत्रं लिखेद्देवि चन्दने विष्णुमंत्रकं भ-
स्मना शिवमंत्रं च विलिखेत्परमेश्वरि सप्तसप्तपुटपत्रे
तत्तद्देवतायामंत्रं लिखेद्विमर्शधीः प्राणप्रतिष्ठां तन्मंत्रे
कारयेद्यत्नतः सुधीः तत्तद्देवतायाः प्राणप्रतिष्ठां कार
येत् यथाशास्त्रोपचारेण संपूज्य परमेश्वरि ततः शिष्य
स्यार्घ्यपात्रं हस्ते कृत्वा महेश्वरि अनेन मन्त्रनामंत्री भा
स्कराय निवेदयेत् अर्घ्यस्य मात्र आपः क्षीरं कुशाग्रा
णि घृतं दधि तथा मधु रक्तानि करवीराणि तथा र-
क्तं च चन्दनं अष्टांगमर्घ्यको ह्येषो वै भानवे परिकीर्तितः
ॐ भूदेव पृथिवीपाल सर्वशक्तिसमन्वितः ममार्घ्यं च
गृहाण त्वं सर्वविघ्नप्रकाशय अर्घ्यं दत्वा नमस्कृत्य कृ
तांजलिः पठेत्ततः गन्धर्वे नद्याद्भास्कराधार्घ्यं शंखा
तोयं महेश्वरि ॐ सूर्यः सोमो यमः कालो महाभूतानि
पंचवै पते शुभाशुभस्येह कर्मणो नव साक्षिणः स
र्वे देवाः शरीरस्था मम मंत्रस्य साक्षिणः पूर्वजन्मार्जि
तां विद्यां मम हस्ते प्रदापय पठेदिदं महेशानि सत्त्वं
पत्रमुद्धरेत् उद्धृत्य पत्रमेकं तु गुरोर्हस्ते प्रदापयेत्
गुरुस्तत्र अक्षराणि तु अधीत्य परमेश्वरि ॥

मेवंतदा महेशानि तन्मंत्राष्टशतं जपेत् शिष्यस्य मस्त
केहस्तं दत्वा चाष्टशतं जपेत् गुरुस्तत्प्रांजलिर्भूत्वा शि
ष्यः श्रमं स्तुवेः स्थितः त्रिवारं दक्षिणे कर्णे वामकर्णे
तथा सकृत् स्त्रीशूद्रविषये कुर्य्याद्विपरीतमनचिंतनम
स्त्राचमस्य संयतो भूत्वा प्राणायामं विधाय च अष्टोत्तरश
तेजस्राङ्गन्यासादिकसमन्वितं अष्टकृत्वा जपेन्मंत्रं वा
मकर्णे महेश्वरि इयं दीक्षा समर्थितं त्रेशाक्तिर्घापरिकी
र्तिता गुरोर्लब्ध्वा महाविद्यां अष्टोत्तरशतं जपेत् गुर
वे दक्षिणां दद्याद्वित्तशाठ्यं न कारयेत् गुरवे गुरुपुत्रा
यतत्पत्न्यै वा प्रदापयेत् कुलार्णवे गुरुप्रीतिसमाप
न्ने देवताप्रीतिमाप्नुयात् देवताप्रीतिमापन्ने मंत्रसि
द्धिर्भवेद्ध्रुवं पत्ररत्नप्रदानेन दीक्षां कुर्य्यात्कलौ युगे
ततः सिद्धो भवेन्मंत्री नात्र कार्य्या विचारणा धनदा
नं विना देवि दीक्षां कुर्य्याच्च यो नरः दीक्षा तु विफला
तस्य अंते च नरकं व्रजेत् ततः शिष्यो महेशानि प्रणमे
दण्डवद्भुवि गुरुर्वदेत् उत्तिष्ठ वत्स मुक्तोऽसि सम्यगा
चारवान्भव कीर्त्तिः श्रीः कान्तिमेधायुर्बलारोग्यं स
दास्तु ते योगिनीहृदये मंत्रं दत्वा गुरुश्चैव उपवासं स
माचरेत् महात्यघोरनरके कृतिर्भवति नान्यथा रु
द्रयामले दीक्षां कृत्वा यदा मंत्री उपवासं चरेद्यदि त

श्रा तं १ स्यादेवः सदा हृष्टः शापयन्ति मूर्द्धनि तंत्रसारे चन्द्रसूर्य्य
ग्रहे तीर्थे सिद्धक्षेत्रे शिवालये मंत्रमात्रप्रकथनमुपदे
शः स उच्यते रुद्रयामले श्रीमाया भैरवी तारा छिन्नम
स्ता च भैरवे मंजुघोषे तथा रौद्रे पंचांगं नेष्यते बुधैः त
त्रापि गुह्यकाली विषये पंचायतनी दीक्षापव यथा।
विश्वसारे गुरुरेव च लक्षोणै पूजयेत्क्रमतः सुधीः वि
ष्णुशिवं गणेशं च पूजयेच्च यथाक्रमात् दीक्षायां चक्र
विचारे दोषमाह गुप्तदीक्षा मंत्रे यः कुर्य्याच्चक्रगणनां
दीक्षायां पशुयामरः स भ्रष्टः स च पापिष्टः विष्ठायां जा
यते कृमिः किं ज्ञानैः किं यत्नैर्वा पि राशिलग्नादिकविचारणे
सिद्धसाध्यसुसिद्धारि विचारपरिवर्जितः नास्ति सत्सम
ह्रस्यानि नक्षत्रादि विचारणा राशयादि गणनं नास्ति शु
करेणेति भाषितं आगमकल्पद्रुमे रविसंक्रमणे चै
व सूर्य्यस्य ग्रहणे तथा नत्र लग्नादिकं किंचिन्न वि।
चार्यं कथंचन यामले शरत्काले युगाद्यायां ग्रहणे
चन्द्रसूर्य्ययोः बोधने चैव दुर्गायाः कालाकालं न शो
धयेत् मन्त्रमहके ग्रहणे च महातीर्थे नास्ति काल
स्य निर्णयः सोमग्रहे विष्णुमंत्रं सूर्य्ये शाक्तं न चा
चरेत् यामले सूर्य्यग्रहे शाक्तमंत्रं न प्रदद्या
ज्जिनो विभुः ॥ ॥ ॥

न गृह्णीयाद्पितथापदीक्षेदात्मनोहितं अत्रशक्तिपं
दं पंचमीपदं प्रकरणादिसद्यथाकारः अतएव
श्रीकामकालीबीजानि लोपादौगीरथोमनुः सूर्य
स्यापग्रहेलब्धो नृणांशीघ्रफलप्रदः इतियामलव
चनमपिसंगच्छते एतत्श्रीकामबीजानीतिकुलमू
लावतारेपाठः पूर्ववचनेशक्तिमंत्रपदं श्रीबीजा
द्यतिरिक्तमंत्रपरमितितत्शिवदीक्षाटीकाकृतः
यामले लग्नेवाप्यथवालग्ने यत्रतत्रतिथावपि गु
रोराज्ञानुरूपेणदीक्षाकार्याविशेषतः नतिथिर्नव्र
तंहोमोनस्नानंनजपक्रियाः दीक्षायांकारणंत्वत्र
स्वेच्छाप्राप्तेचसद्गुरौः सर्वेवाराग्रहाःसर्वेनक्षत्राणि
चराशयः यस्मिन्नहनिसंतुष्टोगुरुःसर्वेशुभावहाः
यदेवेच्छातदादीक्षागुरोराज्ञानुरूपतः ॥ अथदश
संस्कारमाह सारदायां जननंजीवनंपश्चात्ताडनंबो
धनंतथा अथाभिषेकोविमलीकरणाप्यायनेपुनः
तर्पणंदीपनंगुप्तिर्दशैतामंत्रसंस्क्रियाः मंत्राणांमातृ
कामध्यादुद्धारोजननंस्मृतं मातृकावर्णास्तु अका
रादिक्षकारांतामातृकाःप्रकीर्तिताः इतितंत्रराज
वचनात् मातृकायंत्रलिखनमाह भूमौगोमयलि
प्तायांविलिख्याष्टदलान्वितं चन्दनाद्यैःकठिन्यावाना।

शा
ते
११

र्णीयं कर्णिकागतं दिशाः स्वरान्केशरेषु वर्गानष्टदलेषु
च तस्माद्वर्गाद्ध्यंपकेन मूस्यादीयं त्रमुद्धरेत तार्णीयं सौः
कादिमांताः पंचवर्गा मातृकाः क्रमशोदिताः यादिका
ताः शादिहांता लक्षणे विलिखेत्ततः इति मातृकायंत्र
प्रणवांतरितान्कृत्वा मंत्रवर्णान्जपेत्सुधीः एतज्जी
वनमित्याहुः सर्वमंत्रविशारदाः दशधा वेशनधा वा
जपः यथाविस्तारे इष्टकशतं वा दशधा मंत्रवर्णा
न्जपेत्सुधीः मंत्रवर्णान्समालिख्य ताडयेच्चन्दनांभ
सा प्रत्येकं वायुना मंत्री ताडनं तदुदाहृतं ताडनं ताड
येद्वर्णान्विलोमश्चन्दनांभसा शतं वा दशधा वापि का
धयेत्तमंत्रमतः विलिख्य मंत्रं तन्मंत्री प्रसूनैः करवीरजैः
तन्मंत्राक्षरसंख्यातैर्हन्यायातेन बोधनं यातेनरमिति
बीजेन अश्वत्थपल्लवैर्मंत्रमभिषिंचेद्विशुद्धये मंत्र
स्यचाप्युक्तं वर्णमभिषिंचामिह्युतं अभिषिंचेदष्टा
यावा प्रत्येकमभिषेचनं शुभोदकेन ज्ञायेन अभिषेक
मुदाहृतं संचिंत्य मनसा मंत्रं ज्योतिर्मंत्रेण निर्दहेत मं
त्रे मलत्रयं मंत्री विमलीकरणं त्विदं तारव्योमाग्निमनुयु
क् दण्डी ज्योतिर्मंत्रमतः मनुस्वतद्दिशाह्वरो वर्णेर्ध्य
नुस्वारः तेन ह्रौं कुशोदकेन जप्तेन प्रत्यर्णं प्रोक्षणं म
नोः तेन मंत्रेण विधिवत्करणाप्यायनं मतं अमुकमंत्र

तर्पयामि नमः सर्वभस्माचतं सप्तनाशक्तिर्मंत्रेष्वेवैसमवेचे
न्नुमन्नलैः शैवेन्द्रतेनन्ह्ययेनतर्पिणोसमुदीरितं दशाथा
तर्पयेत्तावदिति ताररमायारमाय्योगेशुद्धितेनजपेन्मंत्रं
शतमष्टोत्तरेणैवदीपयेत्साधकोनमः तेजान्तरेसम
यादीपनमिति जप्यमानस्यमंत्रस्यगोपनंनप्रकाश
नं इतिमंत्राणांदशसंस्काराः विश्वसारे गृहीत्वाचम
हाविद्यांजपेद्रात्रौवाविधिप्रिये महागुरुनिपातादौन
पूजायांविकल्पना मोहाद्वायदिवादैवात्पूजयेन्नच
साधकः तस्यसर्वविनाशःस्यान्मारयेन्सदाशिवः अ
शुचौवाशुचौवापिसर्वकालेपिसर्वदा पूजयेत्परयाश
क्त्यानात्रकार्याविचारणा रुद्रयामले पूजयेन्मृतके
पिस्याज्जननेसूतकेपिवा सर्वत्रैवविधिःप्रोक्तःसर्व।
कामफलप्रदः अथसूतकिनःपूजांवक्ष्यामागमचो
दितां बाह्यपूजाक्रमेणैवध्यानयोगेनपूजयेत् देवीवि।
षये बाह्यपूजाकर्त्तव्याविशेषविधानात् तथाचोक्तं वा
राहीतंत्रे नारायाश्चैवकालास्वविप्ररायाश्चसूतके सू
तकेमृतकेचैवनसंजेयुर्जपार्चनं यामले अशुचिर्वा
शुचिर्वापिगच्छंस्तिष्ठन्स्वपन्नपि नदोषोमानसेजाप्ये
सर्वदेशेषुसर्वदा विश्वसारे जाग्रत्स्वपन्नतिष्ठन्वा।
ज्ञानेगमनेपिवा सिद्धमंत्रेनदोषःस्याद्देशाचनियमोपिच

गा नकस्मिन्नादिवारात्रौ न च सन्ध्यावसानके । अग्रेण्यगुरुमाहा
तं त्म्यं गुरुः सर्वेश्वराधीशो गुरुः साक्षीकृताकृती । संपूज्य
१२ सकलं कर्म कुर्य्यात्तस्याज्ञया सदा । गमनं पूजनं जापं भो
जनं रमणं तथा । गृहीत्वाज्ञां गुरोः कुर्य्यात्तस्य सिद्धिर्विना
नुपात् । त्रिसन्ध्यं श्रीगुरोर्ध्यानं त्रिसन्ध्यं पूजनं गुरोः । त्रिस
न्ध्यं भावयेन्नित्यं गुरुं परमकारणं । स्वगुरुं हि विना देवि
नान्यं च गुरुमर्च्चयेत् । प्रत्यक्षो वा परोक्षो वा प्रत्यहं प्रणमे
द्गुरुं । एकग्रामे स्थितं नित्यं त्रिसन्ध्यं प्रणमेद्गुरुं । क्रोशमा
त्रस्थितो भक्त्या गुरुं प्रतिदिनं नमेत् । अर्द्धयोजनतः शि
ष्यः प्रणमेत्पञ्चपर्वसु । एकयोजनमारभ्य योजनद्वा
दशावधि । तत्तत्संख्यागतैर्मासैः प्रणमेत् श्रीगुरुं प्रिये
यदि दूरे वसेद्देवि श्रीगुरुर्नगनन्दिनि । संवत्सरस्य मा
ध्ये तु पूजयेद्विधिनाशुना । एकधोत्तरायणे काले एक
धा दक्षिणायने । एवं यो नाचरेद्देवि स भवेद्ब्रह्मराक्षसः
एकत्र गुरुणा सार्द्धं स्वपित्युपविशेद्वयः । स याति नर
कं घोरं यावदिन्द्राश्चतुर्दश । तत्रैव गुरुमालोकितः शि
ष्य उत्तिष्ठन्नासनं त्यजेत् । जातिविद्याधनाढ्योपि दूरे दृ
ष्ट्वा गुरुं मुदा । प्रणमेद्दण्डवद्भूमौ प्रदक्षिणमथाचरेत्
आयान्तमग्रतो गच्छेद्गच्छन्तमनुव्रजेत्
प्रणम्य प्रविशेत्सार्द्धं न तदा गच्छेदनुज्ञया ।

मुखावलोकी सेवेत कुर्य्यादाज्ञादिमादरात् असत्यं न व
देदग्रे न वक्रमालपेदपि ऋणदानं तथादानं वस्तूनां क्रय
विक्रयं न कुर्य्याद्गुरुणा सार्द्धं शिष्यो देवि कथंचन गुरु
र्माता पिता स्वामी बान्धवाश्च सुहृद्गुरुः इत्याधाय मनो
नित्यं भजेत् सर्वात्मना गुरुं गुरोरग्रे पृथक्पूजामौद्धत्यं च वि
वर्जयेत् दीक्षां व्याख्यां प्रभुत्वं च गुरोरग्रे परित्यजेत् आ
सनं शयनं वस्त्रं भूषणं पादुकां तथा छायां कलत्रमन्त्र
यदृष्टं तन्न पूजयेत् यथा देवं तथा मन्त्रं यथा मन्त्रं तथा गुरौ
यथा गुरौ तथा स्वात्मन्येवं भक्तिक्रमः स्मृतः गुरुशय्यास
नं यानं पादुकोपानत्पीठं तथा स्नानोदकं तथा छायां ल
ङ्घयेन्न कदाचन अन्यत्रापि देवच्छायां गुरुच्छायां शक्ति
च्छायां न लङ्घयेत् यदि प्रमादतो देवि गुरोरग्रे प्रसृजयेत् स
याति नरकं घोरं सा पूजा निष्फला भवेत् रिक्तहस्तेन नोप
यायाद्राजानं देवतां गुरुं फलं च पुष्पकादीनि यथाशक्त्या
समर्पयेत् भक्त्या पाण्याद्यनुसारेण गुरुमुद्दिश्य यत्कृतम्
सत्यमेव महत्तुल्यं तत्तुल्यमाप्य दरिद्रयोः गुर्वर्थं कृपणो
देवि रौरवं नरकं व्रजेत् गुरुवाक्यान्तं तत्कृत्वा आत्मवा
ञ्छितं स्थापयेत् गुरुं जेतुं मनो यस्य पच्यते नरकाणि वै
गुरोर्नाम न भाषेत जपकालादृते क्वचित् ब्राह्मणाः क्ष
त्रिया वैश्याः शूद्राश्च न गतं न्दिनि भुंजते विद्यया मत्का गुरो

श्या. तं. १३

13

रुच्छिष्टमुत्तमं आगच्छेयदि चार्वंगि गुरुः शिष्यस्य मंदि
रे शिष्यस्य मन्दिरं देवि कोटिसूर्यग्रहैः समं चन्द्रग्रहण
कालं हि तत् दिनं वरवर्णिनि गुरोर्दर्शनमात्रेण सर्वपा
पैः प्रमुच्यते गुरुं वा गुरुपुत्रं वा पत्नीं वा वरवर्णिनि वि
लंघ्य यदि चार्वंगि गच्छेत् साधकसत्तमः तत्क्षणाद्भवे
त् याति नरकं चोत्तरोत्तरं उत्तरकल्पे साक्षात् पापिपरो
हो वा गुरोराज्ञां समाचरेत् परोक्षे तद्गुरुस्थाने विधानेषु
ण शंकरि पूजाकाले च चार्वंगि आगच्छेच्छिष्यमन्दिरं
गुरुर्वा गुरुपुत्रो वा पत्नी वा वरवर्णिनि तदा पूजां परि
त्यज्य पूजयेत्स्वगुरुं प्रिये पश्चात्स्वं हि गुरोर्देवं प्रकटं तेन स
करोत्यपि तिर्यग्योनिमागच्छेत्तस्मादेवं हि ते सदा
सहस्रारे गुरोः पादपद्मं ध्यात्वा प्रपूजयेत् च स्तुत्वा करपुटं कृ
त्वा मनसा ध्यानतत्परः मंत्रः विदितं विदयेनाद्यविधे
यं यत्कृपाकर अविरुद्धं भवेत्तत्र तत्त्वदीयप्रसादतः इ
ति मंत्रेण संप्रार्थ्य ततः कर्म समाचरेत् महिषमर्दिनी
तंत्रे श्रीदेव्युवाच देवदेव महादेव कृपया परमेश्वर गु
रुपूजाविधानं मे विस्तराद्वद शंकर ईश्वर उवाच दिव्य
वीरं च चार्वंगि पूर्वोक्तं च रूपशः प्रिये मानवस्य क्रमं देवि
संक्षेपात्तन्निगदामि ते गुरुः परगुरुश्चैव परापरगुरुस्तथा
स्वगुरुः परमेशानि साक्षाद्ब्रह्म न संशयः तमितापरमा

गुरुः स्वयं विभुः द्वितीयो सदा नमिता परापरगुरुर्महेश्वर
समः सदा गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुर्गुरुर्देवो महेश्वरः अतए
व महेशानि साक्षात्कुलनयो गुरुः अखण्डमण्डलाका
रं सर्वव्यापि महेश्वरं सर्वेशं सर्वदं देवं प्रणमामि पुनः पु
नः पुरस्तात्पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यां नमो नमः त्रिसंध्यं
श्रीगुरोर्ध्यानं त्रिसन्ध्यं पूजनं गुरोः त्रिसन्ध्यं भावयेन्नि
त्यं गुरुं परमकारणं गुरुं विना वरारोहे नास्ति सिद्धिः क
दाचन गुरुं स्मृत्वा महेशानि दिवसे दिवसे प्रिये पूजये
त्स्नानैर्गन्धैर्धूपैर्दीपैः स्तथोत्तमैः भक्ष्यैर्भोज्यैस्तथा
पेयैरीप्सितैरनेकदा पनसैर्नारिकेलैश्च तथाम्रं भाफ
लैः प्रिये अन्यैर्नानाविधैर्देवि पूजयेत्स्वगुरुं प्रिये स्वगु
रुं हि विना देवि नामेव गुरुमर्चयेत् मत्स्यमांसैर्महे
शानि पूजयेद्भक्तितः प्रिये गन्धमाल्यैश्च वासोभिः पूज
येद्भक्तितः सदा स्वर्णैश्च पट्टवस्त्रैश्च तथा कार्पाससंभवैः
अविच्छिन्नैर्विचित्रैश्च अतिसूक्ष्मैर्मनोहरैः अलंकारैश्च
थादेवि विविधैः स्वर्णनिर्मितैः रत्नैश्च वचार्चेत्स्व
गुरुं पूजयेत्सदा आसनैर्विविधैर्देवि रक्तकम्बलसंयुतैः
तथा नानाविधैर्द्रव्यैः पूजयेत्स्वगुरुं सदा गुरोर्मन्त्रं महे
शानि प्रजपेन्नरवन्दिते गुरोः पत्नीं महेशानि पूजयेद्धि
धिना मुदा गुरुवत्कुरुपुत्रेषु गुरुवत्तन्यत्नतेषु च पूजयेत्स

गु॰
तं॰
१४

ह्येमन्त्रश्चामुनाविधिनाप्रिये गुरोरभावेचार्चयेद्गुरुपु
त्रंस्वयंशिवं तदभावेवरारोहेगुरुकन्यांचपूजयेत् त
दभावेचचार्चयेद्गुरुस्नुषांप्रपूजयेत् एषामभावेचार्च
येद्गुरोर्गोत्रंप्रपूजयेत् गोत्राभावेवरारोहेतच्छामातामं
हस्यच मातुलंमातुलानींवापूजयेद्विधिनामुना यदि
हेचचार्चयेद्गीस्वगुरुंनगानन्दिनि संवत्सरस्यमध्येतुपू
जयेद्विधिनामुना पक्षयोरुत्तरायणेकालेपक्षयोर्दक्षि
णायने पूजयेद्गुरुदेवंचविधिनाचामुनाप्रिये यदिनै
पूजयेद्देविश्रद्धेनविधिनाप्रिये प्रायश्चित्तीभवेद्देवित
त्क्षणात्सचसाधकः मन्दिरंगुरुदेवस्यसदाकाशीपु
रीसमं काशीसमंमहेशानिय:पश्येद्गुरुमन्दिरम्
शिवतुल्योभवेद्देवितत्क्षणात्सचसाधकः गुरोर्गेहंस
मासाद्यउच्छिष्टभक्षणंचरेत् तदैवसहसासिद्धिः सा
धकस्यभवेत्प्रिये श्रीमोऽक्षायुगुरुदेवस्यउच्छिष्टंवरव
र्णिनि विद्यांवापरमेशानिमंत्रंवानगानन्दिनि नज
पेत्तकदाचित्तुत्रयंचित्तकचिदेवहि तन्मुखेचंचला
पांगिविष्ठाकूपसमंप्रिये उच्छिष्टभक्षणाद्देवि सुरेस
शोधनंप्रिये ब्राह्मणाःक्षत्रियावैश्याशूद्राश्चनगानन्दि
नि भुंजतेविविधैर्भक्ष्यागुरोरुच्छिष्टमुत्तमम् गुरोरुच्छि
ष्टमत्रंचसदानन्दमयंप्रिये गुरुंवागुरुपुत्रंवापत्नी

14

वावरवर्षाणि विलंघ्य यदि वांबगि नरकं चोत्तरोत्तरं
मन्दिरं गुरुदेवस्य कुटिरं यदि पार्वति कैलाशसदृशा
कारं तद्देवनगनन्दिनि यद्यदिष्टतमं लोके साधक
स्य शुचिस्मिते तत्सर्वं गुरवे दद्यात् अन्यथा परमेश्वरि ततः
तद्देवसद्मसादेवि मन्त्रसिद्धिः प्रजायते गुरोराज्ञासमा
दाय पूजयेदनिशं यदि तद्देवसद्मसा सिद्धिरष्टसिद्धी
श्वरो भवेत् पूजाकाले कांबगि आगच्छेच्छिष्यमन्दि
रं गुरुर्वा गुरुपुत्रो वा पत्नी वा वरवर्षाणि तदा पूजां प
रित्यज्य स्वगुरुं पूजयेत्प्रिये देवतापूजनार्थं च यद्द्रव्य
ष्पादिकं प्रिये तत्सर्वं गुरवे दत्वा पूजयेन्नगनन्दिनि
तद्देवसद्मसादेवि वरदा प्रीतिमाप्नुयात् रुद्रयामले
गुरुर्वा गुरुपत्नी वा पुत्रो वापि समागतः ज्येष्ठो वाप्य
ज्ञेनामध्ये शिष्यः सर्वाद्वैनां त्यजेत् आज्ञया पूजयेद्वि
द्य इति शास्त्रस्य निर्णयः गन्धैः पुष्पैस्तथा धूपैस्तथा
नैवेद्यकैरपि पूजयेद्विविधैर्भक्त्या स्वगुरुं तत्सुतं च
वा गुरुर्देवो हरः साक्षात्तत्पत्नी हरवल्लभा गुरुपुत्रो
गणेशः स्याद्विभागपूजनं नचरेत् गुरुपत्नी महेशानि
साक्षाद्देवीस्वरूपिणी गणेशसदृशो देवि गुरुपुत्रं विभा
वयेत् शिष्यस्य तद्दिनं देवि कोटिसूर्यग्रहैः समं चन्द्र
ग्रहणकालं हि तद्दिनं वरवर्षाणि गुरोर्दर्शनमात्रेण सर्व

शा
तं
१५
15

पापैः प्रमुच्यते तत्क्षणान्तं च वलापं गिष्टानं दद्याद्विचक्षणः
स्वर्णगोतिलवस्त्रं च रजतं च विशेषतः गुरोः प्रीतिं समु
द्दिश्य दानं कुर्याद्विचक्षणः गुरोः प्रीतिं समुत्पन्ने देव
ताप्रीतिमाप्नुयात् देवताप्रीतिमापन्ने मंत्रसिद्धिर्भवे
द्ध्रुवं गुरोः समीपे चार्द्धयोगिन मिथ्यावाचो वदेत्कचित् गु
रोरंगे महेशानि देवताकारमुत्तमं गुरोः क्रियामहेशा
निपूजामूलं महेश्वरं गुरोर्वाक्यं मूलमंत्रं परं ब्रह्म स्वयं
गुरुः अनेन विधिना देवि प्रसदं भावयेद्गुरुं तदैव मह
सासिद्धिर्जायते कमलानने इति श्रीब्रह्मानन्दगिरि
परिव्राजकाचार्य्यपरमहंसतीर्थावधूतविरचिता
यां शाक्तानन्दतरंगिण्यां दीक्षानिर्णयो नाम द्वितीयो
ल्लासः २ विना चोपासनं देवि न ददाति फलं नृणां तंत्रे
ध्यानःस्मृतः पूजितो वा स्तुतो वा नमितोऽपि वा ज्ञान
तोऽज्ञानतो वापि शूद्रकानां विमुक्तिदः ईश्वरादिषु पू
जादिकं चतुर्वर्गफलं न संभवति निर्गुणब्रह्मणः के
न प्रकारेण पूजादिकं कार्य्यं शरीररहितत्वात् केन प्रका
रेण प्रसादादिकं दातुं शक्यते अत एव साधकानां हिता
र्थाय सगुणनिर्गुणभेदान् ब्रह्मणो द्वैविध्यमाह श्री
रामतापनीयश्रुतौ कुलार्णवे च चिन्मयस्याद्वितीयस्य
उपासकानां कार्य्यार्थं ब्रह्मणो रूपकल्पना अस्यार्थः

विस्मयस्य ज्ञानस्य मार्कण्डेयपुराणे चितिरूपेण या
कृत्स्नमेतद्व्याप्य स्थिता जगत् अद्वितीयस्यैकस्य
तथा चोक्तं योगिनीहृदये एको हि परमं ब्रह्म नाना
त्वेन निरूप्यते स्थूलसूक्ष्मविभेदेन परं ब्रह्मस्वरूपिणी
गोपालतापिनीयश्रुतिरपि एक एव परं ब्रह्म मायया च
चतुष्टयं तस्माद्ब्रह्मैव वर्णरूपेण स्त्रीरूपेण माययैव न-
टवद्बहुरूपा भवति बहुरूपवद्भाति मायया बहुरूपया
इति श्रुतेः निष्कलस्य कलामायया तया रहितस्य आग्ने
यपुराणे सकलो निष्कलो ज्ञेयः सर्वज्ञः परमो हरिः दे
हस्थः सकलो ज्ञेयो निष्कलो देहवर्जितः हरिरिम्यपल
द्वाणाम् यामले सगुणो निर्गुणश्चेति महामाया द्विधा
मता सगुणा मायया युक्ता तया हीना तु निर्गुणा अ
शरीरिणः शुद्धहस्तपादाद्यवयवावच्छिन्नशरीररा-
हितस्य भूतशुद्धौ निष्कलं परमं ब्रह्म कृतः प्रीतिः कुतः
सुखं निराहारं निरीहं च रहितं हि त्रिन्द्रियेण च जन्मक
र्माणि सर्वाणि ब्रह्मणो नास्ति भाविनि प्रकृतेः सन्ति
भाविनीति पाठश्च उपासकानां ज्ञानयोगभक्तियोगव
तामित्यर्थः लैङ्गे सर्वेषामेव मर्त्यानां विभोर्दिव्यवपुः श्रु
मं सकलं भावनायोग्यं योगिनामपि निष्कलं योगिनां क
र्मयोगज्ञानयोगभक्तियोगवतामित्यर्थः आग्नेयपुराणे

शा. तं. १९

साधूनामप्रमत्तानां भक्तानां भक्तवत्सलः उपकर्त्तानि
राकारस्तदाकारेण जायते कार्य्यार्थं साधकानां चव
तुर्वर्गफलार्थदः तथा चोक्तं मार्कण्डेयपुराणे आ
राधिता सैव नृणां भोगस्वर्गापवर्गदा बृहन्नारदीये
भक्तानां मोहदानाय भवतो मूर्त्तिकल्पना आराधनां
ध्यानपूजाभेदज्ञानात्मिकां ध्यानभेदज्ञानार्थं बा
लाणोरूपकल्पनाद्यर्थः ध्यानं तु तत्तद्देवतायास्तत्त
न्मंत्रघटकीभूतेन तत्तद्गुणैः सन्नभुजवक्त्रहस्तपादाद्यवय
वावच्छिन्नशरीरज्ञानविषयार्थमिति तन्निष्कर्षार्थः
तथा चोक्तं गुरुदेऽपि अमूर्तौ चित्तस्थिरो न स्यात्ततो
मूर्त्तिं विचिंतयेत् यामलेपि स्थूलसूक्ष्मविभेदेन
ध्यानं तु द्विविधं भवेत् सूक्ष्मं मंत्रमयं देहं स्थूलं विग्र
हचिंतनं करपादोदरस्यापि रूपं यत् स्थूलविग्रहं सू
क्ष्मं च प्रकृतेरूपं परं ज्ञानमयं स्मृतं सूक्ष्मध्यानं महे
शानि कदाचिन्नहि जायते स्थूलध्यानं महेशानि कु
र्यान्मोक्षमवाप्नुयात् यामले देवतायाः शरीरं तु बीजा
दुत्पद्यते ध्रुवम् ततो बीजात्मकं मंत्रं जपाद्ब्रह्ममयो
भवेत् तदिष्टं भावयेद्देवि यथोक्तध्यानयोगतः वर्णे
रूपेण सा देवी जगदाधाररूपिणी बीजात्तु वर्णेन बी
जपरिभाषामाह कुलचूडामणौ एकाक्षरीमनुद्दि

18

मपूर्वबीजं परं शक्तिरिति पूर्वकमिति परमीकारः ना
न्यथैव निगमेकान्तं ब्रह्मअदन्तरं परमं पदं सकृज्ज्ञात्वा
दन्तरं मे ब्रह्मभूयाय कल्पते तस्मात्तत्साधयेत्सर्वं बहु
ज्ञायेन किं फलम् स्थूलः सूक्ष्मः एक एव तथा चोक्तं
यामले उत्तमप्यद्विविधं देविकादिभिःसच्छन्नता तथा का
दिमिस्सच्छन्नतायां तदुत्तमेव नमस्यायः पाश्चेऽपि दीप
गुप्यते दीपो यथा नतद्विपश्यति इतिवचनात् अथ
बाह्यपूजकयोर्भेदार्थं ब्रह्मणो रूपकल्पना तथा
चोक्तं कौर्मे मन्यन्ते ये सदात्मानं विभिन्नं परमेश्वरात्
न ते पश्यन्ति तं देवं वृथा तेषां परिश्रमः ईश्वरस्य फल-
त्वाणाम् तथा चोक्तं रुद्रयामले सर्वदेवमयी देवी सर्व
देवमयीपराम् आत्मानं चिन्तयेद्देवी परमानन्दरू
पिणीम्। अथ प्रसंगात् योगज्ञानं लिख्यते अथाप
रेश्वरस्यापि समाधिं भवनाशनं भवनाशनं जन्मनाश
नमित्यर्थः हृत्पद्मकर्णिकामध्ये ध्यायेत्सिंहं मनोहरं
सिंहोपरि स्थितं पद्मं रक्तं तस्योर्ध्वगः शिवः तस्योपरि
महादेवी रमते कामरूपिणी सितप्रेतो महादेवो ब्रह्मा
लोहितपंकजः रक्तप्रेतोऽपि पंकज इति वा पाठः हरि
हरस्तु विज्ञेयो वाहनानि महौजसः ध्यायेत्तु परमेशानीं
नियथोक्तं ध्यानयोगतः देह्यात्मकं समात्मानं भावये

श्या.
नं.
८

यतमानसः तस्मात्स्वरूपं परतत्त्वकीयमितिभावये
त् एकांतभावयेन्निमित्तहृद्देवतात्मना श्रीक्रमेऽपि
आत्मानं चिंतयेद्देवीशक्तिमायास्वरूपिणि मनसा
वचसा चैव कापि केनचचिंतयेत् अन्यत्रापि आत्मा
भेदेन संचिंतयाति तन्मयतां नरः सोऽहमित्यस्य सत
तं चिंतनात्तन्मयो भवेत् अहं देवि नचान्योऽस्मि ब्रह्मैको
ऽहमिति भावयेत् रुद्रस्य चिंतनाद्रुद्रो विष्णुः स्याद्विष्णु
चिंतनात् दुर्गायाश्चिंतनाद्दुर्गा भवत्येव नचान्यथा
एवमभ्यस्यमानस्तु अहमहनि पार्वति जरामरणदुः
खौघैर्मुच्यते भवबन्धनात् ध्यानयोगपरस्यास्य पुंसो
नास्तिकथंचन विना मायैर्विना पूजां विना न्यासैः पुर
स्क्रियां ध्यानयोगाद्भवेत्सिद्धो नामथ्याविलपार्वति
एतत्ते कथितं देवि ब्रह्मज्ञानमिदं महत् विज्ञाय गुरुतो
देवि संसारसागरं तरेत् अहं ब्रह्मास्मि विज्ञानादात्मा
नविलयो भवेत् सोऽहमित्येवं संचिंत्य विहरेत्सर्वदापि
ये यथा फेनतरंगादि समुद्रादुत्थितं पुनः समुद्रे लीय
ते तद्वज्जगदात्मनि लीयते इति गन्धर्वतंत्रोक्तयोगः
तस्मात् साधकानां हितार्थाय ब्रह्मस्त्रीपुंरूपं यत्ते
विष्णुयामले देवी प्रति विष्णुवचनम् मातस्त्व
ते परमं रूपं तन्न जानाति कश्चन ॥

कात्यायाः स्थूलयद्रूपं तदङ्गेतिदिवौकसः यामले ।
स्त्रीरूपं वा स्मरेद्देवीं पुंरूपं वा स्मरेत्प्रिये स्मरेद्वा निष्कलं
ब्रह्म सच्चिदानन्दरूपिणाम् स्तनयोमायवयवावच्छि
न्नशरीराः स्त्रीरूपावताराः तद्यथा कालीनीलामहा
दुर्गात्वरिताछिन्नमस्तका वाग्वादिनी चान्नपूर्णा तथा
प्रत्यंगिरा पुनः कामाख्या वासिनी बाला मातंगी शैलवा
सिनी इत्याद्याः सकला विद्याः कलौ पूर्णफलप्रदाः अन्य
त्रापि प्रकृतिके विराट्रूपं या शक्तिर्लक्ष्मीति चापरे भारती
त्यपरे [illegible]गिरिजां त्वंबिकेति च दुर्गेति भद्रकालीति
चण्डी माहेश्वरी तथा कौमारी वैष्णवी चैव वाराहैन्द्री
ति चापरे ब्राह्मीति विद्याविद्येति मायेति च तथापरे प्र
कृतिश्च परा चैव वदन्ति परमर्षयः शिवाद्यवयवावा
च्छिन्नशरीरावच्छिन्नावताराः पुंरूपाः यथा ब्रह्मवि
ष्णुशिवादयः एवं मत्स्यः कूर्मो वराहश्च नृसिंहो वाम
नस्तथा रामो रामश्च रामश्च बुद्धः कल्की च ते दश इत्या
दि नपुंसकं गृहस्थैरनुपास्यमेव फलाजनकत्वात् गृह
स्थानां च सर्वेषां ब्रह्मैव ब्रह्मचारिणाम् गृहस्थानां च स
गुणस्योपादानात् शिवदुर्गाविष्णुपुरस्कारेण उपासना
कार्या तथा च विमलानन्दभाष्ये कूर्मपुराणम् मनु
ष्याणाम् उमादेवी तथा विष्णुः सदाशिवः ध्यायस्याभिमता

शा
ने
१८

18

पुंसः सहितस्यैव देवता किन्तु कार्यविशेषेण पूजिता
स्वेष्टदानरूपा नृणां मनुष्याणामभेदेन पूजा कार्या शि
वदेवी प्रति ईश्वरवाक्यं एकं प्रशंसन्ते यस्तस्य सर्वानेव प्र
शंसति एकं निन्दति यस्तेषां सर्वानेव विनिन्दति ईश्वर
स्य प्रशंसायां न सुखं विनिन्दायां वा न दुःखं सुखदुःखर
हितत्वात् किन्तु निन्दकस्य नरकमेव तथा चोक्तं भाष्ये
देवीविष्णुशिवादीनामेकत्वं परिचिन्तयेत् भेदकृन्नरकं
याति यावदाहूतसंप्लवं आहूतसंप्लवं प्रलयकालप
र्यन्तमित्यर्थः वाराहे यथा दुर्गा तथा विष्णुर्यथा विष्णु
स्तथा शिवः एतत्त्रयमेकमेव न पृथग्भावयेत्सुधीः
योऽन्यथा भावयेद्देवान् मत्पापेन मूढधीः स याति नरकं
घोरं रौरवं पापपूरुषः यामले ध्यानगम्यं प्रपश्यन्ति रु
चिभेदात्पृथग्विधं ते ते एके वह्निमहामायानामभेदं स
माश्रिता विमोहनाय लोकानां तस्मात्सममना भवेत्
प्रवृत्तिमार्गसंस्थस्तु देवतां भेदेन पूजयेत् निवृत्तिमार्गमा
गतस्तु भेदवाद्यं विवर्जयेत् शिवविष्णोरुपासनं सकादे
व्युपासनाकर्तृणां कोमलान्तःकरणत्वात् भुक्तिमुक्ति
दातृत्वाच्च शिवविष्णोरुपासनाया कायक्लेशेन मुक्तिमात्रं
तथा च सारदायां भुवनेश्वरीं प्रति शिववाक्यं आयासक्ले
शजनितेन वयोऽवनाशिशीलाधिराजतनया पुष्पति कोमलाशि

समयान्ते कदाचिन्न कस्य मुक्तिः स्यात्कस्यचिद्भुक्तिरेव च
यतस्याः साधकस्यास्य भुक्तिर्मुक्तिः करे स्थिता । रुद्रयामले
यत्रास्ति भोगो न च तत्र मोक्षो यत्रास्ति मोक्षो न च तत्र भोगः
शिवापदाम्भोजयुगार्च्चकानां भोगश्च मोक्षश्च करस्थ एव
यो ऽस्मिन्प्रादर्शने ऽप्यस्य भुक्तिमुक्तिं च कांक्षति । समलय
यनेनैव यत्नवान्सम्भवेद्यदि भुक्तेरनन्तविश्रान्तिर्यथा
जायते पार्वति तथास्मद्दर्शने ऽप्यस्य भुक्तिमुक्तिं च कांक्षा
ति इति शाक्तानन्दतरङ्गिण्याम् अभेदज्ञाननिर्णयस्तृतीयो
ल्लासः ३ । यामले प्रातः कृत्यमकुर्वाणो यो देवीभक्ति
नरः ह्वयेत तस्य पूजा च विफला शौचहीना यथा क्रिया
ब्राह्मे मुहूर्त उत्थाय चिन्तयेद्गुरुदेवतम् स्वमूर्द्धनि सह
स्रारे शिवाख्ये परविन्दुके ब्राह्ममुहूर्तमाह यामले द्वौ
दण्डौ रात्रिशेषे तु ब्राह्मो मुहूर्तकं विदुः । ध्यानं यथा श
शांकायुतसंकाशं वराभयलसत्करम् शुक्लाम्बरधरं
श्रीमच्छुक्लमाल्यानुलेपनं वामोरुरक्तपद्माश्च युतं
देवाख्यमव्ययम् शिवेनैकं समन्वीक्ष्य ध्यायेत्स्वगुरुं धि
या एवं ध्यात्वा गुरुं तत्र वेव पञ्चभूतमयैर्यजेत् गन्धतत्त्वं
पार्थिवं तत्र कनिष्ठाङ्गुलियोगतः शब्दरूपमयं मस्थाङ्गं प्र
थमाङ्गुलियोगतः वायुरूपं महाशून्यं तर्जनीभ्यां नियो
जयेत् तेजोरूपं महादीप्तं मध्यमाद्वययोगतः अमृतं

शा
तं
१९

19

मोजनं तत्हृदम्भतांगुलियोगतः नमस्कारेणांजलिनावा
ग्भवान्तां चुलंस्थतम् स्वस्वबीजेन संबन्ध नमस्कारेणयो
जयेत् गुरोर्मन्त्रप्रयत्नेन प्रजपेत्स्वरवर्जिते वाणीच
भुवनेशानीरमाचैवमहेश्वरी तारत्रयमिदं प्रोक्तंयस्य
मंत्रप्रतिष्ठितम् ततः स्वगुरुं नमोऽन्तेनानन्दनाथमा
लिखेत् स्वशक्तिपदान्तेच अम्बापदमथालिखेत् श्री
पादुकांसम्पूज्यार्घ्यं पूजयामीतिमं जपेत् तेजोरूपंसम
र्घ्यार्थ्यस्तवेनततोध्यायेद्गुरुं म शरणमारहस्ये मनसागन्धः
पुष्पैर्धूपैः संपूज्य वाग्भवं जपेत् कुब्जिकान्तेत्रोक्तं स्तुतिं
कुर्यात् ॐ नमस्तुभ्यं महामन्त्रदायिने शिवरूपिणे ब्र
ह्मज्ञानप्रकाशाय संसारदुःखतारिणे अतिसौम्याय
दिव्याय वीराय अज्ञानहारिणे नमस्ते कुलनाथाय कुल
कौलिन्यदायिने शिवतत्त्वप्रकाशाय ब्रह्मतत्त्वप्रका
शिने नमस्ते गुरवे तुभ्यं साधकाभयदायिने अनाचा
राचारभावबोधाय भावहेतवे भावाभावविनिर्मुक्तम्
तेयगुरवे नमः भावाभावविनिर्मुक्तशक्त्यै इति वा पठे
नमस्ते शंभवे तुभ्यं दिव्यभावप्रकाशिने ज्ञानानन्दस्वरू
पाय विभवाय नमो नमः शिवाय शक्तिनाथाय विद्याना
थाय सच्चिदे कामरूपाय कामाय कामकेलिकलात्मने
कुलधर्मोपदेशाय कुलार्णवस्वरूपिणे आरक्तनिजत

व्यक्तिसमभावविभूतये वामभागविभूषिते इति
वापरः नमस्ते ऽस्तु महेशाय नमस्ते ऽस्तु नमो नमः
इदं स्तोत्रं पठेन्नित्यं समाधको गुरुदिङ्मुखः प्रातरुत्था-
य यदेवेशि ततो विद्या प्रसीदति कुलसंभवपूजा-
यामादौ यो न पठेदिदम् विफला तस्य पूजा स्यादभि-
चाराय कल्पते इति कुब्जिकातन्त्रोक्तश्रीगुरुस्तोत्रं
समाप्तम् । इति स्तुत्वा प्रणमेत् अखण्डमण्डला-
कारं व्याप्तं येन चराचरम् तत्पदं दर्शितं येन तस्मै
श्रीगुरवे नमः ॐ अथ प्रसंगात् षट्चक्रमवस्थालि-
ख्यते तिस्रः कोटयस्तदर्धेन शरीरे नाड्यो मताः ता-
सु मुख्या दश प्रोक्तास्तासु तिस्रो व्यवस्थिताः प्रधाना
मेरुदण्डे ऽत्र चन्द्रसूर्याग्निरूपिणी इडा वामे स्थि-
ता नाडी शुक्ला तु चन्द्ररूपिणी शक्तिरूपा तु सा नाडी
साक्षादमृतविग्रहा पिंगलाख्या च या दक्षे पुंरूपा सू-
र्यविग्रहा दाडिमीकुसुमप्रख्या विषाख्या चापरा स्मृ-
ता मेरुमध्यस्थिता या तु मूलादाब्रह्मरन्ध्रगा सर्व-
तेजोमयी सा तु सुषुम्ना वह्निरूपिणी सुषुम्नान्तर्गता
चित्रा चन्द्रकोटिसमप्रभा सर्वदेवमयी सा तु योगिनां
हृदयंगमा तस्या मध्ये ब्रह्मनाडी मृणालतन्तुरूपि-
णी ब्रह्मरन्ध्रं तन्मध्ये हरवक्त्रात्सदाशिवम् वामा

श्री. त्रै. २.

४०

वर्णक्रमेणैव वेष्टितं विघटन्ते त्वेवन् ब्रह्मग्रन्थिं संस्था
नि षट्पद्मानि यथाक्रमात् आधाराख्यमूलचक्रमति
रक्तं चतुर्दलम् वासान्तवर्णसंयुक्तं रक्तवर्णं मनोहरं
कर्णिकायां स्थिता योनिः कामाख्या परमेश्वरी तद्यो
निः परमेशानि इच्छाज्ञानक्रियात्मिका अपराख्यादि
कन्दर्पमाधारे तत्त्रिकोणके स्वयम्भूलिंगं तन्मध्ये सर
न्ध्रपश्चिमाननम् ध्यायेच्च परमेशानि शिवं श्यामा
लसुन्दरम् तेन मार्गेण कुण्डलिनी यातायातं करो
ति हि भित्वाभित्वा पुरी याति आयाति कुण्डली सदा
तत्र विद्युल्लताकारा कुण्डली परदेवता प्रसुप्तभुज
गाकारा सार्द्धत्रिवलयान्विता शिवं वेष्ट्य महेशानि सर्वे
टा परितिष्ठति येन मार्गेण गन्तव्यं ब्रह्मद्वारं निराम
यम् मुखेनाच्छाद्य तद्द्वारं प्रसुप्ता परमेश्वरी मूलमा
धारषट्कानां मूलाधारं ततो विदुः लिंगमूले महाप
द्मं स्वाधिष्ठानं तत् षड्दलम् वादिलान्तार्णसंयुक्तं ना
भौ तु मणिपूरकम् डादिफान्तान्वितदलैर्वर्णैर्दशभि
र्युतं हृदये द्वादशारदलैरनाहतसरोरुहं कादिठान्तदलैर्दी
वितं तत् हाटकसन्निभं तन्मध्ये बाणलिंगं तु सूर्यायुत
समविप्रभम् शब्दब्रह्ममयः शब्दोऽनाहतस्तत्र दृश्यते
तेनाहताख्यं तत्पद्मं योगिभिः परिकीर्तितम्

कंठदेशे विशुद्धाख्यं धूम्रवर्णं मनोहरम् अकारादिस्व
रोपेतैर्दलैः षोडशभिर्युतं विशुद्धिस्तन्यते यस्माज्जीवा
त्मा हंसलोकनात् विशुद्धपद्ममाख्यातमाकाशा
ख्यं महाद्भुतं आज्ञानाम भ्रुवोर्मध्ये चक्रं च द्विदलं परं
हलक्षवर्णसंयुक्तं निर्मलं सुमनोहरं इत्याख्यं महा
लिंगं तन्मध्ये कांचनप्रभं आज्ञासंक्रमणं तत्र गुरो
राज्ञेति विश्रुतं कैलासाख्यं ततः ऊर्ध्वं बोधिनी तु तत ऊ
र्ध्वतः तस्मादूर्ध्वमधोमुखेविविकसितं पद्मं सहस्रं ब्र
दम् सहस्रारं महापद्मं नादबिन्दुत्रयान्वितम् अक
थादित्रिरेखाक्षहलक्षत्रयकोणके तन्मध्ये परः
बिन्दुश्च सृष्टिस्थितिलयात्मके वामावर्तेन विलि
खितकथादित्रिकोणकम् शून्यरूपं शिवं साक्षादि
न्दुं परमकुण्डली सार्द्धत्रिवलयाकारा कोटिविद्युत्स
मप्रभा यामले उक्तं कुण्डलिनी शक्तिर्गुणत्रयसम
न्विता शून्यभागे महादेवि शिवशक्त्यात्मकं प्रिये
सर्पाकारा शिवं वेष्ट्य सर्वदा तत्र संस्थिता शिवश
क्त्यात्मकं बिन्दुं भुक्तिमुक्तिफलप्रदं नादरूपेण सा
देवी योनिरूपा सनातनी भूतशुद्धौ शिवविस्त्रा
त्मकं च बिन्दुयोनिस्तु विस्मिते सर्वोपरि महेशानि
बिन्दुं ब्रह्मस्वरूपिणि सर्वो बिन्दुरिति ख्याता भवनंच

त्रिकोणकम् भवनं भवसंबन्धाज्जायते भुवनत्रयम्
इति गन्धर्वमालिकावचनात् पंचभूतानि देवेशि ष
ट्स्थानसमेश्वरि षट्चक्रेषु स्थितान्येव क्रमाद्देवि वि
चिंतयेत् सहस्रारं शिवपुरं सर्वदुःखविवर्जितम्
सर्वतोऽलंकृतैर्दिव्यैर्नित्यपुष्पफलैर्द्रुमैः तत्र मध्ये
शिवपुरं रम्यं कल्पवृक्षसुशोभितम् पंचभूतात्मकं
ब्रह्मगुणत्रयसमन्वितम् चतुःशाखं चतुर्वेदं नित्य
पुष्पफलान्वितम् पीतं कुसुमं तथा श्वेतं रक्तपुष्पं च
पार्वति हरितं च विचित्रं च नानापुष्पमनोहरम् ए
वं कल्पद्रुमं ध्यात्वा तदधो रत्नवेदिकाम् तत्रोपरि
पर्यंकं नानारत्नोपशोभितम् मन्दारपुष्परचितं
नानागन्धानुमोदितम् तत्रोपरि महादेवः सदा तिष्ठ
ति सुन्दरि ध्यायेत्सदाशिवं देवं शुद्धस्फटिकसन्नि
भम् बहुरत्नसमाकीर्णं दीर्घबाहुं मनोहरम् सदा
प्रसन्ननयनं स्मेरास्यमनंतं प्रिये श्रवणे कुण्डलोपे
तं रत्नहारेण शोभितम् शोणपद्मसहस्रेण मालया
शोभितवक्षः अष्टबाहुं त्रिनयनं शिवं पद्मदलेक्षणम्
पादयोर्नूपुरे रम्य शार्दूलचर्ममयं वपुः एवं स्थू
लं वपुस्तस्य भावयेत् कमलेक्षणे पश्य म
ध्ये स्थितं देवं निरीहं प्राहु रूप वत् ॥

शब्दरूपमहादेवे कुर्मंनास्तिकदाचन एवंसर्वेषुचक्रे
षुशक्तिरूपंविचिंतयेत् ब्रह्माहरस्तथाविष्णुरीश्वर
श्चसदाशिवः ततःपरशिवश्चैवषट्शिवाःपरिकी
र्तिताः शक्तिमाह विष्णौहाकिनीदेवीब्रह्मनाहरेतत्र
राकिणी लाकिणीमणिपूरस्थाकाकिनीलिंगगो
चरे आधारेशाकिणीदेवीआज्ञायांहाकिनीतथा
शाकिनीब्रह्मरन्ध्रस्थासर्वकामफलप्रदा ध्येय।
कुण्डलिनीदेवीस्वयंभुलिंगसंस्थिता श्यामांसूक्ष्मां
सृष्टिरूपांसृष्टिस्थितिलयात्मिका विश्वातीतांज्ञा
नरूपांचिंतयेदूर्ध्वरूपिणीं रक्तमितिसुन्दरीविषये
तेयम् हुंकारवर्णसंभूताकुण्डलीपरदेवता विभ
र्तिकुण्डलीदेहमात्मानंहंसमेवततः प्रसृद्धवह्निसं
योगोमनसामारुतेनसह ऊर्ध्वंनयेत्कुण्डलिनींजीवा
त्मसहितांपरां गच्छतिब्रह्मरन्ध्रेणाभित्वाग्रंथिखण्ड
देश षट्चक्रसंधिमार्गेणसुषुम्नावर्त्मनातथा हंसे
नमंत्रेणादेवींसहस्रारंसमानयेत् सदाशिवोमहा
देवोयत्रास्तेपरमेश्वरि तत्रगत्वामहादेवीकुण्डली
परदेवता देवीरूपवतीकामसमुल्लासनिहारिणीं
सुखारविन्दगात्येनमोदितंपरमंशिवं प्रबोध्यपरमे
शानितत्रोपरिवसेत्प्रिये शिवस्यश्रवपत्संरिख्वंतु वा।

कुण्डलीशिवे सदाशिवेन देवेशि तेन मांत्ररमेत्प्रिये
अमृतं जायते देवि तेनामृतेन मे ईश्वरि तत्तद्वामृतैः
देविलालाकारमसमोपमम् तेनामृतेन देवेशि तर्पयेत्स
र्वदेवताम् षट्चक्रदेवतास्तत्र संतर्प्यामृतधारया
आनयेत्तेन मार्गेण मूलाधारं ततः सुधीः यातायातं
क्रमेणैव तत्र कुर्यान्मनोलयम् एवमभ्यासमानस्तत्र
हमहर्निशं भवेत् जरामरणदुःखाद्यैर्मुच्यते भवबन्ध
नात् इत्युक्तं परमं योगं योनिमुद्राप्रबन्धनम् यामले
कुलयोषितं कुलेन सकाशन्नरेव कुलं विशेत् रमते से
यम सकाशन्नरे काकिनी सती संकेतपद्मसाम्य शिवे
कुण्डलिनीशक्तिः पदं हंसः प्रकीर्तितः रूपबिन्दुरिति
ख्यातं रूपातीतं च निष्कलम् एतेन हंस इत्युदाहृतं पदे
वाः पादपद्मयुगं कृत्वा षट्चक्रभेदक्रमेण सहस्रदल
पद्मे नीत्वा चन्द्रमण्डलामृतेनाप्लाव्य तदमृतेन षट्
चक्रक्रमस्य शिवशक्त्यादीनाप्लाव्य सोऽहमिति मं
त्रेण स्वस्थानेनयेदिति तद्वाक्यार्थः सोऽहमिति च मं
त्रेण स्वस्थानमानयेत्सुधीः इति यामलवचनात् दे
व्युवाच देवदेव महादेव सृष्टिस्थित्यंतकारक
मूर्ध्नि पद्म सह स्रारं रक्त वर्ण मयो मुख
म्

तस्य मध्ये स्थितं ध्यायेत्सूक्ष्मं शान्तं सशक्तिकं मूलाधारे
महाशक्तिं कुण्डलीरूपधारिणीं अधोवक्त्रक्रमेणे
व सर्वेषु पद्मेषु भावना तदा कथं भवेत् ब्रह्मचिंतनं तथा हृदे
वयोः आधारे हि स्थितिस्तत्र अधोभागे कथं भवेत्
अधोमुखे स्थितस्यापि चिंतनं वा कथं भवेत् श्रीम
हादेव उवाच यथायुक्तं त्वया देवि कथितं वीरवन्दि
ते एवमेव तु सन्देहो जायते नात्र संशयः कथ्य-
ते परमेशानि सन्देहोच्छेदकारणं तानि पद्मानि
देवेशि सर्वेषां नातः स्थितानि च तन्मध्ये पंकजं देवि मूर्ध
तो मुखमेव च प्रवृत्तिश्च निवृत्तिश्च द्वौ भावौ जीवसं
स्थितौ प्रवृत्तिमार्गसंसारी निवृत्तिः परमात्मनि प्र
वृत्तिर्भावचिंतायामधोवक्त्राणि चिंतयेत् निवृत्ति
योगमार्गेषु सर्वेषां ऊर्ध्वमुखानि च एवमेव भावभेदाद
सन्देहोऽभिजायते इमेतत्कथितं देवि मम ज्ञानवि
लोकितम् । अथातः संप्रवक्ष्यामि शृङ्खलानां च सा
धनम् मूलाधारे स्थितां देवीं कुण्डलीं परदेवताम् भो
गकाले महेशानि आजिह्वांतं विभाव्य च शोधितान्
मत्स्यमांसादीन् मुखे स्थापयेद्बुधः मूलमंत्रं समुच्चा
र्य जुहोमि कुण्डलीमुखे प्रतिग्रासे महेशानि एवं कु
र्याद्विचक्षणः भोजनेच्छा भवेत्तस्य निर्लिप्तो जीवसं

शा
नं
२३

23

त्रकः एवमेवप्रकारेणऊर्ध्वपद्मंप्रजायते गुरोःस्थि
तिंचवार्द्धयितथासम्यक्प्रजायते भिद्यतेहृदयग्रं।
थिःछिद्यतेसर्वसंशयः गुर्वादिभावनादेवितदासि
द्धिःप्रजायते स्वगेद्वायंसमस्ताभिद्यामटतितुगतिः
अतएवमहेशानिचाञ्चल्यंप्रजायते इत्येतत्कथि
तंसारंममज्ञानविलोकितं । अथयोगांगवक्ष्यामियेन
देवमयोभवेत् मूलपद्मेकुण्डलिनीयावन्निद्रायिता
प्रभो तावत्किंचिन्नसिद्धेतमंत्रयंत्रार्चनादिकं स्वाप
कालेवामवाहः प्रबोधेदक्षिणवहः मंत्रिणांस्वा।
पकालेतुजपोऽनर्थफलप्रदः प्रबोधकालेजानीया
दुभयोरपिपार्ह्वति जागर्त्तियदिसादेविवह्निभिःपुणए
मचैयः तदाप्रसादमायांतिमंत्रयंत्रार्चनादयः योगा।
योगाद्भवेन्मुक्तिंमंत्रसिद्धिरखण्डिता सिद्धेमनोपरा
वाप्तिरितिशास्त्रस्यनिर्णयः जीवन्मुक्तस्यदेहान्तेपरं
निर्वाणमाप्नुयात् संसारोत्तारणंमुक्तिर्योगशब्देन
कथ्यते प्राणायामैर्जपैर्ध्यानैर्गस्मक्रनिद्राजगन्मयी
चतुर्दलेस्याद्याधारंस्वाधिष्ठानेतुषड्दलम् नाभौदशद
लंपद्मंसूर्यसंख्यादलंहृदि कंठेस्यात्षोडशदलंभ्रूम
ध्येद्विदलंतथा सहस्रदलमाख्यातंब्रह्मरन्ध्रेमहापथे।
थेः मातृकाक्षरसंभूतंसहस्रारंसरोरुहम् अथोवक्ष्ये

शुक्लवर्णोरक्तः किं तल्लक्ष्मभूषितं इति वर्णोमन्त्रो विशेष
णोक्तम् समयातंत्रोक्तत्वात् अन्यथाविरोधापत्तेः ब
ह्माविष्णुरुद्रश्चईश्वरश्चसदाशिवः ततः परशिवश्चै
व षट्शिवाः परिकीर्तिताः डाकिनी राकिनी चैव शा
किनी लाकिनी तथा काकिनी हाकिनी चैव षट्शक्तिरे
षाप्रकीर्तिता आधारे लिङ्गदेशे च भ्रुवोर्मध्ये विशेषतः
स्वयंभूसंज्ञो बाणाख्यस्तथैवेतरसंज्ञकः लिंगत्रयम
हेशानि प्रयानतत्वेन चिंतयेत् मूलाधारे स्थिता भूमिः
स्वाधिष्ठाने जलं प्रिये मणिपूरे स्थितं तेजो हृदये मा
रुतस्तथा विशुद्धौ तु महेशानि आकाशं कमलेत्वाणे
आज्ञाचक्रे महेशानि मनः सर्वार्थसाधकम् तदूर्द्धं पर
मेशानि पद्ममूर्द्धं भ्रुवि सदा तत्रोपरि महेशानि ध्यायेत्
सदाशिवप्रभुम् ऊर्द्धभ्रुवोरिति अथो भ्रुवि सहस्रद
लपद्मान्तर्गत ऊर्द्धभ्रुवि द्वादशपद्मोपरि शिवं ध्याये
दित्यर्थः तथा चोक्तं यामले ब्रह्मरन्ध्रसरसीरुहोद
रे नित्यलग्नमवदातमद्भुतम् कुण्डलीविवरकाण्डमण्डि
तं द्वादशार्णसरसीरुहं भजे अत्र द्वादशार्णद्वादशद
लसरसीरुहं पद्मं भजे सरसीरुहं किं विशिष्टं कुण्ड
लीविवरकाण्डमण्डितम् मूलाधारविभूषितं पुनः
किंभूतं ब्रह्मरन्ध्रसरसीरुहोदरे सहस्रारपद्ममध्ये

नियमविनाभावसंकथ्येतलंपुनः किंभूतेश्चवद्यानं
गौरं पुनः किंभूतेश्वाश्चर्य्यमनोहरम् पूर्वोक्तक्रमेण
शिवंध्यायेत् षट्चक्रपरमेशानिसदाशिवपुरंसम
शक्तिपुरंमहेशानिसदाशिवपुरोपरि सप्तवनिर्वाण
ग्रैकलोपरिगतनिर्वाणशक्तेः परम् शिवस्यानं
शैवापरमपुरुषंवैष्णवगणालयंतीतिप्रायोहरिस्व
पदंकेचित्परे पदंदेव्यादेवीचरणयुगलानन्दरसि
का मुनीन्द्राश्चप्यन्येप्रकृतिपुरुषस्थानममलम्
तेनहंसःस्मत्तरहृदयरूपपादपद्मयुगलंध्यायेदिमथीः
रमितांशंभुनासार्द्धंकुंडलीपरदेवता मूलाधारान्म
हेशानिसहस्रारेसमानयेत् शंभुगतांपरांशक्तिमेक
कीभावंविचिंतयेत् ध्यायेत्कुण्डलिनींनवरूहदेवस
रूपिणीम् सदाषोडशवर्षीयांपीनोन्नतपयोधराम्
नवयौवनसंपन्नांसर्वाभरणभूषिताम् पूर्णचंद्र
निभांरक्तांसदाचंचललोचनाम् नानारत्नयुतांप
मांपादद्वयशोभिताम् किंकिणीचतथाकरसौरत्न
कंकणमण्डितम् कन्दर्पकोटिलावण्यांसदामधुरा
हासिनीम् एवंध्यात्वाजपेन्मंत्रंशतमष्टोत्तरंशिवे
मातृकामालयाजप्त्वाश्राज्ञाचक्रंसमानयेत् तत्रैत
रेशिवलिंगेनयोजयेत्कुण्डलींपराम् ध्यात्वात्वात्र

ब्रह्ममंत्रं यीतत्रशतमष्टोत्तरं जपेत् ततो विशुद्धौ तां नीत्वा
शिवेन सहयोजयेत् नाभिष्ठदेवतां ध्यात्वा नेपदष्टशतं
प्रिये हृत्सद्मे तां ततो नीत्वा वाणेन सहयोजयेत् देवीरू
पां च तां नीत्वा जपेदष्टोत्तरं शतम् मणिपूरे तु तां नीत्वा
शिवेन सहयोजयेत् देवीरूपां ततो ध्यात्वा शतमष्टोत्त
रं जपेत् स्वाधिष्ठाने ततो नीत्वा शिवेन सहयोजयेत् यो
जयित्वा जपेन्मंत्रं देवीं ध्यात्वा प्रियंवदे तत् शतमष्टोत्तरं
जप्त्वा मूलाधारे तु तां नयेत् तत्र लिंगं स्वयंभुवं ध्यायेत्
कुन्दसमप्रभम् शुक्लवर्णं चतुर्बाहुं पंचवक्त्रं त्रिलोच
नम् नानारत्नयुतं रम्यं वलयान्वितशोभितम् प्रस
न्नवदनं शान्तं नीलकंठविराजितम् कपर्दिनं स्फुरत्स
र्वभूषं कुन्दसमप्रभम् षट्चक्रे परमेशानि ध्यात्वा ज
गन्मयीं शिवाम् भुजंगरूपिणीं देवीं निसांकुण्डलिनीं
पराम् विषतंतुमयीं देवीं साक्षात् अमृतरूपिणीम् स्व
यंभूरूपिणीं दिव्यां ध्यानगम्यां वरानने ध्यात्वा जप्त्वा
च देवेशि साक्षाद्ब्रह्ममयो भवेत् एवं द्वादशधा देवि या
नायांतं करोति यः स मुक्तः सर्वपापेभ्यो मंत्रसिद्धिर्न।
चान्यथा यत्र तत्र मृतस्यापि गंगायां श्वपचालये ब्रह्म
विद्धल्भूयाय कल्प्यते नामय्या प्रिये । अथ प्रार्थना
अहं देवि न जान्मोऽस्मि ब्रह्मैवाहं न शोकभाक् सच्चिदा।

श्या
तं
२५

नरहूपोऽहंनिमग्नः स्वभाववान् परदेवताहृदिस्थेन
प्रेरितेनकरोम्यहम् नमेकिंचित्क्वचिद्धापिकृत्यमा
स्तिजगत्त्रये जानामिधर्मंनचमेप्रवृत्तिर्जानाम्यधर्मं
नचमेनिवृत्तिः केनापिदेवेनहृदिस्थितेनयथानि
युक्तोऽस्मितथाकरोमि त्रैलोक्यचैतन्यमयीश्वरेपि
श्रीपार्वतित्वच्चरणानुयैव प्रातःसमुत्थायतवप्रियार्थं
संसारयात्रामनुवर्तयिष्ये एवंसंचिंत्यमनसाशुद्ध्या
निर्गत्यसंयतः आचामप्रयतोमंत्रीदंततथावनमाच
रेत् तत्रगत्वाथविद्वांदंतकाष्ठमवादिनापूजयेद्यस्तदेव
ताम् तत्पूजाविफलादेविमृतेचनरकंव्रजेत् मंत्रतं
त्रप्रकाशे विधायावश्यकंशौचमाचारंदंतधावन
म् मुखप्रक्षालनादीनिकृत्वास्नानंसमाचरेत् अथ
मुखप्रक्षालनमंत्रः दक्षिणमूर्तौ क्लीं कामदेवस
र्वजनप्रियायनमः क्लींमात्मकंकामदेवंसर्वजन
मध्यालिखेत् प्रियायहृदयांतोऽयंमनुर्देहविशुद्ध
ये चतुर्दशाक्षरैर्वक्रंक्षालयेत्सिद्धिहेतवे यामले स्ना
नमूलाः क्रियाःसर्वाःश्रुतिस्मृत्युदितानृणाम् तस्मा
त्स्नानंनिषेवेतश्रीपुष्ट्यारोग्यवर्द्धनम् मंत्रतंत्रप्रका
शे अरुणोदयात्प्रत्यहंमंत्रीतीर्थेवाविमलेजले वैदिक
स्नानमाचर्य्यतांत्रिकस्नानमाचरेत् परावातेयनक

नैऽमं तदाह विघ्नसारे ॥ तत्तोयेन कर्त्तव्यं पंचपिण्डो
द्धारं हृष्टधीः मंत्रमाह उत्तिष्ठ तिष्ठ पंकत्वं मज्जपिण्डप
रस्य च पापानि विलयं यातु शांतिं देहि सदा म॥ मृ
मीलतं त्रे पुनर्निमज्ज पयसि सकलं च समाचरेत्
ततः संकल्पमतिमान् नाभिमात्रोदके स्थितः प्रीत
ये स्वेष्टदेवस्य स्नानं सर्वत्र कारयेत् इष्टदेवतपूजा
र्थं स्नानं कार्यं जलाशये तंत्रमंत्रप्रकाशे स्वस्वे
णानीय मृत्स्नां वै त्रिभागं तत्र कारयेत् शोधितस्या,
दत्तांशं तेनैव परिलेपयेत् अंगे षडंगविन्यासप्रा
णायामपुरःसरम् हृन्मंत्रांकुशमंत्राभ्यां तीर्थमा
वाह्य मण्डलात् ब्रह्माण्डयानि तीर्थानि करैः स्पृष्टा
नि ते रवे तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर गंगे च
यमुने चैव गोदावरि सरस्वति नर्मदे सिन्धु कावेरि
जलेऽस्मिन् सन्निधिं कुरु ॐ आवाहयामि त्वां देवि स्ना
नार्थमिह सुन्दरि एहि गंगे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसम
न्विते एवमावाह्य विधिवन्मूलमंत्रेण मंत्रयेत् आ
मेऽस्माभिसिंचयोऽस्मो मम सूर्याग्निमण्डले विचिंतयं
श्रीतन्मध्ये निमज्जन्मूलमुच्चरन् उत्थायाचम्य तत्प
श्चात् षडंगमासमंयुतः यामले आत्मविद्याशिवैस्त
त्वैराचामेत्साधकाग्रणीः वह्निजायांपरे दत्त्वा शुद्धेनपा

शा
नं
२८

26

ष्यसाप्रिये पाद्यसाजलेन अभिसंप्यनतः स्नायं मूलमं
त्रेण साधकः स्नानपीठेन वपुषः कलशं कुंभमुद्रया
आत्मानं दशधा सिंचेन्मुद्रया कलशाख्यया ससकृ
त्वोभिषिंचेत्तामसुनामंत्रिणे खेलेः स्नानाग्रेव वाम
हस्ते कृत्वा मुष्टिर्दैर्हस्तस्य पार्श्वेति कलशाख्यामेवे
न्मुद्रा सर्वपापहरा शुभा गौतमीये पीठपित्वा वंकवा
हृ प्रक्षाल्य नव मृत्वा गृहतः धारयेद्वाससी शुद्धे परी·
धानोत्तरीयके अच्छिन्ने सदशे शुद्धे आचमेत्ती च सं·
स्थितः मोक्षार्थी रक्तवस्त्रे भोगार्थी श्वेतवाससी
तिलकं रक्तगंधेन चन्दनेन च वा प्रिये देवस्त्रं विलि
ख्रिशाले तारावीजं ततो हृदि शक्तिं मध्यगतां कुर्यात
साधको नरपुंगवः देवस्त्रं सर्वसापापासितं देवस्त्रं लिखे
दिसर्व्वः त्रिपुण्ड्रेण विना कुर्य्याद्यत्किंचिद्वैदिकी क्रि
यां सा निष्फला भवेन्नूयं ब्रह्मणापि कृता यदि इति भ
विष्यवचनात् धर्म्मपुराणे वैष्णवो गाणपत्यो वा शा
क्तो वा शैवएव वा त्रिपुण्ड्रेण विना पूजां कुर्वाणो याम
योगतिम् शिवधर्मे सितेन भस्मना कुर्य्याल्ललाटे य
स्त्रिपुण्ड्रकम् सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महीय
ते भस्मोपलक्षणं भविष्ये सर्व्वस्त्रिपुण्ड्रं वै कुर्य्याद्यत्न
भस्मेन सर्वदा तदलाभे चन्दनेन मृदा वा वारिणापि वा

यत्किंचित्कुरुते कर्म विना विप्रस्त्रिपुण्ड्रकं । व्यर्थमेव
भवेत्सर्वं व्याप्तो हीनसत्तमो यथा । सच्छिद्रं कुरुते यः
त्रिपुण्ड्रं पाशुपतं द्विजः । धर्मार्थकाममोक्षेषु तस्य सि-
द्धिः प्रजायते । वैदिकीं तान्त्रिकीं संध्यां ततः कुर्यात्समा-
हितः । अश्रुमेचकं कुर्यात्स्ववर्णै रजतैः कृपैः स्व-
र्णरजतैश्च वज्रपट्टजादिकर्मसु पद्मपत्रकृपाः शा-
क्तानां दर्भोद्भवं न संभवः । तज्जेमा रजतेयार्थ्ये सौवर्णे यार्थ्य-
मना मया । अथ संध्यां प्रवक्ष्यामि तान्त्रिकीं सर्वसिद्धि-
दां । उपविश्याचमेन्मन्त्री पयोभिर्ह्रीमनुत्रयैः ततश्चा-
आत्मतत्त्वाय विद्यातत्त्वाय तत्परम् । शिवतत्त्वाय वै प्रो-
क्ता क्रमेण वह्निवल्लभा । मूलान्तमेभिराचामेत्स्वबीजत-
रमुखैः सुधीः आचमेन्न ततः कृत्वा प्राणायामं समा-
चरेत् षडङ्गन्यासं समाचर्य जले मूलं जपेत्ततः कुशेन
तज्जलं भूमौ त्रिधा मूर्ध्नि विनिक्षिपेत् मूलमुच्चार्य
देवेशि वामहस्ते जलं ततः गृहीत्वा तज्जले देवि तत्र मूले
समुच्चरन् शिववायुजले पृथ्वीवह्निबीजैस्त्रिधा पुनः
अभिमन्त्र्य च मूलेन सन्तयातत्त्वमुद्रया गलितं तु क्षिपे-
न्मूर्ध्नि शेषं दक्षेन नियाम्य च इडयाकृष्य देहान्तः क्षालितैः
पापसंचयैः कृष्णवर्णं तदुदकं दक्षनाड्या विरेचयेत्
दक्षहस्ते ततस्तन्मन्त्री यापरूपं विचिन्त्य च पुरतो वज्रपाषा-

शा
ने
२७

27

ोपहितिपेदन्तं मंत्रतः जलेयंत्रे समालिख्य तर्पयेत्स
र्वदेवताम् मूलपठितानन्तरं देवीपरिवारसमन्विता
गुरुपंक्तीः प्रतर्प्याथ तर्पयेदिष्टदेवताम् उत्तराभिमुखो
मूलादेवीमाद्यंत्रे प्रतर्पयेत् त्र्यक्षतां जगतां मातां भैरवा
त्र्यक्षतां तथा मूलांते नाम चो द्वार्य तर्पयामि ततः प
रम् स्वाहांतेन पाणिनैवं पंचविंशति संख्यया तर्पणं
च प्रकुर्वीत द्वितीयं तन्मध्यो व्यस्तन् पंचविंशति सं
ख्या वा दशधा वा त्रिधापि वा एकैकांजलितो येन
परिवारांस्तर्पयेत् दिनेशाय हविपतिष्ठन् वारिणा
चांजलित्रयम् सूर्यमंत्रे समुच्चार्य ॐ ह्रीं हंसः सवि
मार्तण्ड भैरवाय इति प्रकाशशक्ति संयुतम् ॐ त्वं समु
च्चार्य ग्रहराशिपुताय पञ्च हृद्ये त्रिधांजलिर्हि पंमत्री
कर्मणां सिद्धिसिद्धये तोयांजलित्रिभुतः हि ना स्मृ
मण्डलमध्यगा आदित्यमण्डले देवी ध्यायेत्सूर्य
स्वरूपिणीम् तद्ब्रह्मावज्री समुच्चार्य विसर्जयेत्तन्यार्थ
कं गायत्री भावयंदेवीं संध्यासनकृता श्रयां प्रातर्म
ध्याह्न सायाह्ने ध्यानं कृत्वा जपेत्सुधीः बीजत्रयस्वर्ण
कुण्डलिनीं ध्यात्वा जपेदिमर्थः कुण्डलिनी त्रिधा टे
वितथा बीजत्रयं त्रिधा तत्रीयां कुण्डली मूलहीनं नि
मानन्दस्वरूपिणी वाग्भवं मूलदेशादद्वं वर्णनिमं

स्मरेत् वह्निकुण्डलिनीनिभां बालार्कसदृशारुणां
हृदये कामबीजं च सूर्यकोटिसमप्रभम् सूर्यकु
ण्डलिनी तत्र नित्यानन्दस्वरूपिणी भ्रूमध्ये शक्तिबी
जं च कोटिचन्द्रसमप्रभं चन्द्रकुण्डलिनी तत्र सुधा
दमृतविग्रहां बीजत्रयमयीं बिन्दौ तुर्यां बिन्दुत्रया
त्मिकां तुर्यकुण्डलिनीं देविकेवलज्ञानविग्रहां
प्रातःकाले मूलाधारे बालार्कमण्डलाभासां भानु
वह्नीन्दुलोचनाम् पाशांकुशौ शरांश्चापं धारयन्तीं
शिवां स्मरेत् मध्याह्ने हृदयपद्मे मध्याह्ने चिन्तये
देवीं नवयौवनशोभिताम् सायाह्ने भ्रूमध्ये साया
ह्ने चिन्तयेद्देवीं त्रैलोक्यैकप्रभामयीं नवयौवनसं
पन्नां सुस्वलां परमां कलां रात्रौ सहस्रारे तामेव चि
न्तयेच्छैभोगीभोगपरायणां गायत्रीं प्रजपेद्विद्वा
नष्टाविंशतिसंख्यया मनसा प्रजपेन्मंत्रं गायत्रीं
च विशेषतः गान्यर्क्षि गायंतं त्रायते यस्मात् गाय
त्री तेन चोच्यते महापातकयुक्तोपि प्रजपेद्दशधा
यदि सत्यं सत्यं महादेवि मुक्तो भवति तत्क्षणात् प्र
ष्टोत्तरशतावृत्त्या गायत्रीं जपते यदि सर्वपापविनि
र्मुक्तो भवेन्मन्त्राधिकारवान् अष्टोत्तरशतावृत्त्या मू
लमंत्रं च संजपेत् आर्द्रवस्त्रेण यत्कर्तव्यं तदाह यामले

शा
नं
२८

नाभिमात्रोदके स्थित्वा देवीमर्कात्तां स्मरन् जपेदष्टोत्त
रशतं लभते महतीं श्रियं संहारमुद्रया चैव तीर्थमुत्
सृजेद्वाग्यतः शक्तिसंध्या मया प्रोक्ता कर्तव्या साधको
त्तमैः ततो मौनी विशुद्धात्मा हृदि विद्यापरामृषन्
प्रवहिर्मानसो भूत्वा यागभूमिमथाविशेत् संध्या
यां पतितायां वा गायत्रीं दशधा जपेत् संध्यां च त्रिका
ले कुर्याद्यथाशैवागमेपि च प्रातर्मध्याह्नसायाह्ने
संध्यां कुर्याच्च मन्त्रवित् संध्यायास्त्वकरणे दोषमा
ह लक्ष्मीकुलार्णवे संध्याध्यानविहीनाया नदी
नाफलमाप्नुयात् तान्त्रिकसंध्यायां शूद्रस्याप्यधि
कारः विशुद्धेश्वरे संध्यात्रयं सदा कुर्याद्ब्राह्मणो विधि
पूर्वकम् तन्त्रोक्तविधिपर्यन्तं शूद्रः संध्यां समाचरेत्
इति शाक्तानन्दतरङ्गिण्यां प्रातःकृत्यनिर्णयश्चतु
र्थोल्लासः ४ आसनीयमाह गौरीयामले सलिले
यदि कुर्वीत देवतानां प्रपूजनं तथाप्यासनमासीने
नोत्थितस्तु तथाचरेत् आसनं कल्पयित्वा तु मनसा
पूजयेज्जले आसनस्थो जपेत्सम्पुटं मन्त्रार्थगतमा
नसः सम्मोहनतन्त्रे रक्तासनोपविष्टस्तु लाक्षारुण
पृष्ठस्थितः मनःकल्पितरक्तो वा साधकः स्थिरमानसः
कुशाकंबलवस्त्राणां सिंहव्याघ्रमृगाजिनं कल्पयेदा

78

सनं धीमान्सौभाग्यज्ञानवर्द्धनम् कौशेयं वाथवा चर्म

वा चैलतौलमथापि वा शरपत्रं नालपत्रं कंबलं दर्भ

मासनम् कृष्णाजिने ज्ञानसिद्धिर्मुक्तिः श्रीर्व्याघ्रचर्म

णि कृष्णाजिने गृहस्थानां नाधिकारः नदीतीर्थेतो वि

शेषात् कृष्णसाराजिने गृही विशेषयतिर्वनस्थश्च ब्र

ह्मचारीतिभिदकः वंशासने व्याधिनाशः कंबले दुः

खनाशनं जपध्यानतपोहानिर्वंशासनं करोति यः

तत्र वस्त्रनिषेधः केवलवस्त्रनिषेधः अन्यथा विरो

धापत्तेः कुशासने भवेदाशु मोक्षः स्याद्व्याघ्रचर्मणि

अजिने च भवेत्सुश्रीः कंबले सिद्धिरुत्तमा शांतिके यव

लःश्लोकः सर्वार्थचित्रकंबले स्यात्सोऽष्टिके तु कौशेयं

कंबले दुःखमोचनं विष्णुराह जने शास्त्रं कंबलमा

सनम् नैव हि दृष्टं तोदीर्घं सर्वं दृष्टं स्तान्नविस्तृतम् न

अंगुलान्नमुच्छ्रायं गृहकर्माणि सगृहे आसनं च तन्

तः कुर्यान्नातिनीचं न वोच्छ्रितम् तत्र गार्ग्यः यद्

एणं तु दुःखं संभूतिर्दौर्भाग्यं पदारु जासने आम्रनिंबकदं

बाना ... सनं सर्वविनाशनम् वकुले किंशुके चैव पनसे

पुत्र तच्छ्रियः वंशेष्टकाश्मर्यशाणीत्तृणबिल्वजनिर्मि

तम् वर्जयेदासनं मंत्री दारिद्र्यव्याधिदुःखदम् गांभा

री निर्मितं शास्त्रं नानादारुमयं यज्ञभम् वतश्छिद्रं शास्तं

न्या॰ दि॰ ५५

श्रु लेदीर्घंकुर्य्यात्काष्ठासनंशिवे षोडशांगुलविस्तीर्णं
तं मुच्छ्रायंचतथांगुलं केवलंवर्म्मजंचैलंमहामायाप्रपू
२२ जने प्रशस्तमासनंप्रोक्तंकामाख्यायास्तथैवच त्रिपु
रायाश्चरुद्रस्यविशेषोऽप्यपिकुशासनं तृणासनेयशो
हानिःपल्लवेचित्तविभ्रमः यथाक्रमासनेकुर्य्यात्सर्व
सिद्धिप्रदायकं नयत्येष्टासनोभूयात्पूजाकर्म्मणिसा
धकः वंशासनमथारण्यंदारुजंतृणपल्लवनिर्म्मितं वर्ज
येदासनंधीमान्दारिद्र्यव्याधिदुःखदं तेजे काष्ठासने
भवेद्रोगीवंशेवंशक्षयोभवेत् शैलासनेच्छवाग्रायःप
ल्लवेमतिविभ्रमः श्रमस्तत्रापि धरण्यांशोकसंयुक्तंका
ष्ठव्यर्थंश्रमोभवेत् पद्मासनंस्वस्तिकाख्यंभद्रंवज्रा
सनंतथा वीरासनमितिप्रोक्तंक्रमादासनपंचकम् स
व्यपादस्तुपादस्यदक्षोपरिन्यसेत्ततः तथैवदक्षिणंस
व्यस्योपरिचविधानवित् पद्मासनमिदंप्रोक्तंजपक
र्म्मसुशोभते जानूर्वोरंतरेसम्यक्कृत्वापादतलेउभे
ऋजुकायोविशेन्मंत्रीस्वस्तिकंतत्प्रचक्षते सीवन्याः
पार्श्वयोर्न्यस्यगुल्फयुग्मंसुनिश्चितं वृषणाधःपार्श्वपा
दौपाणिभ्यांपरिबंधयेत् भद्रासनंसमुद्दिष्टंमुनिभिः
मावकल्पितं उभौपादौक्रमादेवकुर्य्यात्संमुखौवाप
ली कौलैनिरध्याताख्यातंवज्रासनमनुत्तमं पकणा

दृमयः कृत्वाविमर्स्योरोततःपरं अस्त्रकायोविशेत्मं
त्रीवीरासनमितीरितं रुद्रस्थणादौस्थितोदेविशिरोऽ
थःपरिकीर्त्तितं सर्वासनानांश्रेष्ठोयंऽदेवैरपिसुदु
र्लभं नयुक्तममथापादर्दर्शनंस्मरपूजने रुद्रयामले
नित्यंनैमित्तिकंकाम्यंत्रिविधंपूजनंस्मृतं नीलतंत्रे
नित्यमेवार्त्तोमंत्रीकुर्य्यान्नैमित्तिकार्च्चनं नैमित्ति
कार्च्चनेसिद्धःकुर्य्यात्काम्यमथार्च्चनं उभयोःकाम्य
कर्म्माणिचेतिशास्त्रस्यनिश्चयः रुद्रयामले रात्रौ
पूजांसदाकुर्य्यात्रात्रौसिद्धिर्नसंशयः सफलारा
त्रौपूजादिवापूजाचनिष्फला शक्तिमंत्रंजपेद्रा
त्रौविनापिपूजनंशुचिः विशेषतोनिशीथेतुतत्रा
तिफलदोजपः बृहन्नीलतंत्रे निशायांयोर्च्चयेत्
कालींतारांचभैरवींतथा आसमुद्रक्षितीशानां
श्रेष्ठोभवतिसर्व्वदा अन्यत्रापि मातंगींचतथाबालां
बगलांछिन्नमस्तकां भद्रकालींचदुर्गांचजपेदु
र्गांतथैवच आसांजपश्चपूजाचरात्रौचेत्क्रियतेस
दा भुक्त्वाभोगानशेषांश्चसोऽश्वर्यंयातिरुद्रतां स
मयातंत्रे दिवाप्रपूजनंदेवियथोक्तफलदंभवेत्
पूजनंलक्षगुणितंनिशिनीरजलोचने अर्द्धरात्रात्प
रंयच्चमुहूर्त्तद्वयमेवहि सामहारात्रिरुद्दिष्टाकृतात

शा
नं
३

30

ञत्वयोभवेत् तंत्रे गतेतुप्रथमेयामेतृतीयप्रहरावा
पि निशायांचप्रजपमंत्रंरात्रिशेषेजपेन्नहि प्रकटेशक्ति
मंत्रेचहानिःस्यादुत्तरोत्तरं पशुमतविधिमाम्नायनिसा
पूजांचवर्जयेत् यशोरात्रेकृतंयत्तुप्रमादान्निष्फलं
भवेत् निजसाधकमध्येतुनगोमंत्रंकदाचन समु
यांतंत्रे स्त्रीसमीपेकृतापूजाजपश्चपरमेश्वरि का
मरूपाद्बतगुणंसमुदीरितमत्सयं इतिशाक्तानन्दत
रंगिण्यांभासननिर्णयःपंचमोल्लासः ५ । अथात्मस
ध्यादेवतांमस्काबहिर्देवंविचिन्तयेत् कदाचेकोत्मभ
स्त्काभ्रमतेकावत्तस्मया प्रसन्नीकृत्यहृदयेवहिः
स्थापूजयेच्छिवां यस्ययस्यचदेवस्ययद्यामूषणावा
हनं तद्देवपूजनेनैनस्वचिंतयेत्परमेश्वरि अथातयंत्र
नेवत्सेपेनदेवमयोभवेत् सुखासनेसमासीनःप्रा
ङ्मुखोवाउदङ्मुखः स्वकीयहृदयेध्यायेत्सुधासाग
रमुत्तमं रत्नदीपंचतन्मध्येस्वर्णवालुकामयं म
न्दारपारिजाताद्यैःकल्पवृक्षैःसुपुष्पितैः सर्वतोल
कृतैर्दिव्यैर्निम्यपुष्पफलद्रुमैः नानासुगंधकुसुम
गन्धामोदितदिङ्मुखे उन्मत्तकुसुमामोदप्रहृष्टभृंग
संकुले कूजत्कोकिलसंगीतवाचालितदिगन्तरे स
र्वतोलंकृतेदिव्येलसत्कांचनपंकजे मौक्तिकैःकु

सुमैः सुरभिर्ऽकूलैः स्वर्णतोमरैः तन्मध्ये संस्मरेद्देविक
ल्पवृक्षं मनोहरं चतुःशाखो चतुर्वेदं पुराणत्रयसमन्वि
तं पीतं कुसुमं तथा श्वेतं रक्तपुष्पं च सुन्दरि हरितं च वि
चित्रं च नानापुष्पविराजितं कोकिलैर्भ्रमरैर्देवि शोभि
तं च कपोतिभिः एवं कल्पद्रुमं ज्ञात्वा तदधो रत्नवेदिकां
तस्योपरि महस्रारं चिन्तयेद्रुक्ममण्डले उद्यदादित्यसंका
शं रत्नसोपानमण्डितं ध्वजावलीसमाकीर्णं च तत्र हीर
समन्वितं नानारत्नादिशोभाढ्यं रत्नप्राकारमण्डितं
सर्वस्थानस्थितावेष्ट्य लोकपालैरधिष्ठितं सिद्धचार
णगन्धर्वैर्विद्याधरमहोरगैः किन्नरैरप्सरोभिश्च क्री
डद्भिः परिदिंमुखं नृत्यवादित्रनिरतैरमरस्त्रीगणैर्युतं
किंकिनीजालसंनद्धपताकाभिरलंकृतं महामाणि
क्यवैडूर्यरत्नचामरभूषितं स्थूलमुक्ताफलोद्दाम
लंबमानैरलंकृतं चन्दनागुरुकस्तूरीमृगमदविले।
पितं तन्मध्ये संस्मरेद्देवि महामाणिक्यवेदिकां उद्यद
र्केन्दुकिरणोद्योतकारणप्रशोभितं ध्यायेत्सिंहासनं त
त्रब्रह्मविष्णुशिवात्मकं सिंहासने महेशानि प्रसूनत
लिकासमेत पीठपूजां ततः कृत्वा संकल्पक्रमेण तु
प्रतप्यासनेतत्र चिन्तयेत्परमेश्वरीं आत्मनोऽभीष्टदे।
वताध्यानमिहोच्यते श्रीरत्नपादुकेश्वानीलान्तांसा।

श्रा नमंदिरे सिंहासनोपविष्टायास्तु ह्टतेनसमाचरेत् कर्पूराग
नं रुकस्तूर्य्यादिचक्षामगमदेनच रोचनाकुंकुमसिश्रैर्नानाग
३१ न्धसमन्वितैः देव्यांङ्गं तेन कृत्वा गंधतैलंविलेपयेत् दे
व्याशातसहस्रस्वर्णकुंभसहस्रकैः आनीयवारिणा
31 स्नातांचिन्तयेसरदेवतां दुकूलैर्मार्जितगात्रां दुकूलप
रिधेतथा कंकसाकेशसंस्कुर्य्याद्विविधद्रव्यंतथा
परगुच्छकेशपाशेनानारत्नोपशोभितं ललाटेतिलकं
दद्यात्सिन्दूरंकेशमध्यगे नागेन्द्रदन्तरचितंषांविदद्या
न्मनोहरं हस्तेकेयूरकंचैवकंकणंकटकंतथा पादां
गुरीयकंदद्यान्नानारत्नोपशोभितं पादयोर्नूपुरंदद्या
न्नासाग्रेगजमौक्तिकं निवेदयेद्यथाशक्त्यापुष्पमालांच
भूषणं सर्वांगलेपनंकुर्य्यात्कृष्णचन्दनसिक्तकैः कांच
नाचितकंचुलीशोभितंहृदयोपरि समाधौचिंतयेद्देवीं
भूतशुद्ध्यादिकंदिशेत् मासजालेविधायाथसमाधौ
पूजयेत्सदा षोडशोपचारैस्तुहृदिस्थांपूजयेच्छिवां
रत्नसिंहासनंदद्यात्स्वागतंकुशलंवदेत् पाद्यंचपादयो
र्देविशिरस्यर्घ्यंनिवेदयेत् परामृतमाचमनीयंप्रदद्यात्
मुखपंकजे मधुपर्कंस्तुविदद्यात्तथाचाचमनंपुनर्वै दे
मपात्रगतंदिव्यंपरमामृतपरिप्लुतं कपिलाघृतसंयुक्तं
मन्त्रपंचजननसंयुतं सर्वांगुयिसंमामशोलंमत्स्यपराशिफ

लानि च मध्ये भोज्यं तथा लेह्यं चर्व्यं चोष्यं तथैव च सके
पूरं च ताम्बूलं मानसं परिकल्पयेत् आवरणं ततो देव्याः
पूजनं मनसैव हि इत्थं ततः समाराध्य मनसैव जपेद्ब
मन्त्रं सहस्रादि जपं कृत्वा देव्यै समादकमर्पयेत् ब्रह्मावि
ष्णुरुद्रेश्वरश्च सदाशिवः एते देवमहादेव्याः प
र्य्यंकं समुदाहृतं पद्मः फणानिर्भा शय्या नानापुष्पो
पशोभिता पुष्पशय्यां च संकुर्य्यात्तत्र देवीं सुरेश्वरीं
चिन्तयेत्साधको योगी नानाभावविलासिनीं नृत्य
गीतैः सवाद्यैश्च तोषयेत्परमेश्वरीं ततो होमं प्रकुर्वी
त पूजासाध्यं कारेतवे । अथ होमं प्रवक्ष्यामि येन चिन्
मयतां लभेत् अथाधारमये कुण्डे चिदग्नौ होमयेत्ततः
अन्तरात्मा परमात्मा ज्ञानात्मा परिकीर्तितः एतद्रूपं
त्रिचित्कुण्डं चतुरस्रं विभावयेत् आनन्दमेखलारम्यं
विन्दुत्रिवलयांकितं अर्द्धमात्रा योनिरूपं ब्रह्मानन्द
मयो भवेत् वामे नाडीमीडां भागे दक्षिणे पिंगलां पुनः
सुषुम्नां मध्यतो ध्यात्वा कुर्य्याद्धोमं यथाविधि यस्मा
द्यस्मात्साधकेन्द्रो हविषेन प्रकल्पयेत् मूलमंत्रं समु
च्चार्य्य ततः श्लोकं जपेद्बुधः नाभिचैतन्यरूपाग्नौ हविषा
मनसा स्रुचा ज्ञानप्रदीपिते नित्यमक्षवृत्तीर्जुहोम्यहं
वह्निजायान्तमन्त्रेण दद्यात्प्रथमाहुतिं मूलमंत्रोपरि

श्री
नं
३२

श्लोकमपरं होममयेन्मंत्रं धर्माधर्मौ हविर्दीप्तमात्मा
ग्नौ मनसा स्रुचा सुषुम्णावर्त्मना नित्यमक्षवृत्तिर्जुहो
म्यहं वह्निजायांतमंत्रेण द्वितीयाहुतिमादिशेत्
मूलमंत्रं समुच्चार्य्य ततः श्लोकं जपेदिमं प्रकाशाका
शहस्ताभ्यां अवलंब्यात्ममनास्रुचा ज्ञानप्रदीपितेनि
त्यमक्षवृत्तीर्जुहोम्यहं वह्निजायांतमंत्रेण तृतीयाहुति
माचरेत् मूलमंत्रं समुच्चार्य्य ततः श्लोकं जपेदिमं अंत
र्निरंतरनिबन्धनमेधमाने मायान्धकारपरिपंथिनि
संविदग्नौ कस्मिंश्चिदद्भुतमरीचिविकासभूमौ विश्वं
जुहोमि वसुधादिशिवावसानं अनेन मनुनाहुत्वा
पूर्णाहुतिरनंतरं इदं तु पात्रभरितं महत्तापपरामृतं
पूर्णाहुतिमयं वह्नौ पूर्णहोमं जुहोम्यहं वह्निजायांतमं
त्रेण दद्यात्संवाहुतीः प्रिये इमं तर्पजनं कृत्वा साक्षाद्रु
द्रमयो भवेत् एवमेव महेशानि पूजयाम्यहमीश्वरं
योगिनोऽनेन यत्नेन पूजयंति सदा प्रिये केवलं मान
सेनैव नैव सिद्धो भवेद्ध्रुवं सबाह्येन तु तत्त्वेन सिद्धो भ
वति ध्रुवं मतश्रेष्ठो सर्वाम्रवासपूजास्वतः पूजा
विधीयते अतः पूजा महेशानि वाह्यकोटिफलं लभेत्
सकृत्पूजा महेशानि वाह्यकोटिफलं लभेत् किं तस्य वा
ह्यपूजायां सर्वं व्यर्थीकर्त्तृणं उपचाराद्यभावे च वाह्य

32

पूजाकर्तृत्वं न विनोपचारैर्यापूजा सापूजा न प्रसीदति
तंत्रान्तरे यदि बाह्यार्चने नाद्रव्यसंपत्तिरपि वर्तते अन्तर्या
गं विधायैव सर्वं बहिर्यागविधिं चरेत् यामले पूजाभावे म
हेशानि हृदये पूजयेच्छिवां सर्वपूजाफलं देवि प्राप्नो
ति साधकः प्रिये तंत्रगन्धर्वे मनसापि महादेव्यै नैवे
द्यं दीयते यदि यो नरो भक्तिसंयुक्तो दीर्घायुः स सुखी
भवेत् मांसं पद्मसहस्रस्य मनसा यः प्रयच्छति क
ल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च स्थित्वा दे
वीपुरे श्रीमान् सार्वभौमो भवेत्क्षितौ मनसापि महादे
व्यै यस्तु कुर्यात्सर्वबलिं स दक्षिणो यमस्पष्टैर्नरका
णि न पश्यति मनसापि महादेव्यै यो भक्त्या कुरुते न
तिं सोपि लोकान्विनिर्जित्य देवीलोके महीयते म
हामायां महादेवीमर्च्चयामि च भक्तितः नानाविधैस्तु
नैवेद्यैरिति चिन्ताकुलस्तु यः नैवेद्यं देहि नियतमिति यो
भाषते मुहुः सोपि लोकान्विनिर्जित्य देवीलोके मही
यते इति श्रीमत्कानन्दतरंगिण्यां मनोयागविधिः षष्ठो
ल्लासः ६ । अथानन्दमयीं पूजां वक्ष्यामि श्रुतितान्त्रिकीं
यां कृत्वा शिवसायुज्यं लभते साधकोत्तमः पूजाष्टंहसमा
सांग साधकेन्द्रो महेश्वरि प्रथमं जलमानीय पादप्रक्षा
लनं स्मृतं उत्तराभिमुखो भूत्वा पादप्रक्षालनं चरेत् दि

शा.
तं.
३३

33

वामर्द्धेमुखेभ्रूत्वाराज्ञोकुर्य्यादुदंमुखः देवीपूजांशिव
स्यैवसदाकुर्य्यादुदङ्मुखः प्रणवपूर्वमुच्चार्य्यतदितीः
तिपरंततः सदितित्रमुच्चार्य्यकर्म्मकुर्य्याद्विचक्षणः
स्मरणात्कर्म्मणामाद्येब्रह्मभूयायकल्पते सर्वदासर्व
कार्य्येषुतांत्रिकेवैदिकेतथा स्वविद्यांसंस्मरन्कुर्या
त्क्रियांसर्व्वप्रचोदितां । स्थानशोधनमाह गन्धर्वंतेदे
वीदक्षिणांधर्म्मवीजेनयज्ञभूमेःसमीरितं प्रोक्षणंवाह्य
मंत्रेणयागभूमेःसमाचरेत अस्त्रान्तेहृषितंस्थानेमार्ज्ज
नादेवयद्भवेत् एवमादीनिसर्व्वाणिनश्यन्तोलोक
नायिके मधुकैटभयोर्मेदःसंघातेर्दृढतांगता मेदिनी
सर्वदाशुद्धाहरपूजासुसर्व्वतः तस्यदोषस्मोहायका
मवीजंदक्षिणेलिखेत् पंचवर्णरजश्चित्रानानागन्धस
मन्विता पुष्पप्रकरसंकीर्णांवितानचामरभूषिता वा
लार्कसदृशीरम्यामनःसंतोषकारिणी एवंभूमिंसमा
श्रित्यपूजयेत्परमेश्वरीं मंत्रेणाचमनंकुर्य्यादेवींध्यात्वा
हृदंबुजे आसनेउपविशेद्विविद्यावीरासनादिकं उपवि
श्यततोमंत्रीद्रव्याणिस्थापयेत्सुधीः गंधपुष्पाक्षतादीश्च
दक्षदीपांस्तुसर्व्वतः नैवेद्यंदक्षिणेवामेपुरतोवानसंस्थि
तः घृतदीपंदक्षिणेतुतैलदीपंतुवामतः वामतस्त
थाधूपमग्रेवामतदक्षिणे निवेदयेत्सुरोभाण्डांश्च

छंचभूषणं सर्वस्य दक्षिणे स्थाप्यं वामे चार्घ्यं निवेशये
त् स्थापयेत्तद्वच्चोष्यादिनैवेद्यादीनि मन्त्रवित् कर·
योः क्षालनार्थाय पश्चिमे पात्रं विनिर्दिशेत् स्वस्य शास्त्र
रूपेण सर्वं संपादयेत्ततः पूजाद्रव्याणि संप्रोक्ष्य मूल
मन्त्रेण साधकः दर्शयेद्धेनुमुद्रां च द्रव्यशुद्धिरितीरिता
नैवेद्यादिकं च यत्तत्पुष्पगंधादिकं च यत् सर्वमाच्छा·
दितं कार्यं यावदावाहयेत्सुरं ततस्ताः प्रतिष्ठंति नि
राच्छादनकं यतः। अथ शान्तिकुंभप्रमाणं पेशासं
स्थापयेत्कुंभं स्वर्णताम्रादिनिर्मितं दैर्घ्यं विंशमंगुलं
तद्ग्रीवां वेदांगुलान्वितां कंठमंगुलं प्रोक्तं मुखमष्टां
गुलं स्मृतं दृढं समतलं कार्यं मानं न तत्परिकीर्तितं कुं
भविधानं तद्गोमीये हेमं रौप्यं तथा ताम्रं मार्तिकं वा
स्वशक्तितः वित्तशाठ्यं न कर्तव्यं कृते निष्फलमाप्नुया
त् षट्त्रिंशदंगुलं कुंभं विस्तारोन्नतिशालिनं षोडशं
द्वादशं वापि ततो न्यूनं न कारयेत् प्रोक्षणीस्थापनमा
ह गायत्र्या पात्रमस्त्राम्बुभिः प्रासदक्षिणे स्थापयेत्ततः
शुद्धोदकेन संपूर्य मूलमन्त्रं जपेत्सुधीः प्रोक्षयेत्तेन स·
कलं प्रोक्षणीस्थेन वारिणा अथार्घ्यजलशोधनमाह
गायत्र्या मण्डलं वामतः कृत्वा जलेन चतुरस्रकं ॐ वष
हकाराद्यर्घपात्रं मण्डले स्थापयेद्धृदं चन्द्रसूर्याग्निमण्डलं स

शा
ने
३४

पूज्यपरमेश्वरी आनन्दभैरवं तत्र पूजयेदानन्दभैरवीं
यदस्य हर्षणं पात्रं तोयेवाज्ञानतो भवेत् तत्सर्वं नाश
मायाति पूजार्थं तद्धि न भवेत् अर्घ्यं वारि परिष्कृत्य तत्क
मं कथ्यतेधुना अस्त्रेण पात्रं प्रक्षाल्य हृन्मंत्रेण प्रपूरय
त् मंत्रयेत्प्रणवेनैव मामामामार्घ्यमिदं स्मृतं प्रणवेने
व मामामाम्यार्घ्यमिदं स्मृतं प्रणवेन दशधा मंत्रयेदिमर्घ्यः
फटाद्वारं प्रोक्षयेद्बीजेनाभ्यर्च्येयेत्स्वरान् गां वां ह्रां
यां च बीजानि उक्तानि परमेश्वरि गणेशबटुकक्षेत्रपा
लांश्च योगिनीं यजेत् पूजयेत्साधकश्रेष्ठः प्रतिहारमि
ति क्रमात् विश्वसारे पंचापूजां विलिख्याथ न सिद्धिः स्या
द्युगे युगे उत्तरादिक्रमेणैव द्वारपालान् समाचरेत् श्वा
सानं वा स्वदेवं वा पूजयेद्गृहमध्यतः आसने मंडलं
कृत्वा संपूज्यावाहयेत्सुधीः विशोध्य वाक्कायचित्तं
भूमिं सम्यग्विशोधयेत् ओं पवित्र वज्रभूमे हुं फट् स्वा
हेति मंत्रतः अनंतरं देशिकेन्द्रो दिव्यदृष्ट्यावलोकनैः
ॐ फट् स्वाहेति मंत्रेण उद्धृष्ट्य मध्यस्त्वया दिव्यानुत्सार
येद्विघ्नानस्त्रेणांतरीक्षगान् पार्ष्णिघातैस्त्रिभिर्भौमा
निति विघ्नान्निवारयेत् विश्वसारे अनिमेषचक्षुषा दृ-
ष्टिर्दिव्यदृष्टिः प्रकीर्तिता करशुद्धिर्यामले प्रागुक्तौ चिमु
विवापि मस्तुष्ठं मर्जयेत्करं मूलमुच्चार्य देवेशि तत्स

ध्यं वा मतमस्मजेत् मंत्रमाह यामले मौक्तिकः पाशिफ
लासमन्वितो वह्नि षोडशकलासमन्वितः हेः नना
स्त्रमथ फट् समन्वितं शुद्धायमन्त्रं प्रकीर्तितः मौ
क्तिकः पेकारः शशिकलानादविन्दुर्वह्नीरेफसंगेपरः
श्रस्त्राय फट् शुद्धाय करशुद्धायेत्यर्थः ततं गायत्र्यपि
गृहीत्वा रक्तपुष्पं वसगंधसाध्यकोनमः अनेनैव वक्त्र
मंत्रेण पुष्पं हस्ततलस्थितं सम्मार्ज्य समग्रहस्तेन वा
मतपाणिनाततः निर्मिह्य कामवीजेन जिघ्रेन वा
मभवेनतु पेशान्यां निःक्षिपेत् तव्यववीजेन पार्श्वेति
तत्रैव मर्दनात्करयोः शुद्धिर्निर्मञ्छनात्तदृष्टयोः ध्या
णादेवाशुत्वं छन्तितीर्थं नावसमागमः द्वेपणात्तर्द्वि
विघ्नानां हरसंस्थानमेव च उंगयोः क्षिष्ट संस्पर्श द्व
णां करयोस्तुयत् अत्रातः पंतत्सर्वं नाशयेच्छिवेन
मुना करशुद्धिं समासाद्य कुर्यात्तालत्रयं ततः कुद्धोर्
ध्वमस्त्रमंत्रेण दिग्बन्धमपि देशिकः दिग्बंधनं छोटि
काभिर्दशभिः कारयेत्सुधीः विघ्नजुत्सारणं कृत्वा
ततः पुष्पं विशोधयेत् कृतांजलिपुटो भूत्वा वामेऽग्र
रुत्रयं नमेत् गुरुत्रयमाह तंत्रे गुरुं परमगुरुं चैव परा
परगुरुं तथा दक्षपार्श्वे गणेशं च मूर्ध्नि देवीं नमेत्सु
ये गत्यैव भूतशुद्धिमथ विमासंपीठमासंतत्थेव च

प्रा कांगयोः षडंगानि मात्रकामासममेवच विद्यामासं
नं महेशानि येष्ठदेवमयो भवेत् एतद्देवहि निसंस्पात्का
३५ म्यंचाममस्त्रकीर्तितं देवपवयजेद्देवं नादेवो देवमर्च्च
येत् नादेवः पूजयेद्देवं न पूजाफलभाग्भवेत् वाशि
35 ष्ठरामायणे अविष्णुः पूजयेद्विष्णुं न पूजाफलभाग्भ
वेत् विष्णुर्भूत्वार्च्चयेद्विष्णुमहाविष्णुरितिस्मृतः भारते
नाविष्णुः कीर्तयेद्विष्णुं नाविष्णुर्विष्णुमर्च्चयेत् नावि
ष्णुः संस्मरेद्विष्णुः नाविष्णुर्विष्णुमाश्रयात् भविष्ये
नारुद्रः संस्मरेद्रुद्रं नारुद्रो रुद्रमर्च्चयेत् नारुद्रः कीर्त्त
येद्रुद्रं नारुद्रो रुद्रमाश्रयात् नादेवी कीर्त्तयेद्देवीं ना
देवीं तां समर्च्चयेत् भावमात्तदात्मको भूत्वा देवो भूत्वा त
तं यजेत् आग्नेये रुद्रस्य पूजनाद्रुद्रो विष्णुः स्याद्विष्णु
पूजनात् सूर्य्यः स्यात्सूर्य्यपूजनाच्छक्त्यादिः शक्तिपू
जनात् शक्तिपूजनात् गणाद्यादिपूजनात् आदिपद
क्रणेशादिपरिग्रहः येनैव मासमात्रेण देववज्जायते
नरः प्राणायामैर्लक्ष्यध्यानैर्मासैर्देवशरीरभृत् मा
सांतां प्रभुरत्वेन फलानामपि भूरिता स्वभावतः सदा
शुद्धं पञ्चभूतात्मकं वपुः मलमूत्रसमायुक्तं सर्वदेव
महेश्वरि नैस्यैवहि विघ्नब्रह्मार्थवायुग्निसलिलानिरैः
शोषदाहोत्तरक्षाभस्मप्रोत्सारणामृतवर्षिणा आत्मा

वंनेवकर्त्तिर्व्यस्थरकेनवकुंभकैः शरीराकारमृतानां
मलानां पावहिशोधनं अथमकृत्वलसंस्पर्शाद्भूतशुद्धिरि
यं शिवे भूतशुद्धिं विधायैवं स्थमन्त्रोदिस्थापनं चरेत्
विदध्यान्मातृकान्यासं मंत्रन्यासमनंतरं प्राणायाम
ततः कुर्याद्दृष्ट्यादिन्यासमाचरेत् मार्तोकरागयोः कु
न्यात्मानं भगवतीं स्मरेत् प्राणायामं ततः कुर्यात्तत्त्वे
न्नुव्रयमिदंस्मृतं अर्घ्यसंस्थापयेन्मंत्री यथान्यासं वि
धानतः त्रिकोणषट्कोणवृत्तचतुरस्राणि कारयेत्
पुष्पैरभ्यर्च्य तन्मंत्री तत्राधारं निवेशयेत् मं वह्निमंड
लाय दशकलात्मने नमः पूजयित्वार्घ्यपात्रं तत्रैव
स्थापयेद्धृद्यः फडिति प्रक्षाल्य नेत्कृत्वा पूजयेत्साधको
नमः अं अर्कमंडलाय नमः स्वपिच पूजयेत् मूलेना
पूर्य देवेशि विमलेन जलेन तु उं सोममंडलाय षोड
शकलात्मने नमः पूजयित्वा षडंगानि मंत्रेसाधक
सत्तमः तत्राक्षतानि पुष्पाणि दूर्वादिकं विनिक्षिपेत्
मूलमंत्रं जपेत्सप्त छुरं गमंत्रं प्रविन्यसेत् हृन्मंत्रेण
भिमंत्र्य पूजयेद्धस्ताभ्यां छादयेद्दयः हस्ताभ्यामिति मत्स्य
मुद्रयाच्छाद्य अस्त्रमंत्रेण संरक्ष्य कवचेनावगुंठयेत् ये
नमुद्रामथमासाद्य वायवीचक्रमुद्रया अमृतं तत्जलं वि
दध्यात्संप्रोक्षणं चरेत् शिवविषये गृहिणां मगार्भेव द

शा. तं. ३९

र्वीयथा अंतःस्फुरन्तं त्रिपत्रं च षोडशोर्ध्वान्मच्छिरोपरि जः
न्ममत्र हरिः स्यादंते च नरकं व्रजेत् आद्रौ द्रव्याणि सं
क्लृप्य पश्चान्तत्रोदितान्न्यसेत् मातृकाद्विविधा प्रोक्ता
परा चाप्यपरा तथा सृष्टिस्थाता: परा ज्ञेया अपरा देहमा
श्रिता अथ मातृकाबहिर्न्यासः ज्ञानार्णवे अं आं मध्ये
कवर्गं तत इं ईं मध्ये चवर्गकम् उं ऊं मध्ये टवर्गं तत एं ऐं मध्ये
तवर्गकम् ओं औं मध्ये पवर्गं तत अं अः मध्ये यवर्गकम्
मूलादिब्रह्मरन्ध्रान्तं तस्योपरि वीचिदात्मिकाम् विन्दु
तथा मौरसत्रपथन्मातृकां न्यसेत् अथान्तर्मातृका
न्यासः षोडशकमलानने षोडशपत्राब्जे कंठे स्वरान्षो
डश विन्यसेत् द्वादशाब्जे हृत्पद्मे कादीन्द्वादश विन्य
सेत् दशपत्राब्जे नाभौ डकारादीन्न्यसेद्दश षट्पत्र
लिंगमध्यस्थे बकारादीन्न्यसेद्बुधः आधारे चतुरो व
र्णान्न्यसेद्वादीन् चतुर्दले हक्षौ भ्रूमध्यगे पद्मे द्विदले
विन्यसेत्प्रिये एकैकवर्णमुच्चार्य मूलाधारान्तु वांति
कम् नमोन्तमिति विन्यासश्चान्तरः परिकीर्तितः अं
वान्तिकमित्यर्थः शारदायां वाग्देवी मातृकान्यासं षोढ
ध्वा विहितात्मम ललाटमुखवृत्ताक्षिश्रुतिघ्राणेषु गंड
योः ओष्ठदन्तोत्तमांगास्ययोः पद्मसन्ध्यग्रकेषु च पार्श्वयोः
पृष्ठतो नाभौ जठरे हृदि दोः शाके ककुद्यंसे चासृग्वपा

णिपादयुगेतथा जठराननयोर्मध्येन्मातृकार्णान्
यथाक्रमं मातृकामासमुद्रामाह मानसोल्लासेमन
सावान्यसेन्न्यासमान् पूर्वैरेवाथवान्यसेत् श्रेष्ठाना
मिकायोगान्न्यसेद्वासर्वकर्मसु गौतमीये चतुर्द्दी
मातृकाप्रोक्ताकेवलाविन्दुसंयुता सविसर्गासोभ
याचरहस्यंकथयामिते विद्याकरीकेवलाचसोभया
भुक्तिदायिका सविसर्गापुत्रदात्रीसविन्दुर्वित्तदायि
नी विन्दुदायिनीमोक्षदायिनीसर्थः यंतयशास्यमा
युष्यंकलिकल्मषनाशनं यःकुर्य्यान्मातृकान्यास
सएवश्रीसदाशिवः अथविद्यान्यासः नवरन्ध्रे
मूर्द्धिमूलेचहृदयेनेत्रत्रितयएवच श्रोत्रयोर्युगले
देविमुखेचभुजयोःपुनः पृष्ठजानुनिनाभौचविद्या
न्यासंसमाचरेत् एवंन्यासकृतःसाक्षात्पशुःपशुपा
तिःस्वयम् फेत्कारिणीतंत्रे ॐकारंमुष्टीकृत्यमूले
नव्यापकंन्यसेत् पंचधानवधावापिन्यसेद्वासमस्तया
तथा मूलमुच्चार्य्यशिरआदिपादपर्य्यंतपादादिशि
रोन्तंहृदादिमुखान्तंव्यापकंन्यसेदितिसर्थः इतिविद्यान्या
सः विष्णुरहस्ये प्राणायामत्रयंकुर्य्याद्विधिवत्तदनंत
रं पूरकंवामनासान्तःकुर्य्यात्षोडशधाजपैः कुंभकं
मध्यनासान्तश्चतुःषष्टिजपात्ततः रेचकंपिंगलायांतु

शा
नं
३०

37

तदर्द्धं जपसंख्यया विपरीतं ततः कुर्य्याद्यथाशक्त्यात्र
साधकः तदशक्तौ चतुर्थ्यापि प्राणसंयमं चरेत्
चतुर्थ्यापीति मूलविद्यायाश्चतुर्वारजपेन पूरकम्
षोडशवारजपेन कुंभकमष्टवारजपेन रेचकमित्यर्थः
तत्राप्यशक्तौ शमयोकमात्रकाद्याम् इडयापूरयेद्वा
युं सकृच्च मूलविद्यया मध्यनाड्यां कुंभयेच्च वेदसंख्यो
वरानने नेत्रसंख्याक्रमेणैव रेचयेत्पिंगलाध्वना पुनः
पुनः क्रमेणैव यथा वारत्रयं भवेत् वामाद्दापूरणं वा
यो रुद्ररेचकं भवेत् वहिर्यद्रेचनं वायोरुदराद्रेचको
ह्यसः ज्ञानार्णवे कनिष्ठानामिकांगुष्ठैर्यन्नासापुट
धारणम् प्राणायामः स विज्ञेयस्तर्जनीमध्यमे विना
प्राणायामं विना देवि पूजने नास्ति योग्यता यामले
ऋषिन्यासं मूर्द्धिनि देशे छंदस्तु मुखपंकजे देवतां हृद
ये चैव बीजं तु गुह्यदेशके शक्तिं तु पादयोश्चैव सर्वांगे
कीलकं न्यसेत् ऋष्यादिन्यासं देवतानां विन्यासेन विना
यदा जप्यते साधकोप्यपि तत्तन्न फलं लभेत् तस्मात्त
करणीयम् ऋष्यादिन्यासादिकं न्यसेदित्यर्थः करांगन्या
समाह शारदायां अंगुष्ठादिषु गुल्मीषु न्यसेदंगैः सजा
तिभिः अंगैस्तत्तत्कल्पोक्तमंत्रैः सजातिभिः नमआ
दिभिः ज्ञानार्णवे नमः स्वाहा वषट् हुं वौषट् फडंताः

सज्जातयः हृद्विरः शिखोकवचनेत्रत्रयं तथास्त्रकं
शारदायाम् अङ्गुष्ठतलयोर्मध्यकृष्यानाल हृद्यादि
कम् दिशास्तैनेवबध्नीयाच्छोटिकाभिः समंततः अ
ष्टांगन्यासः हृदयादिषु संन्यसेदंगमंत्रांस्तथा सुधीः
हृदयाय नमः इत्यं शिरसे वह्निवल्लभा शिखायै वष
ड़िति प्रोक्तं कवचाय हुमीरितम् नेत्रत्रयाय वौषट् स्या
दस्त्राय फड़िति क्रमात् षडंगमंत्रमित्युक्तं षडंगेषु
नियोजयेत् रुद्रयामले हृदयं मध्यमानामातर्ज
नीभिः स्मृतं शिरः मध्यमातर्जनीभ्यां स्यादंगुष्ठेन शि
खा स्मृता दशभिः कवचं प्रोक्तं तिसृभिर्नेत्रमीरितम्
प्रोक्तांगुलीभ्यामस्त्रं स्यादंगक्लृप्तिरियं मतेति तिसृ
भिरिति तर्जनीमध्यमानामाभिः तर्जनीमध्यमाना
माभिरुक्ता नेत्रत्रये क्रमात् भैरवतंत्रे षडंगानि न्यसेन्
मंत्री त्रिः सकृद्वाय यथाक्रमम् तंत्रे अंगन्यासकरन्यासौ
मायया दीर्घया चरेत् सारावल्यां यद्वीजाद्या भवेद्विद्या
तद्वीजेनांगकल्पना कुलचूडामणौ प्रकारान्तरमप्यु
क्तम् एवं वीजं परं शक्तिरिति षड्दीर्घभाजा वीजेन कु
र्यादंगादिकल्पना कालीविद्यायां स्वच्छन्दसंग्रहे स
र्वविद्याय वीजेन दीर्घषट्कानियोजयेत् षडंगानि वि
धेयानि सर्वतंत्रार्यविधिः स्मृतः पूजाजपादिने होमाः सि

शा द्विमेऽशकृताश्चापि अभ्यासेन विहीनानद्यासंपति फ
नं· लान्यमी इतिनित्यमासः स्वस्वकल्पोक्तषोडशमासं
१८ कुर्य्यात् षोडशमासशरीरस्तु भवेद्भगाधरः स्वयम्
अवश्यं प्रथमं हि कार्य्यं न पूजा न जपस्तथा कृतेपि साध
कश्रेष्ठो महादेवसमो भवेत् कृतमासोऽकृतमासं
प्रणमेद्यदि पापं भवेत्ति तत्क्षणादकृतमासो विदीर्णहृदः
यो भवेत् यं तु मंत्रि महादेवि षोडशापुटितविग्रहः अ
स्याद्गुः स भवेत्स यो देवताकंपते भिया मासं निवर्त्तये
देवि षोडशमासं पुरःसरम् तत्रगात्वैव आत्मानं परमे
श्वाख्यं दिव्यस्त्रीभिरलंकृतम् दिव्यमूर्द्धिन महाछत्रे
सहस्रदलनिर्मितम् रत्नासनोपविष्टं तत्र तारुण्ये
हस्थितम् तांबूलरक्तवदनं नानागंधसमन्वितम्
चन्दनागुरुदिव्यांगो रक्तचन्दनभूषितः सर्व्वालंकार
भूषाढ्यो देवीरूपकृतविग्रहः स्रग्गंधिपुष्पाभरणवस्त्र
आदिभिरलंकृतः तस्य हस्तगता सिद्धिर्बीजस्य च क
दाचन ततो देवी हृदंभोजे ध्यायेत्स्वतमानसः पुष्पं
गृहीत्वा देवि शिष्यस्तु द्यात्त्रिविद्यया तां कुर्य्याद्धृदयस्था
सने निमील्य लोचनद्वयम् समकायशिरोग्रीवो भू
त्वा स्थिरतरो द्वयः ध्यानेन समाभवेन्मंत्री सर्व्वपापप्र
णाशने ततो लिंगमस्तके देवीं गंधादिभिः समर्च्चयेत्

पंचांगमानैर्मोगोर्गन्धपुष्पप्रदीपकैः नैवेद्यैर्बलिपु
ष्पैश्च पूजयेद्धै यथाविधि ततो वै मानसं जापं कुर्याद्वि
मादिमेव च नमस्कृत्य तथा स्तुत्वा वह्निर्यजनमाचरेत
ततो हृदयपद्मान्तःस्फुरंती परमेश्वरी स्वसुषुम्नावर्त्मना
नीत्वा शिवस्थाने महेश्वरीं तत्रानन्देन संयोज्य केवला
नन्दरूपिणीं ततो वै हृदयात्मन्त्रपुष्पस्थाने समानये
त् तामानाख्यानमानीय वह्न्याशाविरेचयेत् नासया
द्वयादेवि वायुबीजेन मन्त्रवित् करस्थकुसुमे देवीं
स्थापयेदासनोपरि एहेहि भगवन्सर्व भक्तानुग्रहवि
ग्रहे योगिनीभिः समं देवि रक्षार्थं मम सर्वदा देवेशि
भक्तिसुलभे परिवारसमन्विते यावत्त्वां पूजयामीशे
तावत्त्वं सुस्थिरा भव देवीं ध्यात्वा समावाह्य ततस्मुद्राः
प्रदर्शयेत् ततस्मुद्राः आवाहनादिपंचमुद्राः शालग्रा
मे मणौ वा स्वर्णे वा होमने त्रिपुष्पके पंचावाहनं नास्ति
सर्वदेवाः सदा स्थिताः यामले आदौ मूलं समुच्चार्य्यैव
स्वाहेदं समुच्चरेत् संप्रदानेनतदनेनमागार्थकपं दत्वा
नः तत्कल्पोक्तक्रमेणैव पूजयेत्परमेश्वरीं नार्चयेद्देक
हस्तेन पंचाग्नानां नवदर्शने निष्फला कीर्तिता साहि स
र्वत्रापि न शोभते चरणाधारणाभ्यंतर्बहिर्मोमौलिबंधं
च सर पंचांजलीन्प्रसूनैस्सविकीर्य्याथ महेश्वरि देवीयं।

शा॰
तं॰
३९

दांगुष्ठं हृदि त्रिभिः पुष्पाञ्जलीन्क्षिपेत् श्रीपादुकां पूज
यामीति त्रिधा पुष्पं विनिक्षिपेत् अंगुष्ठानामिकायोगा
द्वे पुष्पाणि प्रतानने तर्पणं तत्त्ववेद्यास्त्रिवारं मूलवि
द्यया अंगुष्ठानामिकायोगात्क्षिवणात्मात्मकः परम्
तयोः संयोगमात्रेण द्रव्यं स्यादमृतोपमं तेनामृतेन दि
व्येन तर्पयेत्परदेवतां षडंगं पूजयेत्तत्र देव्या देहेऽथवा पु
नः हृदये हृदयांगं तु शिरोऽङ्गं शिरसि तथा शिखायां
तु शिखा प्रोक्ता कवचं सर्वदेहके नेत्रे नेत्रत्रयं प्रोक्तं दि
शास्वस्त्रं दीपयेत् नमः स्वाहा वषट् हुं च वौषट् फट्
जातिसंयुते षडंगं पुष्पवतीमादिदेव्या देहेषु संस्थिता
नेत्रे त्वष्टौ हृदयमाग्नेय्यामीशाने तु शिरो यजेत् नैर्ऋ
त्यां च शिखां पूज्य वायव्यां कवचं यजेत् अग्रेऽस्त्रं पुर
तो नेत्रं दिक्षु चास्त्रमथार्चयेत् प्रधानतत्त्वरूपाणि ष
डंगानि प्रपूजयेत् शारदाटीकायाम् वायव्यादिशिप
दैस्तु गुरुपंक्तिं समर्चयेत् गुरुपंक्तिस्तु ज्ञाने यामले अ
दिव्यात्तगुरुं दिवि गुरुं च परमं गुरुं परापरगुरुं चैव परा
मेष्ठिगुरुं तथा आग्नेयादिकोणमाह तत्र गान्धर्वे ईशा
नमग्निकोणं स्याद्वायुकोणं तथैशकं एवं संवायु
कोणं स्यादग्निः स्वरात्संभवेत् गान्धर्वे तत्र अथवाव
रणपः सर्वां देवीं स्वरूपं विचिन्तयेत् निःसरेत्पद्मानि स

सूर्यविंबान्मरीचयः देव्यास्तथा समुत्पन्ना महादे-
व्याः शरीरतः श्रीपात्रामृततोयेन रश्मिवृन्दं प्रतर्प-
येत् प्राचीदिशिं विजानीयात्पूजयेद्रंगदेवताः स्व
स्थानमाश्रितादेवाः सर्वाभीष्टफलप्रदाः स्वस्थान
वर्ज्जितादेवाः शोकदुःखफलप्रदाः प्राच्यादिक्षु मा।
तृ नवरत्नेश्वरे पूजापूजकमध्यतः पूर्वाशैव समावस्थि-
ता पूजकस्य दक्षिणे दक्षा वामतरे वामतरा तथा पश्चिमे प-
श्चिमा ज्ञेया पूजायां सर्वतः शिवे सर्वतः इति षडंगपू-
जायाम् आत्मनः सन्मुखं चैव देवतायाश्च सन्मुखं वे
देवस्य मस्तकं कुर्यात्क्रमेणार्चितं सदा पूजाकाले
देवतायानोपरि भ्रामयेत्करं त्रिपुराविषये पुरन्दर।
मुखो मंत्री पूजयेत्त्रिपुरां यदि देवीपृष्ठं भवेत्साचीप्र-
तीची त्रिपुरा पुरः कृतांजलिः श्रीमत्समुकि देवि
आवरणं ते पूजयामीत्यनुज्ञां लब्ध्वा आवरणं पूजये-
त् पद्मपत्रे ततश्चक्रे देव्याग्रदलादितः। वामावर्त्तेन
देवशिक्रमेण परिपूजयेत् सकलोक्तक्रमेणैव पू-
जयेद्रंगदेवताः कुलार्णवे त्रिवारं पूजयेद्वापि सकृ-
द्वापि यथेच्छया यामले देव्यंगं पूजयेद्दिक्षु पुनर्दे-
वीं प्रपूजयेत् सवाहनाः सवर्णायाः परिवाराद्या।
स्ततः परं सर्वोपचारैः संपूजिताः संवित्तिमंत्रं जपेत्

श्या
ते
४

50

ततः संतोष्य देवेशीं गन्धपुष्पाक्षतादिभिः विशेषा
र्घेण संतर्प्य परमानन्दभाववान् ध्यात्वा कामकला
देहे विद्याजपं समाचरेत् इहस्त्रीक्रमे न जपेत्त्रिंशा
तान्न्यूनं साधकस्तु कदाचन तेन सहस्रं वा शतं वा
पि दश वापि जपेत्तथा कुर्य्याद्दशांशिकं तेषामिति
जपविधिः ततः जपं समर्पयेद्देव्यै गन्धपुष्पाक्षता
दिभिः तेजोमयं जपं देव्या वामहस्ते निवेदयेत् गु
ह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वमिति मन्त्रेण मन्त्रवित् ततो नीरा
जनं कुर्य्याद्दशावारं त्व दीपकैः स्तवन्तु दक्षिणे कुम
दण्डवत्प्रणमेद्भुवि आत्मार्पणेन मन्त्रेण कुर्य्यादात्
मार्पणं प्रिये तदुक्तं यामले इतः पूर्वमिति प्रोच्य
प्राणबुद्धीति चोच्चरेत् देहधर्माधिकारतोऽपि जाग्रत्
स्वप्नसुषुप्तिषु समावस्थासु मनसा वाचा च कर्मणे
ति च हस्ताभ्यामथ पद्भ्यां च तथोदरेण संस्मरेत् अ
र्घ्योदकात्ततो मूलैर्देव्यै पूजां समर्पयेत् पूजितास्वि
मनेनैव देव्यै पूजां समर्पयेत् देव्याः पूजितमिसेवं भा
वयेयत नमानसः विश्वसारे अज्ञानाद्वा प्रमादाद्वा वैक
ल्यात्साधनस्य च यन्न्यूनमतिरिक्तं वा तत्सर्वं देवि त्व
मर्हसि द्रव्यहीनं क्रियाहीनं श्रद्धाभक्तिविवर्जितं
तत्सर्वं कृपया देवि क्षमस्व दयानिधे यन्मयाक्रि

यतेकर्मिमहृष्टास्वल्पमेवच तत्सर्वंचजगद्धात्रिदत्तं
तव्यमयमंजलिः ऊलार्णवे कृतांजलिर्महेशानि
रक्षार्थंमंत्रंपठेत्सुधीः ॐकालीविद्याम्ममरक्षां
तथाकरालीममदेहरक्षां दुर्गादृढासैर्ममशत्रुना
शंकरोतुताराविद्यातुराज्यं स्तोत्रैःस्तुत्वापठे
देविकवचंसर्वकामदं पठेत्सहस्रनामाख्यंस्तोत्रं
मोत्तमसमायनं कवचंहिविनादेविशूद्रस्तुजपमा
चरेत् कवचंहिविनास्राहा प्राणवद्युक्तकवचंविवे
र्थ्यः देवीप्रदक्षिणीकृत्यनमस्कृत्यविसर्जयेत् वि
धायपश्चात्सांविद्यासीयरुन्मवमीफदे सपुष्पाव
त्मनापुष्पमाघ्रायेद्धास्मरोततः तूमसंगतिचमंत्रण
स्यादिदेवीविसर्जयेत् भैरवंतत्रे सहारत्तुद्धयादेवि
त्मसंगतिविसर्जयेत् तन्नैवेद्यंप्रशानाशावासहस्राश
वभैरवि दद्यादुच्छिष्टचाण्डालैस्याहेतिमन्त्रतस्ततः
अथवा निर्मालेनयजेद्देवीमोशेनिर्माल्यवासिनी
निर्माल्यंशिरसाधार्यंसर्वांगेचानुलेपनं नैवेद्यं
चोपभुंजीतदत्तान्तद्भक्तिशालिने शक्त्याभिमंत्रितपु
ष्पंचरक्तंनमूर्ध्निमालतः एवंदेवंप्रपनपेष्टपुष्पंत्रैलो
क्यमपिदर्शनात् यंयंस्पृशतिपादेनयंयंपश्यतिच
क्षुषा सपवदासतांयातियदिशक्रसमोभवेत् अने

शा नतिलकं कुर्य्यात् सधपर्य्युषितं वापि निर्म्माल्यं न ग
नं हृण्णति कुलारम्भे गुरुस्थाने यत्र लेपं तत्र धारयेत् उद
४१ केन तु मूले वा निर्म्माल्यं तत्समं त्यजेत् रुद्रयामले
पूर्वजन्मार्जितैः पुण्यैर्ज्ञात्वैनां परदेवतां यो भजेद्
क्रिमात्रेण तस्य श्रीमत्परात्परं यस्य ज्ञानस्य तन्मात्रे
ण जीवन्मुक्तिः प्रजायते इति वचनात् देव्याः पूजा द्वि
धा प्रोक्ता स्थूलमभ्यन्तरं यथा स्थूलं मन्त्रमयं पूजा
स्यात् विग्रहचिन्तने मानसैरुपचारैस्तु या पूजा।
साभ्यन्तरं प्रिये कर्म्मयोगं विना देवि ज्ञानयोगं न
सिध्यति ज्ञानेन कर्म्मणा वापि सिद्धिर्भवति नाम
था इति शाक्तानन्दतरङ्गिण्यां नित्यपूजाप्रमाण।
निर्णयः सप्तमोल्लासः १ अथ वक्ष्ये महेशानि मा।
लां तन्त्रवर्त्मना नित्यं जपं करे कुर्य्यान्न तु काम्यं क
दाचन काम्यमपि करे कुर्य्यान्मालाभावे वसुन्दरि
अथ करमाला यामले अनामायास्त्रयं पर्व्व कनि
ष्ठायास्त्रिपर्व्विका मध्यमायास्त्रयं पर्व्व तर्ज्जनीमूल
पर्व्वणि प्रादक्षिण्यक्रमेणैव जपेद्दशसु पर्व्वसु श
क्तिमालासमाख्याता सर्व्वमन्त्रप्रदीपिका पर्व्वद्वयं
तु तर्ज्जन्या मेरुं तद्विद्धि पार्व्वति तर्ज्जन्यग्रे तथा मध्ये
यो जपेत्तत्र मानवः तस्य वित्तस्य नश्यन्ति आयुर्विद्या।

यशोवले श्रीविद्यायां अनामामध्यमयोश्च मूलाग्रं च।
हृदयं हर्यं कनिष्ठायाश्च तर्ज्जन्या हृदयं पर्वमेरुश्चारि अ।
नामायामध्यमायाश्च मेरुः स्माहितयं स्तं प्रदक्षिणा
क्रमाद्देवि जपेत् त्रिपुरसुन्दरीं लिङ्गे रत्नमाणिक्यतिर्य्यक्
कृत्वा करांगुली आक्रम्य वामस्मात् अङ्गोष्ठदक्षिणे न सदा
जपेत् अंगुलीन वियुञ्जीत किंचिदाकुंचिते तले अंगु।
लीनां वियोगाच्च छिद्रे च स्रवते जपः अंगुल्यग्रेषु यज्ज
प्तं यज्जप्तं मेरुलंघने पर्वसंधिषु यज्जप्तं तत्सर्वं निष्फलं
भवेत् यामले मणिनियममाह अष्टोत्तरशतमणि
भिः निर्म्मिता यावन्मालिका राजवितत्तेति निःसंदेहं ते
मोक्षदायिनी पंचविंशतिभिर्मोक्षं विंशद्भिर्धनसिद्धये
वर्त्तुलैः मयी मोक्षदायिनी भोगवर्द्धिनी सर्वेभ्यः स्याः सम
विंशमा पंचविंशमाभिचारके पंचाशद्भिः कार्य्यसिद्धि
स्त्रिष्याव चनकृतैः अष्टोत्तरशतैः सर्वसिद्धिः कामनी
षिभिः त्रिपुरायाजपे शस्ता रुद्राक्षैरक्तचन्दनैः भैरवीवि
षये वाराहीतन्त्रे स्वर्णमणिभिर्माला स्फाटिकी वाथवा
निर्म्मिता प्रवालैरेव वा कुर्य्यात् मन्त्रजीवं विवर्जयेत् धूम
श्यानयन्त्रैर्मालां कुर्य्याद्धूमावतीविधौ रक्तचन्दनेन
पिवालामालां प्रकल्पयेत् दंतेन कालिकायास्तु राजद
न्तेन मेरुणा उग्रतारा जपे शस्ता महाशंखविरचमालिका।

पु उन्मुखोऽक्षस्तथा तेषां मालिका सिद्धिदायिका शाक्तानां
रं स्फाटिकी माला रक्तचन्दनसंभवा रुद्राक्षमालिका नि-
४२ त्यं चतुर्वर्गफलप्रदा निर्मिता रूप्यमणिभिर्जपमाले-
प्सितप्रदा हिरण्मयैर्विरचिता माला सर्वान्कामान्प्रयच्छति
52 प्रवालैर्विहिता माला प्रयच्छेद्विपुलं धनं सौभाग्यं स्फा-
टिकी माला मौक्तिकैर्विहिता तथा निर्मिता शंखमणि-
भिः कुरुते कीर्तिमव्ययां सर्वैर्विरचिता माला सद्यः स्यान्नु-
मुक्तये नृणां गोपनीया निशादेवि जपमालेप्सितामये
शुभ्रमालायां रुद्राद्यैर्वा यदि जपेद्विद्याद्यैः स्फाटिके-
स्तथा ताम्रमध्ये प्रकर्तव्यं पुत्रजीवादिकं च यत् य-
दि मन्त्रप्रयुञ्जीत मालायां जपकर्मणि तस्य कामं च मो-
क्षं च नो ददाति प्रियंकरी रुद्रयामले रुद्राक्षैः शक्तिमं-
त्रं च मन्त्री यः प्रजपेत्प्रिये स दुर्गतिमवाप्नोति निष्फल-
स्तस्य स जपः विशेषमाह तत्रैव कालिकाछिन्नमस्ता
च त्रिपुरा तारिणी तथा एताः सर्वा न दर्शयेत् जपाद्रुद्रा-
क्षमालया रुद्रयामले दिवानेकवजन्मव्याप्य रुद्राक्षमाल-
या क्वचित् पुरश्चर्यार्णवे तत्र हृषणं च वचनं तन्ने ग्रहश्च
त्वयरोभूत्वाय यत्कर्म च वैदिकं करोति जपहोमादि त-
त्सर्वं निष्फलं भवेत् फलमाह तत्र देवप्रकाशिकायां
पद्माद्दशगुणं विद्यात्पुत्रजीवैर्दशाधिकं शंखस्फाटिकैरवे

मालाभिः प्रवालैश्च सहस्रकं स्फाटिकैर्दशसाहस्रं
मौक्तिकैर्लक्षमुच्यते पद्माक्षैर्दशलक्षं तु सौवर्णैः
कोटिरुच्यते कुशग्रन्थ्या च रुद्राक्षैरनन्तगुणितं भवेत्
श्वेतपद्माक्षमालाभिर्जपेस्यादमितं फलं समासेना
क्षमालायां विधानमिह कथ्यते यथालाभं यथाबुद्धि
ग्रहणाद्याप्ययत्नतः अक्षाण्यसमरूपाणि नातिस्थू
लकृशानि च कीटादिभिरदुष्टानि न जीर्णानि कदाच
न गव्यैश्च पंचभिः क्षालितानि प्रक्षाल्य च पृथक्पृथक् द्विज
स्त्रीनिर्मितं सूत्रं त्रिगुणं ग्रन्थिविवर्जितं कार्पासनिर्मि
तं वापि पट्टसूत्रेण वा ततः सर्वेषामेव वर्णानां रक्तं स
र्वेप्सितं भवेत् कार्पाससंभवं सूत्रं धर्मकामार्थमोद
दं त्रिगुणं त्रिगुणीकृत्य ग्रथयेच्छिल्पशास्त्रतः मूला
स्त्रे च पठन्मंत्रं वीजं प्रक्षाल्य यत्नतः मणिमेकैकमादा
य सूत्रे तत्र योजयेत् मुखे मुखं तु संयोज्य पुच्छे पुच्छं
तु योजयेत् तत्सजातीयमेकाक्षं मेरुत्वेनाग्रतो न्यसे
त् एकैकमणिमादाय ब्रह्मग्रन्थिं प्रकल्पयेत् ग्रथये
न्मालिकां चैव वर्णादिनामक्रमान् स्मरन् स्वयमेव जपेन्मंत्र
ममः प्रणवसम्पुटेन सार्धद्वयावर्तनेन ग्रन्थिं कुर्याद्यथो
हृदं ब्रह्मग्रन्थिं ततो दद्यान्नागपाशमथापि वा गोपुच्छ
सदृशीं कुर्यादथ सर्पाकृतिर्भवेत् ग्रन्थिरीनेन कर्तव्यं

श्रा
नं
४२

43

मेरुपृष्ठेन हृष्यति हृषणं यत्र नास्त्येवं ग्रन्थिहीनेरनि
म्रशः कालिकावरितयोग्रहस्तालः षट्कभेदकः
तोड्लावनवासिम्नावाराघाच्छविशेषतः अमस्याश्च
एडकादेश्याग्रन्थिहीनाविधीयते एवं निर्म्माय मालां
वै शोधयेन्मुनिसत्तमः अप्रतिष्ठितमालाभिर्मंत्रं जप
तियोनरः सर्व्वं तद्विफलं विद्यात्क्रुद्धा भवति चण्डि
का यालं त्रवत्मना गृहं ततः प्राणप्रदो संस्कुर्य्याज्जप
मालिकां शुभे लग्ने शुभे वारे शुभनक्षत्रे च शुभे तिथौ प्रति
ष्ठा कारयेन्मंत्री स्वयं वा गुरुणापि वा निसकर्म्म ततः
कृत्वा सामान्यार्घ्यं विधाय च पंचगव्येत्विपेन्मालां
शिवं मंत्रेण मंत्रिणा शिवमंत्रमाह यामले शां भश
कस्वरारूढं नादबिन्दुविभूषितं कथितं शिवमंत्रं च सा
धकानां हिताय च शकस्वर औकारः शीतलेन जलेन
वस्नापयेत्तदनंतरं क्षालयेत्पंचगव्येन सद्योजातेन
मार्जयेत् सद्योजातं प्रपद्यामि सद्योजाताय वै नमः
क्षालयेदीप्तमन्त्रेन लिपेत्तत्स्वरूपेण गंध्यैरनेत्यैर्म
तिमानघोरेण तु धूपयेत् अघोरेण तु मन्त्रेन शतान्वि
नेत मंत्रयेत् वामदेवेन मंत्रेण समीकुर्य्याद्विचक्षणः
अश्वत्थपत्रैर्नवकैः पद्माकारं प्रकल्पयेत् तन्मध्ये स्था
पयेन्मालां मातृकां मूलमुच्चरन् संस्कृतेनानुयोमाला

तस्याणं मन्त्रस्थापयेत् तस्याणान् आराध्य देवता
प्राणान् तत्र देवीं प्रपूज्य च परिवारगणैः सह अनु
लोमविलोमेन मातृकार्णैर्मन्त्रयेत् मेरुपृष्ठेन सं
मन्त्र्य भावयेद्देवतात्मिकां प्रेतेन प्रेतवीजेन मर्थः
इति वीजेन वह्निं संस्कृत्य विधिवदष्टोत्तरशतं हुता
त् हुतशेषं प्रतिहुतौ प्रदद्याद्देवताधिया होमक
र्माणि एवं शाक्तश्रेष्ठि त्र्यणं जपमाचरेत् तारादिमाला
धिपतये सर्वसिद्धिं देहि देहि मे सर्वमन्त्रार्थसाधिनी
नि साधय प्रहितं यततः सर्वसिद्धिं परिकल्पय परिक
ल्पय मे स्वाहा इत्यनेन संस्कृता माला जपकर्मणि
सर्वदा अभीष्टकं दद्यात् सर्वकामफलप्रदं गु
रुं संपूज्य तत्करतलात् गृह्णीयात् तत् मालिकां जपादौ पू
जयेन्मालां तोयेन स्नापयेत् ततः पं[illegible]मालि
कायैः स्वमन्त्रेण प्रपूजयेत् एवं पूजयित्वा ततो मालां गृ
ह्णीयाद्दक्षिणे करे हृत्समीपे समानीय तत्र वामेन
संस्पृशेत् मध्यमायां मध्यभागे स्थापयित्वा समाहि
तः अङ्गुष्ठस्याग्रतः मालां चालयेन् मध्यमाग्रतः अङ्गु
ष्ठेन भवेत् तस्य निष्फलं तत् जपः सदा अशुचिर्न स्पृशेद्
मालां करभ्रष्टां न कारयेत् तर्जन्या न स्पृशेद्देवं गुरो
रपि न दर्शयेत् पुत्रकोऽपि ज्ञातेन अथापुष्टो मध्यमायां त

पेत्सुधीः एकैकमन्त्रजपस्यैव चालयेद्देशिकोत्तमः
जप्त्वा तु मालां सकलां भ्रामयेद्विलान्म्यणीन् प्रद
क्षिणं पुनः कृत्वा प्रारभ्यैवं समाचरेत् ततः समस्तसं
ख्यक्रमेण एवं क्रमेण देवेशि जपेद्दष्टोत्तरं शतं
स्थूलावधिजपेन्मंत्रं सूक्ष्मभागे समर्पयेत् सूक्ष्मो च वा
सूक्ष्माध्यायदक्षिणेन सदा जपेत् एवं सूक्ष्मावधिस्थू
लान्तं जपः संक्रमः न स्वयं वामहस्तेन जपमालां तु सं
स्पृशेत् जपकाले जपं कृत्वा शुद्धस्थाने सदा न्यसेत्
जीर्णे सूत्रे पुनः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत् प्रदीक्षित
हीनेनापि स्पृष्टा चेत् शुद्धिमाचरेत् न धारयेत्करे
कंठे मूर्ध्नि च जपमालिकां गुरुपादाथ स्पृष्टा चा
पमत्यप्रचालिता आगमावालितावापि पुनः संस्कार
मर्हति जपमाला मया देवि कथिता सुविदुर्लभा सदा
गोप्या प्रयत्नेन न यदि तव सम वल्लभा अथ वर्णमाला
मालां पंचाशिकां प्रोक्तां सूत्रं शक्तिशिवात्मकं कु
ण्डलीग्रथिता शक्तिः कला तेमरुसंस्थितिः विवि
णीविषतंत्वाभावज्ञानाज्जीगतेंतरा तयासंग्रथितामम
ध्ये मातृकाजातस्वरूपिणी अंतर्बिंदुसमाभासमानमु
नं गीमकेनाथ वर्णा ज्वलाम् आरोहन्प्रतिरोहनः प्र
तमयी वर्गास्तकोनोत्तराम् अनुलोमविलोमेन म

त्रवर्णविभेदतः मंत्रेणांतरितान्वर्णान्वर्णेनांतरि
तं मंत्रं कुर्य्याद्वर्णमयीं मालां सर्व्वमंत्रप्रकाशिनीं
वर्णानां मेरुरूपं लंघनं नैव कारयेत्‌ सबिन्दून्वर्णानु
च्चार्य्य पश्चान्मंत्रं जपेत्सुधीः अष्टोत्तरशतं मंत्रं ज्ञाने
नसं जपेत्सुधीः वर्गाणामष्टवर्णेन अष्टवारं जपेत्सु
धीः अकचटतपयशाद्यं सैवं वाष्टवर्गकम्‌ इति शाक्ता
नंदतरंगिण्यां मालानिर्णयो ऽष्टमोल्लासः ८ जपवि
धानमहं वक्ष्ये शृणुष्व कमलानने जपार्थं सर्व्वमंत्रा
णां विमार्शं च लिपिं विना कृतं तन्निष्फलं विद्यात्तस्मा
त्सादादौ न्यसेत्सिद्धये जपादौ च जपान्ते च प्राणायामं स
माचरेत्‌ विशुद्धस्वरे जपः स्याद्दलराहुतिर्मानसोपां
शुवाचिका निजकर्णगोचरो यो मानसः स जपः स्मृ
तः उपांशुर्निजकर्णस्य गोचरं परिकीर्तितः निगद
ज्जनैर्वेदास्त्रिविधो जप ईरितः अन्यच्चापि यदुच्चैर्नी
चोच्चरितैः स्पष्टशब्दवदक्षरैः मंत्रमुच्चारयेद्व्यक्तं जप
यज्ञः स वाचिकः उच्चारयेन्मंत्रमीषत्किंचिदोष्ठौ प्र
चालयन्‌ किंचिच्छब्दं स्वयं श्रूयादुपांशुः स जपः स्मृतः
धियापदक्षरश्रेण्यावर्णाद्वर्णपदात्परं शब्दार्थचिंतना
भ्यासः स उक्तो मानसो जपः उच्चैर्जपाद्विशिष्टः स्यादु
पांशुर्दशभिर्गुणैः तस्मादपि विशिष्टः स्यान्मनसः संमान

शा
ते
४५

45

सोजपः देवतांचिंतयन्नाकर्णान्कर्णौच्चारदंतंस्थिरं ओष्ठौ
तुसंपुटीकृत्वास्थिरचित्तःस्थिरेन्द्रियः ध्यायेद्वमनसा
वर्णान्जिह्वोष्ठौनविचालयेत् नकंपयेच्छिरोग्रीवां
दंतान्नैवप्रकाशयेत् मंत्रोच्चारक्रमेणैवमंत्रंजपतिसा
धकः तदासिद्धिंविजानीतेसिद्धिश्चात्मगताभवेत् मं
त्रोच्चारक्रमेणैवमंत्रमध्यटकोभूतस्वरव्यंजनक्रमेण
मर्थः एवकारोवधारणार्थः आदौध्यानंततोमंत्रध्या
नस्यांतेमंत्रंजपेत् ध्यानमंत्रसमायुक्तःशीघ्रंसिध्य
तिसाधकः कुलार्णवे मनसापठितंस्तोत्रंवाचावा
पिमंत्रंजपेत् उभयोर्निष्फलंदेविभिन्नभाण्डोदकं
यथा भूतशुद्धौ यस्ययस्यचमंत्रस्यउद्दिष्टायाचदेव
ता चिंतयित्वातदाकारंमनसाजपमाचरेत् शनैः
शनैरविस्पष्टंनद्रुतंनविलंबितं क्रमेणोच्चारयेद्व
र्णानाद्यंतक्रमयोगतः अतिह्रस्वोव्याधिहेतुरतिदी
र्घोवसुक्षयः अक्षराक्षरसंयुक्तंजपेन्मौक्तिकहार
वत् कुलार्णवे तन्निष्ठस्तद्गतप्राणस्तच्चित्तस्तत्पराय
णः तदर्थानुसंधानंकुर्वन्मंत्रंजपेत्प्रिये हृद्याम
ले कथंमंत्राःप्रसिध्यंतिमंत्रार्थज्ञानविनाःप्रिये तत्रै
यथा पशुभारवविहीनस्यनतस्यभजतेफलं तथा
र्थानभिज्ञोदेविनजपस्यफलमश्नुते मंत्रार्थीमंत्रदे

वतयोरभेदज्ञानं तथाचोक्तं यामले मंत्रार्थदेवता
रूपं चिंतनं परमेश्वरि वाच्यवाचकभावेनअभेदो म
न्त्रदेवयोः वाच्या हि देवता देवि मंत्रो हि वाचकः स्मृतः
वाचके ऽपि च विज्ञाते वाच्य एव प्रसीदति इति प्रकारांत
रमाह भूतशुद्धौ मंत्रार्थं परमेशानि सावधानावधा
रय आधारे चिंतयेद्धि यां शुद्धस्फटिकसन्निभां बन्धू
कहविंशं लिंगे नाभौ स्फटिकसन्निभां हृदि मारक:
तशणमां हरि हंर्णं विशुद्धके आज्ञायां चिंतयेद्धि या
वत्रहिर्ण्णतुरं जितां षट्चक्रे परमेशानि ध्यानात्सा
धकसत्तमः रुद्रयामले मंत्रनीलाद्गुरोः पार्श्वे गुरु
भक्तिपुरःसरः मंत्रस्यार्थज्ञानेत्रप्राणेन विज्ञाय
यत्नतः मंत्राणां कीलकं ज्ञात्वा कुर्यान्मंत्रपुरक्रिया
नचैवाष्टचन्नपुरश्चरणविषयएवेति बोद्धव्यं आज्ञा
दीनां ज्ञानाभावे मंत्रजापं करोति यः दारिद्र्यं च विपा
त्तिं च नरकं प्राप्नुयात्स सः अमत्रापि छिन्नेत्रविहीनो म
त्रो दारिद्र्यः क्लेशदायकः तंत्रांतरे आत्रस्य हृदयं नेत्र
ज्ञानान्मोक्षमवाप्नुयात् सद्यः सिद्धिः सर्वविद्यास्य ज्ञा
नात्सिद्धिर्भवप्रवसः भूतडामरे इन्द्रियमनोविशुद्धिमतो
स्तदास्यादिकं वक्ष्ये शृणु देवि प्रवक्ष्यामि कालीमंत्र
मनुक्रमात् बिन्दुः श्रोत्रं नादश्वास्यं ककारं हृदयं विदुः

शा
न्ते
५९

46

वह्निर्नेत्रं कीलकं च दीर्घीकारं प्रियंवदे नादिर्विमन्त्रे
हृदयं विद्धि पार्वति हकारं विद्धि सर्वत्र शक्तिपदे महे
श्वरि उत्तरकल्पे प्राणविद्या महाविद्या मा विद्या मुक्ति
दायिका एषा मायाद्याविंशामन्त्री विद्यायां विशेषमा
ह उत्तरतन्त्रे क्लींकारो मस्तकं देवि क्लींकारश्च लला
टकं नेत्रत्रयं क्लींकारेण ऊंकारेण च नासिका ऊंका
रो मुखपद्मं स्याद् ह्रींकारः कर्णयुग्मकं ह्रींकारेण भ
वेद्ग्रीवा टकारश्चिबुकं भवेत् ह्लिकारेण भवेद्दन्तौ ए
कारेणोष्ठयुग्मकं काकारेण स्तनद्वन्द्वं लिकारः पृष्ठ
देशकः केकारेण भवेद्बाहू क्लींकारेणोदरो भवेत्
क्लींकारो नाभिदेशः स्यात् क्लींकारस्तु नितम्बकः ह्रूं
कारो योनिरूपः स्याद् ह्रूंकारेणोरुयुग्मकं ह्रींकारो
जानुयुग्मं स्याद् ह्रींकारो गुल्फदेशकः स्वाहान्तेन पद
द्वन्द्वं द्वाकारेण नखं तथा तारा विद्यायां यामले वाग्
देव्याः समुदायः स्यादाहुतिः प्रणवो मुखे मायाभ्रुवः
स्थितौ विन्दु लोचने सम्पुटाहुतौ हसकारो श्रुती दो
र्वैखरौ हृदयरूपिणी फट्कारो यान्सदरो श्रकारेण
स्तनद्वयं रेफयुग्मं पद्द्वन्द्वं नकारं भाललोचनं भुज
वेदस्वरूपं च नादयुग्मं सुदाहृते हुं द्वे प्राणा पङ्कजाय
याः शरीरसर्वसिध्यते हुं द्वे सर्वं तु विज्ञेयमममन्त्रेषु

पार्वति महोग्रायाः प्रणवं श्रुणु मम मंत्रेषु प्रणवरहि
तमंत्रेषु पंकजनाभायाः कूर्चं श्रुणु वे तेन तत तन्मं त्रयटकी
मूत तत तद्वर्णों सत्त्व श्रुणु वेन मो ष्टं दंतावली हलपादा
योन्माद्यवयवावच्छिन्न शरीरं ज्ञानविषयीकृत मजप
दिरर्थः कामयेत्तु तत्रे अथात संप्रवक्ष्यामि कामि
नीतत्वमद्भुतम् श्रुणु तत्वं महेशानि ककारस्यातिड
लेभे रहस्यं परमाश्चर्यं त्रिकोणं नाचं स्मृणु वाम
रेखा भवेद्ब्रह्मा विष्णुर्दक्षिणरेखिका अथो रेखा भवे
द्रुद्रो मध्यमा सा तासां सरस्वती अंकुशाकुण्डलीयातु को
टिविद्युल्लताकृतिः कुण्डली अंकुशाकारा मध्यस्थसं
सदाशिवः जवायावकसंकाशा वामरेखा वरानने
शरच्चन्द्रप्रतीकाशा दक्षरेखा च मूर्तिमान् तंत्रांतरे
अथोरेखा भवेद्रुद्रो महामरकतद्युतिः पं बिन्दुरय मा
मामा सामा ग्रासा सातां सरस्वती अंकुशाकुंडलीया
तु कोटिविद्युल्लताकृतिः कोटिचन्द्रप्रतीकाशं मध्य
स्थं सदाशिवः अंकुशाकुंडलीयातु पराशक्तिः स्व
मूर्तिमान् स्थं मे श्रुणु परमेशानि सर्वव्यापि सदाशिवः
ईशो रेखा नु देवेशि कला च त्रयात्मकं इच्छाशक्ति
भवेद्ब्रह्मा विष्णुर्ज्ञानशक्तिमान् क्रियाशक्तिर्भवे
द्रुद्रः सर्वप्रकृतिमूर्तिमान् आत्मविद्याशिवस्तत्वं

श्या
नं
५०

47

शिवप्रतिष्ठिता सुमेरुसंस्थिता काली कैवल्यपददा।
यिनी मर्दिनी संस्थिता तस्य दक्षभागे च मूर्तिमान् वाम
भागे स्थिता लक्ष्मी स्वर्गमोक्षप्रदायिनी तस्याः गर्भे स्थिता
सा च सुन्दरी परदेवता त्रयाणां गर्भसंभूता त्रिपुरा अतए
व हि परमात्मस्वरूपत्वात्तासां गर्भे प्रतिष्ठिता अस्मास्व
भेदवत्सर्वाः कालिकाद्यास्वरूपा भवंति अत्र स्थित्वा सृजे
द्ब्रह्मा विष्णुः पालनतत्परः रुद्रः संहारकर्त्ता च ईश्वरस्तु
सदाशिवः ईश्वरो यस्तु देवेशि त्रिकोणे तस्य संस्थितिः
त्रिकोणमेतत्कथितं योनिमण्डलमुत्तमं ककारा
ज्जायते देवि सर्वं ब्रह्म च वरवर्णिनि ककारात्सर्वमुत्पन्नं
कामं कैवल्यमेव च अर्थं च जायते देवि तथा यस्मैव
लाक्ष्या सर्वासां देवतानां च ककारं मूलमेव च आ
सनं त्रिपुरादेव्याः ककारं पंचदैवतं ककारात्कामः
सा कामरूपिणी स्फुरदव्यया माता सा सर्वदेवानां
कैवल्यपददायिनी कैवल्यप्रपदे यस्याः कामिनी
सा प्रकीर्तिता जवायावकसिन्दूरसदृशी कामि
नी परा चतुर्भुजा त्रिनेत्रा च बाहुवल्लीविराजिता कदं
बकोरकाकारस्तनद्वयविभूषिता शावकनककेयू
रांगदरूपशोभिता रत्नहारैः पुष्पहारैः शोभिता पर
मेश्वरी एवं हि कामिनीं ध्यात्वा ककारं दशधा जपेत्

प्रफुल्लेचततोजप्त्वाजपस्यफलभाग्भवेत् एतत्तेका
थितंदेविककारतत्वमद्भुतं एतत्तुकालिकाबीजंप्रफु
ल्लेस्फुरणस्तदा हृल्लीबीजंततोधृत्वावामाक्षिसंयुतं
कुरु बिन्द्वर्धसंयुतोभूत्वाप्रफुल्लंभवतिप्रिये लका
रःपृथिवीसाक्षात्सर्वरत्नप्रदायिनी पीताङ्गीपीत
वसनांपीतविद्युल्लताकृतिं स्ववेषमन्दवदनांरत्न
कुण्डलमण्डितां एवंहृदिसंस्मरेद्बीजंतद्ध्येयंकामिनी
परं लकारसंयुतंकृत्वाप्रफुल्लंभावयेत्प्रिये मदि
नीयामहेशानिसाक्षान्मापरमेश्वरि एतत्तेकांचना
भासांदशबाहुसमन्वितां त्रिभंगललिताकारांज
टाजूटविभूषितां त्रिलोचनांचन्द्रबिम्बांमहिषासुर
मर्दिनीं सिंहासनगतांदेवींभावयेद्दैत्सवोत्तमः वक
रूपमथोदेवीककारकामिनीपरा शुक्लवर्णारक्त
वर्णापीतचंपकहासिनी हरिद्वर्णाकुसुमवर्णानाना
चित्रस्वरूपिणी उमातेःकारणंभूमेर्देवानांचैवपा
र्वति बीजमेतन्महागुह्यंविभोर्जन्मस्थलेसदा तद्ध्
येनादरूपंचयोनिरूपासनातनी एतत्तेकांचनप्रख्यं
त्रिकोणंशशिशेखरं शृंगाररससन्दोहैःपूजितांप
रमेश्वरीं तद्ध्येयंभावयेद्बिन्दुंशिवशक्तिमयंसदा स्वरू
पःशिवःसाक्षात्बिन्दुःपरमकुण्डली सूक्ष्मभागांकला

शा
ने
४८
48

युक्तं विन्दुं च मोक्षमव्ययं सार्धत्रिवलयाकारं कोटि-
विद्युत्समप्रभां सर्पाकारं शिवं वेष्ट्य तत्रैव संस्थितं स-
दा एवं हि संस्मरेद्ब्रह्मा वीजशक्तिसमाश्रयेत् वीजा-
ज्जायते ब्रह्मज्ञाना नात्मा परमेश्वरः शक्तिर्बलमयो
भूत्वा ईश्वरः कार्यकारणं कुरुते स एव वलायोगिना
नासा कामिनी परा वीजानन्दं अङ्कुरो जातो वीजान्नि
फलं तां व्रजेत् एतद्वीजं वरारोहे सदा सारमयो विभुः
लकारसंयुतो भूत्वा प्रसूते हरिमव्ययं स्वयं शक्तिर्हरे-
र्भूत्वा जायते नात्र संशयः ककारसंयुतो भूत्वा श-
क्तिरात्रिरभूत्स्वयं जन्मकर्माणि सर्वाणि प्रकृतेरवि-
भाविनी जपध्यानेन सञ्जायां प्रकृतिः सुप्रतिष्ठिता
ककारस्यार्धकोणेषु प्राणो वायुः प्रतिष्ठितः अपानो
वामभागे च संस्थितस्तु सदा प्रिये समानो दक्षिणे को-
णे शुद्धस्फटिकसन्निभः उदानस्त्वङ्कुशाकारे मात्राया-
स्थानमेव च एतत्ते कथितं देवि ककारतत्त्वमद्भुतम्
नैवं तत्त्वं ककारस्य ज्ञात्वा यः कुरुते जपं न जपं चैव ला-
योगिजपप्वनं संशयं एतत्तत्त्वमविज्ञाय प्रजपेद्यदि
कोटिया न तज्जन्तं वरारोहे सदात्मावर्तते न भवेत् देव-
तत्त्वं प्राणतत्त्वं विन्दुतत्त्वं च सुन्दरि ज्ञानतत्त्वं शक्तितत्त्वं
योनितत्त्वं तथैव हि अंकुशांकुरमेतत्त्वं हि सर्वं तत्त्वं वरानने

ग्रंकुशान्तम्मिदं प्रोक्तं कामधेनुमतं प्रिये कीलितं न
हि देवेशि विद्यामंत्रं च पर्वता नशायं परमेशानि न वि
द्यं वरवर्णिनि सर्वेषां जंगमादीनां स्थावराणां तथा यो।
गिनी देवता मातृका माया सृष्टिस्थितिसंतकारिणी
पकादशविहीनाद्धा ब्रह्मलिहस्तावरानने कम्पस्याद्ध
प्रागादेवि हृदये भावयेत्प्रिये भावनादक्षरश्रेण्याः
साक्षात्कलनसंशयः अतोरेहषणानाक्लिशमादिक
मलानने हृषणं यत्कृतं देवि हृदये भावयेत्प्रिये र
त्नार्थे सगणानां च आत्मनो गोपनाय च मानवाः पर
मेशानि वराकाः त्वद्द्रुहयः मानवस्य च रत्नार्थं रत्ना
र्थं पन्नगस्य च अतएव महेशानि असुराः क्षयमा।
गताः न कदाचिन्महेशानि विद्यामंत्रो च कीलितो न
शापेन च तथा विद्धि कीलितं न हि कामिनी सर्वेहं सज
वांर्हेगिणशापादिषु वरानने तस्मात्सर्वे प्रयत्नेन जपं॰
कुरु वरानने यामले देवतायाः शरीराणि बीजाडम
यते अर्णवं मूतस्थिहो ध्यानेन परमेशानि यद्रूपं ससुप
स्थितं तदेव परमेशानि मंत्रार्थं विद्धि पार्वति मंत्र
स्थानमाहतं ते स्थानस्थावरदा मंत्राद्ध्यानस्थास्य फ
लप्रदाः ध्यानस्थानविनिर्मुक्ताः मन्त्रसिद्धोऽपि वैरिणः
मंत्रचक्रकीमूतस्वभावं जननभेदेन वर्णाविंतनेमेव ध्यान

शा. तं. ४१

49

मिमर्थः मंत्रस्यानेश्वरस्यामि शृणु देवि वरानने सक-
लं निष्कलं सूक्ष्मं तथा सकलनिष्कलं कलाभिन्नं क-
लातीतं षोढा मंत्रं शिवोऽब्रवीत् सकलं ब्रह्मरन्ध्र-
स्थितं तयोर्विद्धि निष्कलं मानसं सूक्ष्मनामानं ह्युत्स्य
सकलनिष्कलं बिन्दुस्थितं कलाभिन्नं कलातीतं त
दूर्ध्वतः कलाकुण्डलिनी चैव नादशक्तिः शिवोदिता
षट्सु स्थानस्थिता मंत्राः स्थानस्थाः परिकीर्तिताः म-
न्त्रश्रेष्ठो चैतन्यरहितं मंत्रं यो जपेत्स च पापकृत् मंत्रा-
श्चैतन्यसहिताः सर्वसिद्धिकराः स्मृताः चैतन्यं सर्वमं
त्राणां शृणु पद्मकमलानने सहस्रारं शिवपुरं कल्पवृ-
क्षमनोहरं चतुःशाखा चतुर्वेदं नित्यपुष्पफलान्वि-
तं पीतं रक्तं तथा श्वेतं कृष्णं च हरितं तथा भ्रमरैः को-
किलैर्देवि बहुपुष्पोपशोभितं एवं कल्पद्रुमं ध्या-
त्वा तदधो रत्नवेदिका तत्रोपरि महेशानि पर्यंकं
सुमनोहरं नानापुष्पसंघातेन रचितं हेममालया
तत्रोपरि महादेवं महाकुण्डलिनीयुतं एवं विभाव्य त
न्मंत्रं ध्यात्वा देवीं रविवर्गदां आनन्दाश्रुपुलको-
देहावेशः सुरेश्वरि इत्येतत्कथितं देवि मंत्रचैतन्य-
मुत्तमं विस्मं मंत्रेन तथा योवशक्ति मंत्रे सुरेश्वरि मं-
त्रार्थं मंत्रचैतन्यं यत्नतः समुपाचरेत् चतुर्दलं स्याद्वा

धारं स्वाधिष्ठानं तत्र षड्दलं नाभौ दशदलं पद्मं सूर्य्य
संख्यादलं हृदि कंठस्थाने षोडशदलं भ्रूमध्ये द्विदलं
तथा सहस्रदलमाख्यातं ब्रह्मरन्ध्रे महापद्मे आ
धारे कन्दमध्यस्थं त्रिकोणमतिसुन्दरं त्रिकोणम
ध्ये देवेशि कामबीजं सुलक्षणं कामबीजोद्भवं त
त्र स्वयंभुलिंगमुत्तमं तस्योपरि पुनर्ध्यायेद्विद्युत्का
लाहंसमाश्रितां ध्यायेत्कुण्डलिनीं देवीं स्वयंभुलि
गवेष्टितां विद्युत्कलायां कुण्डलिनीं तेजोरूपां जगन्म
यीं आधारादीनि पद्मानि भित्वा तेजस्वरूपिणीं हंसेन
मनुना देवीं ब्रह्मरन्ध्रं नयेत्सुधीः सदाशिवेन देवेशि
क्षणमात्रं रमेत्प्रिये अमृतं जायते देवी तत्क्षणात्प
रमेश्वरि तदुद्भवामृतं देवि लाक्षारससमन्वितं तेना
मृतेन देवेशि तर्पयेत्परदेवतां षट्चक्रदेवतास्तत्र सं
तर्प्यामृतधारया आनयेत्तेन मार्गेण मूलाधारे पुनः
सुधीः ततस्तत्परमेशानि अक्षमालां विचिन्तयेत् वि
त्रिणीं विषतंतुनाभां ब्रह्मनाडीमतोन्तरा तस्यां संग्रथि
ता ध्येया माला जाग्रत्स्वरूपिणी अनुलोमविलोमेन
मन्त्रवर्णविभेदतः मन्त्रेणान्तरितान्वर्णान्वर्णेनान्त
रितं मनुं कुर्याद्वर्णमयीं मालां सर्व्वमन्त्रप्रकाशिनीं
चरमार्णं मेरुरूपं लंघयेन्नैव कारयेत् सविन्दुवर्णम

शा
ते
५
50

स्वार्थ्यपश्चान्मंत्रं जपेत्सुधीः अष्टोत्तरशतं मूलमंत्रं
ज्ञानेन मंत्रं जपेत् वर्णानामष्टवर्गेणाष्टवारं जपेत्
सुधीः अकचटतपयशा इमे वै चाष्टवर्गकाः यो
निमुद्रां महेशानि तव स्नेहात्प्रकाशितं मंत्रार्थं मंत्र
चैतन्यं योनिमुद्रां न वेत्ति यः शतकोटिजपेनापि त
स्य सिद्धिर्न जायते इति योनिमुद्रा मंत्रशिखामाह
यामले शृणु देवि प्रवक्ष्यामि सर्वतंत्रोत्तमोत्तमं
येन विज्ञानमात्रेण हि शिवविद्या प्रसीदति मूलकंदे
या देवी भुजगाकाररूपिणी तद्धर्मावर्तवातोयः प्रा
णस्तस्मात्ते वेधः त्रिशिराश्चक्रमध्यगा कूजन्ती सत
तोत्थिता गच्छती ब्रह्मरन्ध्रेण प्रविशन्ती स्वकेतनं या
तायातक्रमेणैव तत्र कुर्यान्मनोलयं तेन मंत्रशि
खा जाता सर्वमंत्रप्रदीपिता अतः शृणु हे यत्नतः
किंचित्प्रतिभाषते शिखाहीना तथा मंत्रा न सिध्य
ति कदाचन शिखोपदेशः सर्वत्र गोपितः परमेश्व
रि विनायासेन सिद्धिः स्यात्कोटिशतैरपि तस्मात्
यापि गिरिजे गोपनीयं प्रयत्नतः रुद्रयामले जातसू
तकमादौ स्यादन्ते च मृतसूतकं सूतकद्वयसंयुक्तो न
मंत्रः सिद्धिदायकः जपादौ च जपान्ते च सूतकद्वयमिस्थितिः
यामले ब्रह्मबीजं मनोरादावाद्यंते च परमेश्वरि सप्तवारं
जपेन्मंत्रं

सूतकद्वयमुक्तये मनोराद्ये ब्रह्मबीजं प्रणवं दत्वा सप्त
वारं जपादौ जपांते च जपेदित्यर्थः सूतकद्वयमुक्तो यः
स मंत्रः सर्वसिद्धिदः वर्णादेशस्वरभ्रमणं दीर्घप्रणवमु
च्यते विशेषमाह तंत्रे विप्राणां प्रणवः सेतुः क्षत्रि
याणां तथैव च वैश्यानां तु फट्कारः स्यान्मायाशूद्र
स्य कथ्यते भूतशुद्धौ ततो ॐकं प्रणवं देवि वह्निजायां
महेश्वरि प्रजपेत्सततं शूद्रो नात्र कार्य्या विचारणा
यामले गणनाविधिमुल्लंघ्य यो जपेत्तज्जपं यतः २
हरन्ति राक्षसास्तेन गणयेत्सर्वथा बुधैः नाक्षतैर्हस्त
पर्वैर्वा न धान्यैर्न च पुष्पकैः न चन्दनैर्मृत्तिकया जप
संख्यां न कारयेत् लाक्षाकुशीदसिन्दूरगोमयं च क
रीषकं विलोड्य गुटिकां कृत्वा जपसंख्यां तु कारयेत्
इति श्रीआनन्दतरंगिणी जपलक्षणादिनिर्णयो ना
म नवमोल्लासः १ महासेतुं विना देवि यो जपेत्स तु पा
पभाक् आदौ जप्त्वा महासेतुं ततः सेतुं ततो मनुं एवं
क्रमेण वरारोहे यथेष्टं जपमाचरेत् सेतुमाह मंगलतंत्रे
यो जपेत्परमेशानि विना सेतुं महामनुं तस्य सर्वार्थ
हानिः स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् यामले महासेतुश्च दे
वेशि हृल्लेखा भुवनेश्वरि कालिकायाः स्वबीजं स्यात्ता
रायाः कूर्च्चमुच्यते अन्येषां तु वधूबीजं महासेतुर्वरानने

श्रा
तं
२१

51

वधूबीजमाह रुद्रयामले आकाशाद्यं चतुर्थाद्यं यका
रांतं सबिन्दुकं लक्ष्मीयुक्तं च देवेशि वधूबीजमुदाहृतं
आकाशाद्यं सकारः चतुर्थाद्यं तकारः यकारांते रेफः
पतत्रितयमुक्तं च ततो लक्ष्मीपतेर्मीमिति महामंत्रं वि
ना देवि न जप्तव्यं कदाचन शतकोटिजपेनापि तस्य
सिद्धिर्न जायते मंत्रं मंत्रमहेशानि सर्वेषां कुलकांस्या।
एतन्मंत्रं विद्यात्मं महेशानि साक्षात्कुलस्वरूपिणी आदावे
ते च देवेशि मंत्रं जप्त्वा जपेन्मनुं ततः सिद्धो भवेद्देवि मंत्र
विद्याविशेषतः अन्यथा विफलं देवि सिद्धं यद्ववनेत्रम
म एतत् पार्श्वयोः मंत्रमादाय जपकर्म समाचरेत् निःसंत
श्चयथातोयं तत्रानि मंत्रप्रशंसापति यामले श्रृणु देवि
प्रवक्ष्यामि सुन्दर्याः मंत्रमुत्तमं मायाबीजं समुद्धृत्य सो
मांशं च ततः परं पुनर्मायां समुद्धृत्य विद्येयं सुन्दरी प
रा सुन्दरीविषये मंत्रं कथितं परमेश्वरि मंत्रो यथा
ह्रीं सौः ह्रीं अथ वक्ष्ये महेशानि भैरव्याः मंत्रमुत्तमम्
हरप्रियां समुद्धृत्य स्वरास्यान्तं ततः परं ओड्याद्यं समुद्धृत्य का
न्ताबिन्दुं हंसमुद्धृत्य क्रमात् इयं विद्या वरारोहे भैरव्याः मंत्र
रूपिणी सौः हं प्रणवं पृष्ठे समुद्धृत्य लोकेवान्तरंतरं प
श्चाद्धंसरी विद्या तारायाः मंत्र उच्यते मंत्रो यथा ॐ ह्रीं
श्रणामायाः पश्चाद्वीजं समुद्धृत्य बिन्दुं हंसमुद्धृत्य क्रमात् कूर्च्चं

वीजं ततो देवि पुनरैश्वर्य्यमुद्धरेत् सेतुरेषा महेशा-
नि श्यामायाः परिकीर्त्तिता एवंहि भुवनेश्वर्य्याः
प्रणवं प्रथमं देवि ह्रल्लेखो द्वितीयकः ततस्तु पर-
मेशानि प्रणवद्वयमुच्यते एषा विद्या महेशानि भु-
वनेश्याः सेतुरुच्यते मंत्रो यथा ॐ ह्रीं ह्रीं ॐ ॐ अ-
थ वक्ष्ये महेशानि ह्रीं वह्निजायां समुद्धरेत् मंत्रो यथा
ह्रीं स्वाहा अनेन देवि देवेशि प्रणवं सेतुरूपिणं स-
र्वेषां शूद्रजातीनां ॐकारं सेतुरूपिणं अथ कवच-
सेतुः यत्र यत्र विनिर्दिष्टं सेतुमंत्रं शुचिस्मिते तन्मं-
त्रं त्रिगुणं कृत्वा सेतुमंत्रं कुरु प्रिये कवचस्य महेशा-
नि सेतुर्भवति सुन्दरि सेतुं विना महेशानि कवचं
यः पठेन्नरः स मृतो जायते देवि योगिनीनां शुचिस्मि-
ते कैलवैगणपसेचवैशेवेशाके शुचिस्मिते आदौ व-
ने महासेतुं दत्वा सुकवचं पठेत्तु रुद्रजामले अज्ञा-
त्वा कुल्लुकां देवि महामंत्रं जपेत्तु यः तस्य नश्यति व-
न्वाग्निश्चायुर्विद्यायशोबलं वाराहीतंत्रे जपं समार-
भेन्मंत्री कुल्लुकाद्यां यथाविधि जपपूजां समाप्यैव
स्तोत्रं च कवचं पठेत् विशुद्धेश्वरतंत्रे तारायाः कुल्लु-
का देवि महानीलसरस्वती पंचाक्षरी कालिकायाः
कुल्लुका परिकीर्त्तिता कालीकूर्च्चं वधूर्माया फट्।

न्नाः परमेश्वरि छिन्नायास्तु महेशानि कुल्लुका षडक्षरी भ
वेत् वज्रवैरोचनीयेच अंते धर्म प्रकीर्तिता प्रासादवी
जं शंभोस्तु मंत्रे घोषं ततः परं भुवनेशण्याश्च ह्रीं बीजं वि
ष्णोर्वैबाष्टवर्णिका ॐ नमो नारायणायेति प्रणवाद्या
व कुल्लुका धर्मबीजं तु भैरव्याः कुल्लुका परिकीर्तिता
ॐ श्रीत्रिपुरसुन्दर्याः कुल्लुका द्वादशाक्षरी वाग्भवं
प्रथमं बीजं कामबीजमनंतरं लज्जाबीजं क्रोधबीजं
फडंतं समुच्चरेत् अथवा कामबीजाद्या कुल्लुका
परिकीर्तिता सरस्वत्या वाग्भवं च यत्नदायास्तु नेगाकं
श्वपरेषां च देवानां मंत्रमेतत्प्रकीर्तितं इत्येतत्कथिता
देवि संक्षेपात् कुल्लुका मया सेतुं मंगलं तद्वे वाग्भवं पू
र्वमुद्धृत्य मन्मथं तदनंतरं भृगुबीजं समुद्धृत्य मन्त्रस्वरू
पं तं कुरु सुन्दरीविषये चाद्यं कुल्लुकेयं महेश्वरि
मंत्रो यथा ऐं क्लीं फट् कामध्वे तं समुद्धृत्य लोकवा
र्यान्ततः परं रमणीयक बीजं तु पुनरुद्धृत्य सुन्दरि इ
ति बीजयुतं कृत्वा विन्दुं सं युतं कुरु कुल्लुकेयं महा
विद्याभैरव्याः परिकीर्तिता क्लीं लीं वी तारायाः मा
याबीजं समुद्धृत्य ततस्तु प्रणवं तु यं पुनर्मायां समुद्धृ
त्य कुल्लुका जपमाचरेत् कुल्लुका जपमात्रेण सर्वसि
द्धीश्वरो भवेत् मंत्रो यथा ह्रीं ॐ ॐ ह्रीं क्रीं हूं स्त्रीं ह्रीं

फट् अथ भुवनेश्याः कालकूटप्रशमनी बीजमुद्धृत्य
सुन्दरि कामनीयकबीजेन संयुतं कुरु सुन्दरि वि
ह्नं संयुतं कृत्वा त्रिगुणं कुरु सुन्दरि एषा विद्या महे
शानि कुल्लुकाविस्फूर्जिता मन्त्रो यथा ओं ह्रीं क्रीं
आद्यंते परमेशानि कूर्चबीजं कुरु कुरु तदा भवति वि
द्येयं महाविद्याः कुल्लुकाप्रिये आद्यंते ओं ह्रीं स्वाहा ओं
आद्यंते द्वयमर्थः तेन क्रूं ओं ह्रीं स्वाहा ओं क्रूं एवं भावे
ष्यिता मन्त्राः केवलवर्णरूपिणः एवं कृते महेशा॥
नि मंत्रवीर्यमतं स्मरंतं अमथ्या पञ्चवदे विना जपेत्क
दाचन इति शाक्तानन्दतरङ्गिण्यां मेरुतन्त्रे महासेतुकु
ल्लुकानियमो नाम दशमोल्लासः १ मुखशोधनमा
ह सारस्वततन्त्रे अथ वक्ष्ये महेशानि मुखशोधनमु
त्तमम् यत्कृत्वा वरारोहे जपपूजार्हा भवेत् द
शधा प्रजपित्वा वै जिह्वाशोधनमाचरेत् महात्रिपु
रसुन्दर्याः श्रीं उं श्रीं विद्यया इति त्रिपुरायां महेशा॥
नि मुखस्य शोधनं स्मृतम् श्रीं ओं श्रीं ओं श्रीं ओं इति ष
डक्षरं मन्त्रं सुन्दर्याः दशधा जपेत् बालायाः स्मृतम्
वाग्भवं गिमुखशोधनमुत्तमम् ऐं ह्रीं ऐं भैरव्याः स्मृतम्।
वाग्भवं गिमुखशोधनमुत्तमम् ओं सौः ओं इमं मन्त्रं सं
ते दशधा प्रथमं जपेत् श्यामासुन्दरीरूपिणा मायामुखे

श्री शोधनमुत्तमम् क्लीं क्लीं क्लीं ॐ ॐ ॐ क्लीं क्लीं क्लीं एषा
ने विंर्ण नवाक्षरी जिह्वाशोधनकारिणी तारायाः शृणु चार्व
५३ ङ्गि मुखसुखविशोधनम् ह्रीं ह्रीं ह्रीं एषा त्र्यक्षरी विद्या
जिह्वाग्रामृतवर्षिणी भुवनेश्याः शृणु चार्वङ्गि मुखवि
शोधनमुत्तमम् ऐं ऐं ऐं अक्षरीयं समाख्याता नाना
भावविलासिनी दशधा प्रजपित्वा वै भुवनेशीं ज
पेत्सुधीः अपरैकं प्रवक्ष्यामि वगलामुखविशोधनम्
ऐं ह्रीं ऐं एषा त्र्यक्षरी विद्या मदामृतमयी प्रिये मा
तङ्गीशोधनं देवि कथयामि वरानने क्लीं ऐं फें अक्ष
रीयं समाख्याता मुखविशोधनदुर्लभा अपरैकं प्रव-
क्ष्यामि सिंहवाहिनिशोधनम् ऐं ह्रीं ऐं दुर्गायै स्वाहा
ह्रीं ऐं ऐं इयं दशाक्षरी विद्या सदा मम हृदि स्थिता अ
परैकं प्रवक्ष्यामि धनदामुखविशोधनम् ॐ ह्रीं द्व्यक्ष
रीयं महाविद्या धनदायाः प्रकीर्तिता ॐ ऐं हूं ॐ इयं त्र्य
क्षरी विद्या धूमावत्यास्य शोधनम् अन्येषु सर्व-
देवेषु देवीषु च वरानने दशधा प्रणवं चैव मुखविशोध
नमाचरेत् मुखविशोधनमात्रेण जिह्वामृतमयी भवेत्
अन्यथा विषसंयुक्ता जिह्वा भवति सर्वदा मन्त्राणि हि दूषि
ता जिह्वा नानादोषेण दूषिता न कथ्यं पामरे लोके जि
ह्वायां प्रजपेन्मनुम् संशोधनमनाचर्य्य न जपेत्साम

रः कश्चित् शाक्तो वा वैष्णवो वापि गाणेशः शैव एव वा
सौरो वा श्रुतमभक्तो वा कारयेन्मुखशोधनं देवो यदि
जपेन्मंत्रं मोहेन यदि भाविनि सर्वं तस्य वृथा देवि मंत्र
सिद्धिर्न जायते तस्मात्सर्वप्रयत्नेन देवि जिह्वाशोधनमा
चरेत् अथ मुखाशुद्धजपेन्मंत्रं यः कृत्वा मुखशोधनं पत
नं तस्य देवेशि यो जपेत्स च पापभाक् तस्मात्सर्वप्रयत्नेनो
देवि जिह्वाशोधनमाचरेत् इति सारसंकेततंत्रोक्तमुख
शोधनविधानम् पूजाकाले महेशानि यदि निद्रातु
रो मत्तः तत्कथं सिध्यते मंत्रः किं कर्तव्यं तदा प्रभो प्र
जपेत्केन विधिना न जपेद्वा वद प्रभो ईश्वर उवाच शृ
णु देवि प्रवक्ष्यामि यन्मां त्वं परिपृच्छसि इडायां च गते प्रा
णे शाक्तिमंत्रं जपेत्प्रिये राज्ञो जपेक मंत्रेण चापि ङ्काव
रदा भवेत् रुद्रयामले पिंगलायां गते राज्ञो विद्यानिद्रा
तुरः प्रिये इडायां च गते वायौ तदा निद्रातुरो मत्तः पथा
ने कथिता देवि निद्रया पालनं प्रिये प्रजपेद्यदि निद्रा
यां किं तस्य जपपूजने सर्वं तस्य वृथा देवि श्रवणे रोदः
ने यथा रहस्येन न वाङ्गिरिसका निद्रा सनातनी श्रीदे
कामकलाबीजं स्वमंत्रांते हितं जपेत् प्रायश्चित्तं मिदं
देवि कृत्वा मंत्रं जपेद्यदि किं तस्य दक्षिणो वायुस्तस्यानि
द्रातुरेण किं विश्वसारे पुं मंत्रा देवता ह्येया वियास्त्रीदे।

शा
तं
५८

84

वतास्तताः पुंमंत्राः हुंफडंताः स्त्रीह्विठांताः स्त्रुः स्त्रियो मं
त्राः नपुंसकानि नमोंताः स्त्रिरित्यकामनवस्त्रिथा दीप
नीयमाह तंत्रे योनिमंत्रमनोर्दत्वा चाद्यं ते परमेश्वरि
सप्तवारं जपित्वा तु दीपनीयं प्रकीर्तितं योनिमंत्रं ई
कारं तंत्रे योनिमंत्रेण वयवं सकलं तु विभावयेत्
स्वकीयात्मानं विभाव्य जपपूजादिकं कार्यं ध्यात्वा
कामकलां देहे विद्या जापं समाचरेत् कृष्णं कामक
लारूपं स्वात्मानं चिंतयेत्सदा तंत्रे ऊर्ध्वबिन्द्वात्मकं
वक्त्रं स्यादधो बिन्दुस्तनद्वयं हकारार्द्धं कामगृहं तथात्
मानं विचिंतयेत् एतत्कामकलाध्यानं गुह्याद्गुह्य
तमं महत् नाशिष्याय प्रवक्तव्यं नाभक्ताय कदाचन
लोभान्मोहाच्च देवेशि यत्र कुत्र प्रकाशयेत् सोऽचिरा
न्मृत्युमाप्नोति शास्त्रघात विषादिभिः योनितंत्रमाह
यामले तुर्यस्वरं बिन्दुयुतं नादेन परिभूषितं काम
कलामहामंत्रं महाकालेन कीर्तितं तस्मात्स्वकीय
मात्मानं ध्यायेद्देव्याः स्वरूपकं इति शाक्तानन्दतरंगि
ण्यां भावशोधननिर्णय एकादशोल्लासः ॥ अथ पु
रश्चरणम् पुरश्चरणमाह हंसमाहेश्वरे जपहोमत
र्पणं चाभिषेको विप्रभोजनं पंचांगोपासनं लोके
पुरश्चरणमिष्यते यामले पंचांगोपासनं लोके शाक्त

वैफल्यमेव ततः जीवहीनो यथा देहो सर्व्वकर्म्मसु न क्ष
मः पुरश्चरणहीनोऽपि तथा मन्त्रः प्रकीर्तितः ततः पु
रस्क्रियां कुर्य्यान्मन्त्रवित्सिद्धिकांक्षया किं होमैः किं
जपैश्चैव किं मन्त्रन्यासविस्तरैः रहस्यानां च मन्त्राणां
यदि न स्यात्पुरस्क्रिया पुरस्क्रिया हि मन्त्राणां प्रधान
जीवमुच्यते पुरश्चरणपूर्व्वेदिनकृतं हविष्येणैकभ
क्तं कृत्वा देहविशोधनं प्रातःस्नात्वा तु संस्मा विप्राज
पेच्च सहस्रकं त्रिसहस्रं सहस्रं वा जपेद्देष्टानंतरं शु
चिः ज्ञाताज्ञातस्य पापस्य क्षयार्थं प्रथमं ततः विप्रा
न्संतोषयेद्दत्त्वा भोजनाच्छादनासनैः वैशंपायन
संहितायां श्राद्धावन्तरमेतस्य पुरश्चरणसिद्धये म
मेयं गृह्यते भूमिर्म्मन्त्रामेसिध्यतामिति भूमेः परिग्र
हं कृत्वा परिमाणं च सर्व्वशः ग्रामे क्रोशमितं स्थानं
नद्यादौ स्वेच्छया मितं नगरादावपि क्रोशः क्रोशा
र्द्धमथापि वा आहारादिविहारार्थं तावती तत्र मा
चरेत् दीपस्थानं समाश्रित्य कृतं कर्म्मफलप्रदं नि
र्म्माय विधिवत्कुर्य्यात् जपं तत्र शुभे दिने चन्द्रताराऽनु
कूले च शुक्लपक्षे शुभेऽहनि आरभेन्मकारादौ वसु
मदेवे जपेन्नैव यद्दक्षिणायननिषिद्धमुक्तं तद्धि सवि
षयं शाक्तविषये दक्षिणायनेऽपि पुरश्चरणं कर्त्तव्यं

शा
नं
५५

55

तथाचोक्तं यामले शरत्काले महापूजा क्रियते या च वा
र्षिकी तस्मिन्महे विशेषेण पुरश्चरणतत्परः अन्यत्रा
पि शरत्काले च नवम्यादिनवम्यन्ते विशेषतः भक्तितः
पूजयित्वा तु मात्रौ चाष्टसहस्रकं पक्वान्नैर्निर्जने देशे
जपेच्च तिमिरालये अथ पुरश्चरणदिनक्रमं वटु
भिर्भिक्षुभिः संपूज्य गुरुमात्मनः आरभेत जपं पश्चा
त्तदनुज्ञापुरःसरं प्रातःस्नात्वा महेशानि कीलानादा
य साधकः कोटिनिकटमागम्य कुर्यात्तत्रोदितां क्रि
यां क्षीरीवृक्षोद्भवान्कीलान्स्वस्वमन्त्राभिमन्त्रितान्
निखनेद्दिशादिग्भागे तेष्वेव च प्रपूजयेत् क्षेत्रकी
लितमन्त्री न विघ्नैः परिभूयते अश्वत्थोदुम्बरप्लक्षवटक्ष
ीरशाखिनः क्षेत्रपालान्प्रपूजयित्वा बलिं दद्यात्क्रिया
नतः दिक्पतिभ्यो बलिं दत्त्वा ततः क्षेत्रं समाश्रयेत् क्षे
त्रपालमन्त्रमाह तत्र वर्णितमोकारबिन्दुयुक्तं श्री क्षे
त्रपालाय ततोऽपि देयं नाराचो वह्निमन्त्रोऽयं क्षेत्रपा
लस्य कीर्तितः षड्दीर्घभाजा बीजेन षडङ्गन्यासमा
चरेत् नीलाञ्जनाद्रिनिभमूर्ध्वपिशङ्गकेशं वृत्तोग्रलो
चनमुपात्तगदाकपाले आशाम्बरं भुजगभूषणमुग्र
दंष्ट्रं क्षेत्रेशमद्भुतमहं प्रणमामि देवम् इति ध्यात्वा
क्षेत्रपालमावाह्य अष्टदलपद्मे पूजयेत् अनलाख्यम्

ऊर्ध्वकेशं करालं तं दंतुरं घोरारावं महाकोपं पि-
शिताशनमंतरं पिंगलाक्षमूर्ध्वकेशं प्रेतपरिवी-
तं ध्यायेत् लोकपालं तद्दक्षिणायां शंभुं पूजयेत्
ततो माषभक्तबलिं दद्यान्मंत्रमाहृदयशारदाया सर्वमे
व हि बलिं पश्चाच्छिद्रविसर्गात्कृत्वा हृदयं मंजयच्छितनयं
भूमौ नैर्ऋतं यच्छितनयं च भुनः ततो विघ्नपदं ऽनेन महाभै-
रवतारं दैत्रपालबलिं गृहाण हृदयं पावकस्वन्दी
बलिमंत्रः समाख्यातः सर्वकामफलप्रदः बहुजा-
लिः ओं ती ह्रां रक्षू महाकायकल्पाग्ने दहनोपम भै-
रवाय नमस्तपमंत्रं स्वां दातुमर्हसि स्वप्नमंत्रालः
क्ष्मादृनस्पादि दिक्पतीन् पूजयित्वा माषभक्तबलिं द-
द्यात् कोटिनिकटमागम स्नामामामासं विधायच
हुम पूजां विधायाथ जपस्थानं विशोधयेत् दीक्ष-
णमूलमंत्रेण शरेण प्रोक्षणमंतं नेनैव तालुतं नदा।
मैर्ध्वस्मिणा भुवनाणामं तं सनत्कुमारसंहितायाम्
प्रणवं तत्स्य देवेति मासपंचतिथीरपि श्रुत्वकर्मा।
जपकोऽहं मूलमुच्चार्यैतत्परम सिद्धिकामोऽस्पमं-
त्रस्य [illegible] जपं ततः दशांशं हवनं होमाद्दशांशं त-
र्पणं ततः दशांशं मार्जनं तस्माद्दशांशं विप्रभोजने
पुरश्चरणमेव हि कार्यमेवं प्रा[illegible]भावः मंत्रशुद्धिं विधाया

शा
नं
९९

दौ प्राणायामं समाचरेत् ऋष्यादिकं ततः कृत्वा करो
न्यासं समाचरेत् शनैः शनैरविस्पष्टं न द्रुतं न विलंबि
ते क्रमेणोच्चारितान् वर्णान् नाद्यन्तक्रमयोगतः देवतां
चिन्तयं कुर्यात् कुर्याद्धृदयं स्थिरम् प्रातःकालं स
मारभ्य जपेन्मध्यन्दिनावधि कुलार्णवे यत्संख्यया
समारब्धं तज्जपं दिने दिने न्यूनाधिकं नकर्तव्यमा
समाप्तं सदा जपेत् न्यूनातिरिक्तकर्माणि न फलन्ति
कदाचन स्नानं त्रिसवने प्रोक्तं अशक्तौ द्विः सकृत्तथा
मंत्रं साधयमानं तत्रिसन्ध्यं देवतार्चनम् त्रिकालमे
ककालं वा न मंत्रं केवलं जपेत् उपचारैर्यथाशक्ति
देवतामभ्यर्च्य जपेत् न त्वरेत् जृंभणादिक्रोधादिविकली
कृतमानसः मंत्रसिद्धिमवाप्नोति तस्मात् यत्नपरो भवेत्
यदि दैवात् जृंभणादिकं भवति तदाचम्य प्राणायामं
षडंगमासं कृत्वा शेषं जपेत् सूर्यं दृष्ट्वा वा जपेत् य
था योगिनीहृदये पतितानामंत्यजानां दर्शने भाष
णे कृते क्षुतेऽधोवायुगमने जृंभणे जपमुत्सृजेत् तथा
वेपचतस्मामो प्राणायामं षडंगकम् कृत्वा सम्यग्जपे
देषयथा सूर्य्यादिदर्शने पापानां गर्भसाध्यायां विस
मेत्तु विचात्मनः तद्दोषः क्षालयेन्नित्यं संस्मरेत्यथाविद्य
माचरेत् न दिवा शयनं कुर्यात्कुक्कुरादीन्नमंस्पृशेत्

नैसेवेतस्त्रियंमांसंमधुवासाधकोत्तमः एतानिसेवा
मानस्यनसिध्यंतिपुरश्चक्रियाः भुंजानोवाहविष्यान्नं
शाकंचविहितंतथा क्षीराहारीफलाशीवाशाकाशीवा शा
हविष्यभुक् भिक्षाशीवाजपेद्यद्वाकृच्छ्रंवाद्रायणा
दिकंतत आम्रमामलकंचैवफलंकेशरिसंभवं रंभाफ
लंतिंतिडीकंकदलीनागरंगकं फलान्येतानिभो।
ज्यानितदन्यानिविवर्जयेत् विहितशाकंयथा कल
यंकालशाकंचवास्तूकंहिलमोचिका हविष्यान्नं
यथाहैमंतिकंसितास्विन्नंधान्यमुद्गास्तिलायवाः मू
लंकेमूककेमूलंनावर्ज्येयन्नहितंमुने चूतंदधिफलं
वापिनारिकेलंयथोचितं हविष्यान्नंतथापीयाछ
न्नूपयवसमुद्भवं नैवक्रियाण्यायथाशुद्धिस्तथाभुंजीत
साधकः गृहस्थानांवनस्थानांभिक्षाशिनांऽग्रजन्म
नां पुरश्चरणमध्येतुयदिस्यान्मृतसूतकं तथापिकृ
तसंकल्पोव्रतंनैवपरित्यजेत् स्वकल्पोक्तक्रमेणैव
जपंकृत्वावसानतो होमयेत्तद्दशांशेनतद्दशांशेनत
र्पणं तर्पणस्यदशांशेनअभिषिंचेज्जगन्मयीं अभि
षेकदशांशेनकुर्याद्ब्राह्मणभोजनं गुरवेदक्षिणांदद्या
दीनान्ध्यकृपणान्बहून् ज्ञातीन्द्विजानभ्यागतान्भोज
येच्चयथेप्सितान् एवंकृतपुरश्चर्यः साधयेदिष्टमात्मनः

श्या
ने
९०

57

गौतमीये जपांते यमसंहं मंत्री होमयेत्तद्दशांशतः तर्प
णं चाभिषेकं च तद्दशांशं ततो भुवि प्रमहं भोजयेद्विप्रा
नन्नपानादिभिः प्रशांतये अथवा सर्वसंपत्तौ होमादिक
मथाचरेत् होमांते देवताभास्त्रमंत्रो तोयैर्विचिंतयेत्
अथवा होममध्ये दोदो मंत्रं कृत्वा ततः परं स्वाहांते तर्प
येन्मंत्री यथासंख्याविधानतः योगिनीहृदये तर्पणं
च प्रकुर्वीत द्वितीयांतमथोच्चरन् पंकेकमंत्रतिलकं
त्वा संतर्पयेद्विमहृद्यकं तर्पणद्रव्यमाह विशुद्धेश्वरे
तर्पणं चेन्दुमत्तोये तीर्थतोयेन तथा पुनः गुरूपदिष्ट
विधिना मधुना वाथ तर्पयेत् तंत्रांतरे तीर्थतोयेन
ड्रायेन सर्पिषा मधुनापि वा गन्धोदकेन वा कुर्यात्त
र्पणं तत्र साधकोत्तमः कालागुरुह्रीवेरैस्तैर्बिल्वैर्यक्षकर्दमा
दिकं सचन्दनेन तोयेन सौभाग्यं लभते नरः तोयैः
कुंकुममिश्रैश्च क्षोभयेदखिलं जगत् सितामिश्रित
तोयेन बृहस्पतिसमो भवेत् कर्पूरागरुजलेनैव स्था
कर्षयेन्नरः स्वयात् गोचनाघृततोयेन मृत्युंजते सर्वविघ्न
हात् ध्यानावदेवीमुखे तस्यास्तर्पणं च समाचरेत् स
हस्रशाखेषु कथितं तर्पणं शुभदायकं पत्तनं तर्पणं
कृत्वाभिषेकं तद्दशांशकः आत्मानं देवतारूपं ध्यात्वा संपू
ज्य तन्मयः सुधीः मूलविद्यां समुच्चार्य तद्देवताः ।

भिर्यां ततस्तेनैवाभिषिंचामि नमोऽन्तेनाभिषेचनं इम
स्वार्घ्यं सपुष्पहस्तश्चिन्तयित्वा सुमंत्रकं अभिषेकं सौ
यसंख्यं विधाय तदन्तरं ततस्संचिन्तयेद्देवीं सांगाव
रणदेवतां त्रिपितोयं यथासंख्येन प्राणान्किंचेत्स्मकृ
त्स्मकृत् अभिषेकं समाप्येवं अभिषेकदशांशकः
ब्राह्मणान्देवबुद्ध्या च भोजयेत्साधकोत्तमः यामले
ब्राह्मणान्भोजयेद्देवि तत्रैव च कुमारिकाः साधकः
पश्यतामतिकुमारीभोजनादृते तत्तन्मंत्रफलान्वि
प्रान्भोजयेद्देवतात्मना ततः संपूजयेद्रमासंभवैर्वि
विधैर्गुरुं दक्षिणाग्रदेवेद्यथा यथा विभवविस्तरैः
दत्वा च साधकश्रेष्ठो महापूजां समाचरेत् सिद्धमंत्रो
भवेन्मंत्री नात्र कार्या विचारणा तत्रैव विभवे सति
यो माहात्म्यं कुर्याद्विविधविस्तरैः नैतत्फलमवाप्नो
ति देवेशि होम उच्यते श्रुणु मालायां यद्दशांगविधाने
स्नानं तत्तत्स्याद्विगुणो जपः कर्तव्यः सांगसिद्ध्यर्थं तद
शांकेन भक्तितः रुद्रयामले होमकर्मण्यशक्तानां
विप्राणां द्विगुणो जपः इतिशेषाणां तु वर्णानां त्रि
गुणादिसमीरितं योगिनीहृदये होमाशक्तौ जपं कु
र्याद्धोमसंख्याद्विगुणो जपः ब्राह्मणादित्रिवर्णानां
स्त्रीणां संख्या विधीयते यं वर्णमाश्रितः शूद्रो दीक्षा

कुर्य्याद्यथेप्सितं तत्र हीनं तथा संख्या सां संख्यात
स्य विधीयते शूद्रस्य विप्रभूतस्य तत्सप्तत्रीसहस्रशो जपः
होमश्च तस्य विप्रस्य यो जपः शूद्रस्य यावत्संख्या द्वि
गुणं सा स्त्रियाः प्रिये अन्यत्रापि शूद्रस्य विप्रभूतस्य
तत्सप्तत्रीसहस्रशो जपः होमश्च तस्य विप्रस्य यो जपः स
एव तत्स्त्रियः इत्येषां तद्वर्णानां क्षत्रियवैश्ययोः स्त्रियो गु
णाच्च तद्विगुणं च बोध्या शूद्रस्य द्विगुणं शाक्तिविषये
ज्ञेयं वैश्यवानां च तद्वर्णानां च तद्विगुणा षड्गुणा ष्ट
गुणं वाष्टमम् अन्यच्चाविरोधात्पत्नेः कुत्रापि द्विगु
णादि कुत्रापि च तद्विगुणादिरसंगत इति तथा चा
कुलार्णवीये होमाभावे जपः कार्य्या होमसंख्या चतु
र्गुणः विप्राणां क्षत्रियाणां च वसुसंख्यागुणः स्मृतः
वैश्यानां वसुसंख्याकमेवं स्त्रीणामयं विधिः इति
वचनात् यामले यदि होमेन शक्तः स्यात्तज्जायात
पोऽपि वा तावत्संख्यजपेनैव सर्वसिद्धिः प्रजायते
यामले कुत्रापि यदि हीनं स्यात्तत्ताकस्मात्कर्मणि
तत्तद्द्विगुणं कार्य्यं गणादशगुणं न कारयेत् यामले
लक्षमेकं जपेद्विद्वान्हविष्याशी सदा शुचिः ततस्तु
तद्दशांशेन होमयेद्धविषा प्रिये तर्पयेत्तद्दशांशेन
तीर्थतोयेन पार्वती देवी चाभिषिचेत्तोयैस्तर्पणस्य

दशांशतः तद्दशांशं हविष्यान्नैर्भक्तितो भोजयेद्द्विजा
न् गुरवे दक्षिणां दद्याद्यथाविभवविस्तरैः पाशवं
कथितं कल्पं शृणु वीरमतः परम् मुण्डमालायाम्
मत्स्यमांसाद्यशनेशाकः कुर्यान्मंत्रपुरस्क्रियां या
वत्प्रागास्यः शय्यायां प्रजपेल्लक्षमानतः ततस्तु त
द्दशांशेन होमयेद्धविषामले दशांशं तर्पयेद्दिवे।
र्मांसमभिषेत्रैः सुसाधकः तर्पणस्य दशांशस्तु अभि
षिंचेज्जगन्मयी दशांशं भोजयेद्देवि साधकं देवता
प्रियं मधु मांसं च मत्स्यं च वर्हणां च प्रदापयेत् तत
स्तु तोषयेद्धन्त्यायुरं सुवर्णादिभिः प्रिये एतत्कल्पप्र
यादेवि मंत्रं सिध्यति निश्चयम् अथ लक्षपदं सम्य
कल्पोक्तसंख्योपरम् तथा चोक्तं कुमारीतंत्रे तस्मि
न्काले साधकेन्द्रः सकल्पोक्तजपं चरेत् तस्मिन्का
ले पुरश्चरणकाले यत्तु कुमारीतंत्रे लक्षमेकं जपे
न्मंत्रं हविष्याशी दिवा शुचिः रात्रौ तांबूलपूरास्यः
शय्यायां लक्षमानतः एवं लक्षद्वयं जप्त्वा तद्दशांशे
न मंत्रवित् इति वचनात् विशिष्टपुरश्चरणे लक्षद्व
यजपमिति वदंति तन्न मनोरमम् यद्दिने हविष्या
शी तद्दिने मत्स्याद्यशने हविष्यान्नमाद्यां तत्तन्नाचा
र एवं च तथा चोक्तं यामले नानाचारेण कर्तव्यो मा

नाचारमितमन्तः इतिवचनात् तस्मात्कुमारीतंत्रोक्त
वचनस्य पुरश्चरणहृदये नासर्व्यकोवीरमन्त्रस्तदा ज्ञानी
मन्त्रवाह्योनक्रियावान् कुर्वन्मानसम्वात्संवेग्रात्सम्
दिव्यस्तु देववत्स्याघोवीरस्त्रोद्धतमानसः कामक्रोध
लोभमोहरागद्वेषविवर्जितः पूजाजपमानसैः संत
ष्टोऽधिकारीसपवहि योगिनीहृदये सर्वहिंसाविनि
र्मुक्तः सर्वप्राणिहितेरतः सोऽस्मिन्शास्त्रेऽधिकारी
स्यात्तदन्योऽष्टसाधकः पशुस्तु संशयज्ञानी सन्क्रि
यावान्स तस्य मांसादिकं नग्राह्यं नस्त्रियं मानसं स्मरेत्
नतांस्तु लभते येन किं तु हविष्यान्नं भक्षयेत् अतुका
लेविना न स्त्रियमपि गच्छेत् दक्षिणमार्गेण पूजाक
र्तव्या तथाचोक्तं यामले योदक्षिणं विना देवि मा
र्गामायां समर्च्चेति सपापः सर्वपापेभ्यः स्तुतो भवति
नामत्रा दिव्यवीरविषयेऽपि दिवाविषये वोध्यम्
तथाचोक्तं रुद्रयामले दिवादक्षिणमार्गेण वामेन
वतथानिशि यदितर्णिकलावामोपुष्पाकं सतमेवव
इतिवचनात् अथग्रहणपुरश्चरणं श्रीवीनार्णवतंत्रे
षोडशपटलेदेवीप्रतिशिववाक्यम् एकदापरमेशा
निकामाख्यायां महेश्वरि इष्टोपरागयन्कार्द्येतत्र प
णपवरानने येनैवविधिनादेविसिद्धोभवतिनास

था मंत्रस्नानकृतोसन्ध्याप्राणायामकृतः प्रिये भूत
शुद्धिःकृतामहेकृत्वापूजावरानने कलातीततयादे
विमर्व्वमजतिकामिनी संकल्पमानसंकृत्वाजपंकु:
त्वावरानने पंचांगविधिनादेविसिद्धोभवतिनामथा
मंत्रंविद्यामहेशानिकवचंस्तवमेववा ध्यानंवापरमे
शानि मांसंवाकमलेक्षणे एकोच्चारेणदेवेशिभवति
दशकोटयः असंख्यातंजपंदेविग्रहणेचन्द्रसूर्य्ययोः
तेनकर्थंपरमेशानिक्रियतेजपसंख्यकं अतएवमहे
शानिहोमोनास्तिशुचिस्मिते अभिषेकंचदेवेशित
थाचतर्पणादिकं भोजनंनचमहेशानितथावैकमला
नने चन्द्रसूर्य्यग्रहेदेविपंचांगंनास्तिकामिनी पंचांग
विहीनोदेविसिद्धोभवतिनामथा संकल्पविहितंदेवेशि
मानसंयदुपस्थितं तंसंकल्पंविजानीयात्ग्रहणेच
न्द्रसूर्य्ययोः तस्माच्चैववलापांगिसंकल्पंनैवकारयेत्
संकल्पमानसंदेविचतुर्वर्गफलप्रदम् अतएवमहे
शानिसंकल्पमानसंस्मृतम् स्थलेहिपरमेशानिसं
कल्पंसार्थमुच्यते संकल्पेनविनादेवियत्किंचित्कुरु
तेसुधीः सार्थमेवहिदेवेशितत्सर्व्वंमानसंपरम प्रथ
मप्रहरेभद्रेचन्द्रग्रासोयदाभवेत् तदैवदिवसंमुक्त्वा
सर्व्वंनरकंव्रजेत् निशीथेचमहेशानियदेवग्रहणं।

शा.
तं.
६
60

भवेत् तद्देवदिवसे भक्त्या पीत्वा नरस्तन्मयो भवेत् चन्द्रग्र
हणकाले तु जपयज्ञादिकं चरेत् सर्वेषु विष्णुमंत्रेषु
शिवे गाणपते तथा शक्तिमंत्रे महेशानि प्रशस्तं स
ततं भवेत् इति वीजार्णवे तन्त्रे शिवेनैव प्रकीर्तितम्
पुनः सर्वेषां तान्त्रिकानामेव कर्तव्य अज्ञानिनामपि पशू
नां कर्तव्यमाह गन्धर्वतन्त्रे अथ वामप्रकारेण पुर
श्चरणमिष्यते ग्रहणेऽर्कस्य चेन्दोर्वा शुचिः पूर्वमुपो
षितः नद्यां समुद्रगामिन्यां नाभिमात्रोदकस्थितः ग्र
हणादि विमोक्षान्तं जपेन्मंत्रं समाहितः होमं स्यात् द
शांशेन तर्पणं समुपाचरेत् अभिषेकं दशांशेन
कुर्याद्ब्राह्मणभोजनं ततो महतीं पूजां कुर्यात् सा
धकसत्तमः गुरवे दक्षिणां दद्यात् भक्त्या विप्रांश्च तर्पयेत्
सुषमाविद्यायां विशेषमाह कालीतन्त्रे अथ वाम
प्रकारेण पुरश्चरणमिष्यते चन्द्रसूर्यग्रहे चैव ग्रा
साद्यविमुक्तितः यावत्संख्यं मन्त्रं जप्त्वा तावद्धो
मादिकं चरेत् यदा नक्रादिदूषिता नदी भवति समुद्र
गामिनी वा न भवति तदा किं कर्तव्यं तत्राह रुद्रयाम
ले अपि शुद्धोदकैः स्नात्वा शुचौ देशे समाहितः ग्रह
णान्मुक्तिपर्यन्तं जपेन्मंत्रमनन्यधीः इति कृत्वा नरस्स
देहो जपस्य फलभाग्भवेत् उपवासस्यावश्यकत्वात्

यत्र वदंति स्म त्र श्राद्धमकृत्वा गणाः पंके मो रिव सीदंति
इति निन्दावादस्य श्रवणात् श्राद्धस्यावश्यकत्वात् नत्र
व्रस्येति तत्र सनत्कुमारतंत्रे यः श्राद्धाद्यनुरोधेन यदि
जापं त्यजेन्नरः स भवेद्देवताद्रोही पितॄन्समनयत्यधः
प्रतिग्रहमर्दिनीतंत्रे चन्द्रसूर्य्यग्रहे जप्त्वा केवलं प्राप्नु
यान्नरः अकृत्वा मंत्रजापं च सत्वरं नरकं व्रजेत् ग्रहयो
दानंतंत्रे चन्द्रसूर्य्यग्रहे देवि मम्ब जापं न चाचरेत् स
दुष्टः स च पापिष्ठः सहस्राञ्छूकरो भवेत् तस्मात्सुदर्के
देवि मन्त्रप्रयोगेन विद्यसमम् जायते नात्र सन्देहो मः
सर्वकार्य्यवरानने अमुत्रापि जपयज्ञं विना देविय:।
करोति सम्यचिंतनं सभावेद्रौरवि मग्नो यावदाहूतसंप्लवं
रौरवात्तु नरागात्स पापयोनिषु जायते निष्कृतिर्नास्ति
वा हि तिन स्यापि च कदाचन तस्मात्सर्वपरि समस्य चन्द्र
पर्व जपं चरेत् सूर्य्यपर्व तथा देवि चन्द्रपर्व तथा प्रिये
सर्व समकामहेशानि जपपूजां समाचरेत् इत्यादिना
नातंत्रे भोजननिन्दां श्रुतेर्जपस्यैवावश्यकत्वं राघण
दिगणनायां दोषमाह यामले अज्ञानाद्यदि वा मोहा
त्राशुपादिगणनां प्रिये विचार्य्यं वेवलायां गिनयप्रे
कुहणं यदि सर्वजन्मार्जितं पुण्यं तत्क्षणादेव नश्यति
चन्द्रपर्वं सूर्य्यपर्वं न विचार्य्यं कदाचन सूर्य्यपर्वं वरारो

शा. नं. ६१

61

हैनपश्पेणछिद्रिणामरः अश्नयावत्सरो यर्म्मः पूर्वेयर्म्मो वि-
नश्यति यामले जन्मसमाहृत्य प्रफाकटशमस्थेनि-
शाकरे दृष्टारिष्टप्रदोषाकृ ज्ञेयपूजां विनाभवेन् भैरव
तंत्रे अथवस्येमहेशानिकवचानांपुरस्क्रिया अष्टो
त्तरशतं जपमाथुरस्य र्य्यांसमाचरेत् दशांशतो ऽकुं क
र्म्माणि समाप्तानि ष्टष्यकरणक् ततस्तु सिद्धिकवचः पु
ण्यात्मामद्रनोपमः स्वयमशक्तो प्रतिनिधिद्वारा कर्त्तव्यं
ज्ञानप्रदीपे विदधीतपुरश्चर्य्यां गुरुणा ताहशेन ऽपि वा
इति शाक्तानन्दतरंगिण्यां पुरश्चरणनिर्णयो द्वादशो
ल्लासः ॥ १२ विनामंत्रेण पूजायां देवतानप्रसीदति म
हेषामपिदेवानांयंत्रे पूजाप्रशस्यते सुवर्णरजतताम्र
श्रेष्ठमध्यमाधमं ताम्रलताशुणप्रोक्तंरौप्ये कोटिगु
णं भवेत् सुवर्णे ऽनंतफलंदं स्फटिकेचतथासमम्
एकतोलंद्वितोलंवात्रितोलंपंचतोलकम् रसतोलं
वसुतोलंसप्ततोलंपलंतथा साधकस्य मनोज्ञं वा कु
र्यात्पीठेषु साधकः अथवा प्रतिमां कृत्वा निजदेवस्वरू
पिणीम् सन्मोहनतंत्रे मूलमंत्रावरणं यन्त्रस्य गणालिखे
न्मंत्रमुत्तमम् तंत्रे तन्मध्ये विलिखेन्मंत्रं स्ववर्णेन क्रमेण
नवा कुर्द्धां स्नायतंत्रे प्राणनाथजगन्नाथ ब्रह्मविष्णुप
पूजित इदानींचक्रराजस्य प्रतिष्ठाकर्म्ममे वद ईश्वर उ

वाच यथा मंत्रस्य संस्कारं यथा यंत्रस्य कल्पयेत् अस्मा
त्कृतो यंत्रमंत्रो रोगशोकभयप्रदः कथितो मंत्रसंस्का
रो देवि यथा सर्व्वं तत्त्वके यंत्रसंस्कारमधुना शृणु देवि समा
हिता चक्रराजं विनिर्माय ततः संस्कारमाचरेत् प्रति
ष्ठाविधिं देवि सम्यगाचान्तमानतथा स्नात्वा सकल्पये
न्मंत्री गुरोर्व्वचनमादरात् प्रणवं तत्सदद्येति मासपा
दतिथीरपि अमुकामुकगोत्रोऽयं पूजार्थं प्रीतये तथा
चक्रेऽस्मिन्नमुकीदेव्या प्राणजीवेन्द्रियाणि च प्रतिष्ठा
कर्म्मणाहं तेन करिष्ये प्रागुदंमुखः ततो गुरुं च वृणुयात्
स्वालंकारचन्दनैः भूतशुद्ध्यादिकान्न्यासान्विमसेन
दनंतरम् पंचगव्यैर्निजैर्मंत्रैः शिरोमंत्रेणमंत्रितम्
तस्मिन् चक्रे क्षिपेन्मंत्री प्रणवेन विलोकयेत् ततश्च
कं सम्पुटं स्थापयेच्चक्रभाजने शीतलतोयेन देवेशि त
थागुन्धोदकेन च वारिणा चन्दनेनापि स्नापयेत्परमेश्व
रीं नारिकेलोदकैश्चैव सर्व्वौषधिजलैरपि पंचामृतैः
पंचगव्यैः स्नापयेत्परमेश्वरीम् ततः शीतजलं वाप्युष्णं किं
चिदुष्णेन स्नापयेत् अस्मिन्वक्त्रपातेन स्नातं तस्मान्नपरि
वर्ज्जयेत् पंचामृतमाह यामले घृतं दधी रतथा नीरं शर्क
रामधुसंयुतम् पंचामृतमिति ख्यातं प्रत्येकं तत्पलं पलं
पंचगव्यपरिमाणमाह तंत्रे पलमात्रं डगव्यभागो गोमूत्रेना

शा
न्ते
६२

वदिष्यते घृतं च पलमात्रं स्यात् होमार्थं तोलकद्वयम् द
धिप्रस्थ तिमानं स्यात् संचगाममिति स्मृतम् अथवा पंचगा
मानां समानो भाग इष्यते दधिपात्रावशेषं यत् तत् स्नाने
विवर्जयेत् संवत्सरात् समरसाज्यं षण्मासात् समरमाक्षिकं
62 गुडं च शर्करां चैव वर्षं वीजीहीं च वत्सरात् एतानि दद्यादि
स्नार्थैः देवानां प्रतिमायत्र घृताभ्यंगं तमाम वेत् पलानि
तत्र देयानि अष्टषष्ट्या समविंशति अष्टोत्तरशतं पलं स्नाने
देयं तु सर्वदा हेमरत्नपलानां तु मर्हा स्नाने तु संख्यया
पलं तु लौकिके मानं साष्टरत्तिद्विमासकं तोलकं वि
नं घ ज्ञेयं स्याति वैः स्मृतिसम्मतम् पलेपलं पंचगव्यं नि
स्नाने तदर्द्धकम् अशक्तस्य विधिं वक्ष्ये हृत्कण्णीं परमे
श्वरि गुणतोलकहीनं न कुर्यात् स्नानकर्मणि स्ना
नसमाप्तौ तां देवीं स्थापयेत् स्वर्णपीठके तस्या ऊर्ध्वसम
तिमान्नाभिवृद्धे निवेशयेत् तत्रैव पीठं संपूज्य चार्घ्यपा
द्यादिकं चरेत् स्पृष्ट्वा यंत्रं कुशाग्रेण गायत्र्या चाभिमंत्रये
त् गायत्रीमाह प्रणवं यंत्रराजाय विद्महे तदनंतरम्
महायंत्राय धीमहि तन्नो यंत्रः प्रचोदयात् आवाहनं
च मुद्राभिः प्राणस्थापनमाचरेत् ॐ ह्रौं जलिमध्यः ॐ [illegible]
र्थ्यादीपमावाहिनी भवेत् इयं तु विपरीता स्यात् मुद्रा
स्थापनकर्मणि आवाहतिष्ठतिष्ठेति मुद्रां स्थापनानि

यापिनी अंगुष्ठाग्राभ्यामणिमेव मुद्रा स्यात्सन्निरोधिनी
देवतादि षडंगानां न्यासः स्यात्सकलीकृतिः करावे
कत्र संयोज्य अंगुष्ठौ मुक्तमिव प्रिये परमीकरणं नाम मु
द्रीयं तत्ततः परं वंबीजेनामृतीकृत्य तत्र धेनुमुद्रया
धेनुमुद्रया महादेवि अमृतीकरणं भवेत् प्रतिष्ठाप्या
वमेदेवी मन्यथा निष्फलं भवेत् प्राणमंत्रमाह याम
ले उद्धार्य भुवनेशानी पाशांकुशपुटं तथा बिन्दुभे
यान्वर्णसमानाग्रांशैतेच जपेन्मंत्रं नाम्नादेव्यास्ततः
प्राणा इह प्राणास्ततः प्रिये पुनर्मंत्रं पुरस्कृत्य तथै
व साधकोत्तमः नाम्नाच देवतायास्ततत्तो जीव इह
स्थितः तथैव देवदेवेशि ज्ञानानी सर्वेन्द्रियाणि च वा
ङ्मनश्चक्षुस्त्वक्श्रोत्रघ्राणपदं ततः ततः प्राणा
इहागत्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु वह्निजायान्तः
प्राणमंत्र उदाहृतः स्वस्वनाम्ना महेशानि यंत्रेऽस्मि
न्देवतः इति प्राणान्प्रतिष्ठाप्य ततः पूजां समारभेत्
स्वकल्पोक्तविधानेन तद्यंत्रे प्रदर्श्य साधकः उपचारैः
षोडशभिर्देवीं प्रपूजयेत्क्रमात् देव्यावरणपरिवारा
न्पूजयेत्परमेश्वरि ततो जपेत्सहस्रं तु शतमष्टोत्तरं प्रि
ये बलिदानं ततः कृत्वा प्रणमेच्च करान्तकं अष्टोत्तरा
शतं होमं कुर्याच्च साधकोत्तमः निजमंत्रेण देवेशि आ

शा कृपाच्चक्रसिद्धये आकृष्टेन चक्रराजे कृतशोभं विनिक्षि-
नं पेत् पूर्णां दत्वा तद्धोमान्ते तज्जलै रभिषेचयेत् मन्त्राभि-
६३ षिक्तचक्रं तत्सर्वेषां सिद्धिदायकं गुरवे दक्षिणां दद्या-
त् गां च दद्यात्पयस्विनीं भूमिं हस्तिकरीं दद्यात्सुवर्णं चा-
नुयायिनीं संहारमुद्रया देवं विसर्जनमतः परम्
प्रतिष्ठयेच्चक्रराजं अनेन विधिना यदि पूरश्चर्याफलं
तस्य सर्वसिद्धियुतस्य च गुरोराज्ञाप्रमाणेन तं मन्त्रमूर्द्धि-
नि यापयेत् गृहीतं यन्त्रमेवं दक्कापि नैव प्रकाशयेत्
यन्त्रमन्त्रप्रकाशेन तत्कुष्ठाम भवति पार्वति निजमन्त्रा-
भिषिक्तं च गुरोरपि न दर्शयेत् यन्त्रग्रहणकाले च
यदि स्यान्मेघगर्जितं उल्लङ्घ्य निराकस्माद्दृष्यवायोर्व
निस्वनः तदा मन्त्री कदाचिन्न सिद्धकार्यो न संशयः
श्रुणुन्न विप्लवे चैव ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ग्रहणं यन्त्र-
मन्त्राणां शुभदं तत्प्रकीर्तितं अथ बलिदानं शृणु मा-
लायाम् नरश्छागस्तथा मेषो महिषः शशकस्तथा
शल्लकी शूकरश्चैव बलयः परिकीर्तिताः नरबलिस्तु
राज्ञामेव राजा नरबलिं दद्यान्नान्यो ऽपि परमेश्वरि
युवानं व्याधिहीनं च सश्रीकं लक्षणान्वितं सर्वाव-
यवसंपन्नं बलिं दद्यात्सुशोभनम् तरुणं स्नान्तं रक्त-
मलक्तादिदोषवर्जितम् स्नापयित्वा बलिं तत्र भूषये-

63

स्वच्छंचंदनैः भूषयेद्गन्धमाल्येनसिन्दूरेणविशेषतः
उत्तराभिमुखोभूत्वाबलिंपूर्वेभुवितथा समानीय।
सवामेचमूलेनप्रोक्षणंचरेत् संप्रोक्षणंविधायाथ
बलिंसंपूजयेत्ततः ब्रह्माणंचैवब्रह्माणींतन्नाम्नायांच
मेदिनीं कर्णयोश्चतथाकाशंजिह्वायांसर्वतोमुखे
ज्योतींषिनेत्रयोर्विष्णुंवदनेपरिपूजयेत् ललाटेपू
जयेद्रुद्रंशक्रंदक्षिणगण्डेततः वामगण्डेतथावह्निं
ग्रीवायांश्रमवर्त्तनं रोमकूपेश्रुतिंचैवभ्रुवोर्मध्येप्र
चेतनंस नमोमूलेवश्चमनस्कन्धेचैवमहेश्वरं हृदये
सर्पराजेन्द्रंपूजयित्वापठेदिदं ॐमहातपोभिर्लीनेश्च
यत्नैर्यत्साध्यतेनृणां तत्कोदेहिमहाभागसर्वंवा
श्रयाम्यहं शिववल्लभाचसंपूज्य उत्सृजेत्ततः परं
ततोदेवींसमुद्दिश्यकामसुद्दिश्यचात्मनः उत्सृज्य
त्यबलिंपश्चात्करवालंप्रपूजयेत् खड्गंसंपूजयेन्मं
त्रीब्राह्मीनागेश्वरीतथा मध्येचपूजयेद्देवींलक्ष्मीः
नारायणावपि मूलेनपूजयेद्देवींउमयासहशंकरं
एवंविधायसंपूज्यनमस्कुर्य्यात्स्वयत्नतः खड्गंत्वंशि
वरूपोसि क्रोधभैरवशंकर दुर्गाप्रीतिकरोनित्यंकाली
शक्तिविद्यापरा खड्गायखड्गपाणायशक्तिकार्य्यार्थ
नसरः पशुच्छेदयत्नायाशीघ्रंखड्गनाम्नेनमोस्तुते एवं

शा संपूज्यंतं वैऽत्र ततोः पिशाचकोत्तमः छेत्तात्पूर्वमसौ बो
न्ते मूत्त्वा बलिमुत्तरवक्त्रकं श्रीं फ्रें इति मंत्रेण छेदयित्वा त
६४ तः पश्चात् ततो बलीनां रुधिरं तोयसैन्धवसमन्वितैः मधु
भिर्गन्धपुष्पैश्च सर्पिषा वा समुपश्चयत् ततः गंधपुष्पाद्विवितं
64 कृत्वा उत्सृजेन्मूलमुच्चरन् प्रणवं मायाभवं लक्ष्मी त
तः कौशिकीं शाहृतः रुधिरेण ततः पश्चात्त्रयाप्याय
नामसमुच्चरेत् नैवेद्यं रुधिरं देवि शिरो दद्यात्सुदीपकम्
ततो निवेदयेन्मंत्री ताम्बूलं सुमनोहरम् रुधिरमस्त
कस्थापनकममाहतं तत्र नरसंबंधिशिरो रक्तं देव्याः स
म्यक् निवेदयेत् छागं तु वा ममतो दद्यान्महिषं वा विभज
स्मरः पक्षिणं वा मतो दद्याद्दुग्धं ततो देहि प्राणिनं या
मले यदा कटकटाशब्दं तातो श्रूयते क्वचित् तदा
तु मरणं विद्याद्धानिं तत्र विनिर्दिशेत् यदा शुष्कपाते
नेत्रं तदा हानिं विनिर्दिशेत् पूर्वोत्तरे च दिग्भागे पत
ते यदि मस्तकं सर्वं सम्पत्करी विद्यादारोग्यं विनि
र्दिशेत् ईशानाग्नेय्यभागे पतते यदि मस्तकम्
ततः स्वल्पेन कालेन सर्वसिद्धिर्भवेद्ध्रुवं यदि वायव्य
दिग्भागे नैर्ऋते दक्षिणे पिवा मस्तकं पतते जातु त
स्य हानिं विनिर्दिशेत् यामले ग्रहाणां कच्छपानां च
गोधानां च विशेषतः मत्स्यानां पक्षिणां चैव वनदीपंदा

पयेच्छिरे शीर्षोपरि ज्वलद्दीपो यावत्कालं प्रवर्त्तते
तावत्कालं वसेत्स्वर्गे तस्माद्घृतेन दापयेत् रुद्रयामले
लोमहारोद्भवं गात्रं यावता देवी प्रसीदति तस्मात्स्वश-
रेन्दीपं तस्मात्तं विवर्जयेत् विधिवद्बलिदानेन चा
र्वर्गफलं भवेत् अविधानेन दोषमाह कुलार्णवे अवि
धानेन यो हन्यादात्मार्थं प्राणिनः प्रिये निवसेन्नरके
घोरे तानि पशुलोमभिः सरक्तबिन्दुपातो वति तिर्य्यग्
योनिः प्रजायते आत्मार्थी वाप्यविधिना निहन्ता क्रय
विक्रयी संस्कर्ता चोपभोक्ता च घातका रुद्रयामले यने
न क्रयिकोहंतिबोद्दिता चोपभोगतः घातको वधत
श्चेव त्रिविधो वधवान्ध्रुवं यामले पितृदैवतयज्ञेषु वै-
यद्धिंसा विधीयते अमत्रापि अहिंसा परमो धर्मस्ता
स्य हिंसापरस्त्वं विधिना या भवेद्धिंसा सा त्वहिंसा प्र
कीर्त्तिता भूतहिंसा न कर्त्तव्या पशुहिंसा विशेषतः ब
लिदानं विना देवी हिंसां सर्वत्र वर्जयेत् यामले हत्वा
मंत्रेणाथानेन नाभिमंत्र्य पशुं शिवे गत्वा पश्मान्तैः
स्तुतमन्त्रमथो नरकं व्रजेत् पापैर्जनिता हिंसा तत्क
थं स्वर्गसाधनं अश्वमेधादियज्ञेषु वाजिहिंसा कथं च
रेत् दृष्टान्तमाह यामले यथैव विषखण्डेन म्रियन्ते स
र्वे जन्तवः तेनैव विषखण्डेन भिषक् नाशयते विषम्

शा तस्माद्विधिनाहिंसापापजनिका विधिबोधिताहिंसा
नं. स्वर्गजनिका इति निर्गलितार्थः इति शाक्तानन्दतरङ्गि
६५ ण्यां पञ्चप्रतिष्ठानिर्णयस्त्रयोदशोल्लासः ॥ उपचारं
प्रवक्ष्यामि शृणु पार्वति सादरम् विनोपचारैर्या पू-
65 जा सा पूजा न प्रसीदति अष्टादशोपचारास्तु सर्वेषामु
त्तमाः प्रिये षोडशीति प्रधाना च दशधा तदनुस्मृता
पञ्चधा तदनु प्रोक्ता कर्तव्या भूतिमिच्छता फेत्कारि-
णीतन्त्रे आसनावाहने चार्घ्यं पाद्यमाचमनं तथा स्ना
नं वासोपवीतं च भूषणानि च सर्वशः गन्धपुष्पं तथा
दीपं धूपो ऽन्नं चापि तर्पणम् माल्यानुलेपनं चैव न
मस्कारो विसर्जनम् अष्टादशोपचारैस्तु मन्त्री पूजां
समाचरेत् तन्त्रे आसनं स्वागतं पाद्यमर्घ्यमाचमनी
यकं मधुपर्काचमनं स्नानं वसनाभरणानि च गा-
न्धपुष्पधूपदीपनैवेद्यवन्दनं तथा प्रयोजयेदर्चना
यां उपचारांस्तु षोडशः पाद्यार्घ्याचमनीयं च मधुप
र्काचमनं तथा गन्धादयो नैवेद्यान्ता उपचारा दशा-
त्मकाः गन्धपुष्पं च धूपं च दीपं नैवेद्यमेव च षड्या
त्परमेशानि पूजायां पञ्चोपचारिका पाद्यार्घ्यमुदकं पा
यं चन्दनागुरुसंयुतम् पतच्छायामाकर्षयेच्च विस्म
क्रांतायपूजिता पाद्यपात्रे च दानमर्घ्यं चैवार्घ्यपा

त्रके रक्तबिल्वादितैः पुष्पैर्दधिदूर्वान्वितैर्जलैः सा ५३
मान्यः सर्वदेवानामर्घोऽयं परिकल्पितः अभावे द
धिदूर्वाद्यैरासन्नेन परिकल्पयेत् अंतःसूक्ष्मां त्रिपत्रां
च दूर्वां चार्घे विनिक्षिपेत् जातीलवंगकक्कोले
र्दद्यादाचमनीयकं तैजसेन पात्रेण शंखेनैव प्रद
द्यात् उदकं दीयते यत्तु गन्धफेनविवर्जितं आचम
नीयकं देयमेतदाचमनमुच्यते दद्यादाचमनीयं तु सु
गन्धिसलिलैः शुभैः हृहतक्रीक्रमे नारिकेलोदकं
स्वल्पं सितादधिघृतं समम् सर्वेषामधिकं दैर्मा
धुपर्कं प्रपूजयेत् तं वै आज्यं दधि मधुमिश्रं मधुपर्कं
विदुर्बुधाः नद्द्यात्कांस्यपात्रेण शोभनेन विशेषतः
वं संयुक्तविहीनेन न पात्रं कारयेद्बुधः इति वचनात्
कांस्यपात्रे मधुपर्केण नारिकेलोदके दोषाभावः य
था ताम्रपात्रे च स्वल्पाके दोषाभावस्तथा तथा चोक्तं
तेनाग्निसंस्कृते वह्निना गोक्षीरेण चरुं पचेत् अह्नेण हा
लितपात्रे न वै ताम्रमयादिके पयोऽग्र हृतसारं च ताम्र
पात्रेन दुष्यति इति वचनात् सर्वेषां गन्धजातीनां प्र
कृष्टो मलयोद्भवः तस्मात्सर्वप्रयत्नेन दद्यान्मलयजं
सदा मध्यमानामिकांगुष्ठैरग्रपर्वेण पार्वति दद्या
द्विमलं गन्धं मलमन्त्रेण साधकः सर्वेषां पुष्पजाती

शा नं रक्तं शस्तं तथा जवा देवीप्रीतिकरं प्रोक्तं सर्वकाम
नं फलप्रदं रक्तपुष्पं च देवेशि तथा स्वर्णादिनिर्मितं म
९९ रक्तपद्मेन वज्रेण कुसुमेन चापराजिता पंचदेवमयं पु
ष्पं करवीरं मनोहरं विष्णुर्लंबोदरः सूर्यो ब्रह्मा च का
66 लिका तथा पंचदेवाः पंचदले सदा तिष्ठंति नान्यथा
जवापुष्पं महेशानि करवीरापराजिता महादेव्यै नि
वेद्यैव कोटिपूजाफलं लभेत् पत्राणां मध्ये वसेद्ब्रह्मा प
त्राणां मूले जनार्दनः पत्राणामग्रे वसे रुद्रः सर्वदेवाः स्थिता
दले पत्राणां करवीरापराजितानां हृद्विकसिते काले
देवतादिकनिर्णयं विष्णुः पश्चिमदले उत्तरे गणना
यकः पत्राणां मध्ये सूर्यदेवः पूर्वे ब्रह्मा प्रकीर्तितं दक्षि
णे कालिका देवी या शक्तिः परिगीयते करवीरं यथा दे
वि जवापुष्पं तथैव हि यथा शुभ्रं तथा रक्तं हरितं कुसु
ममेव च गंगादि सर्वतीर्थानि तिष्ठंति विन्दुगह्वरे तन्म
ध्ये शिवलिंगं च मदाकुण्डलिनीयुतं गह्वरं विन्दुरू
पं चैकेव तत्पदं सत्तमं शिवशक्तिमयं पुष्पं चतुर्वर्ग-
फलप्रदं सर्वपुष्पाणि चैकत्र जवा च पारिजातकैः
न समं जायते देवि लक्षकोटिशतैरपि यत्रापराजिता
पुष्पं करवीरं जवापि च तिष्ठंति तत्र वै देवा ब्रह्मविष्णु
पुरन्दराः गंगादि सर्वतीर्थानि तन्मूले निवसंति वै त-

न्मूलं सिंचितं येन पूजितास्तेन देवताः अपराजितायाः
माहात्म्यं वक्तुं न शक्यते मया मल्लिकाकुसुमं चैव शमी
पुन्नागं चम्पकं अशोकं कर्णिकारं च द्रोणपुष्पं तथैव च
करवीरं जपापुष्पं कुङ्कुमं नागकेशरं यः प्रयच्छति दु
र्गायै स गच्छेत्परमं पदं पुष्पमध्ये वसेद्दुर्गा पुष्पमध्ये
जनार्दनः पुष्पाग्रे च वसेद्रुद्रः सर्वे देवाः स्थिता मूले चरा
चराश्च सकलाः सदा पुष्परसः स्मृतः सर्वदेवमयं पुष्पं
तस्माद्देवाय तर्पयेत् पुष्पैरनन्यसंभूतैः पत्रैर्गिरीशसं
भवैः अपर्युषितनिश्छिद्रैः प्रोक्षितैर्जलवर्जितैः आ
त्मारामोद्भवैर्वापि पुष्पैः संपूजयेच्छिवां परारोपित
हृदेभ्यः पुष्पाण्यानीय योऽर्चयेत् अविज्ञातैर्व तस्यैव
निष्फलं तस्य पूजनं इति तन्मालात्मामिपरम् देवार्थ
कुसुमस्तेयं कुर्वीत मनुरब्रवीत् सर्वं पर्युषितं वर्ज्यं
पंचपुष्पफलं जलं अवर्ज्यं जाह्नवीतोयमवर्ज्यं तुलसी
दलं अवर्ज्यं बिल्वपत्रं स्यात्स्वर्वर्ज्यं जलजं तथा पुष्पैः
पर्युषितैर्देवि नार्चयेत्स्वात्मजैरपि बिल्वपत्रं च माघ्यं च
तमालामलकीदलं कह्लारं तुलसीपत्रं पद्मं च मणिपु
ष्पकं पतत्पर्युषितं न स्याद्यच्चान्यत्कलिकात्मकं ति
ष्ठेद्दिनत्रयं पुष्पं पद्ममामलकं तथा दिनैकं करवीराणि
येऽस्यानि च तपाथन पद्मानि सितरक्तानि कुमुदानुम

शा
ने
६२
67

लानिव पद्मांपर्युषिताशंकाकार्य्यापंचदिनोषितैः अ
मेषांकुसुमानांचयावन्नत्वविपर्ययः पुष्पंचपंचगव्या
दुपचारांस्तथापरान् ज्ञात्वानिवेदयेद्देवेशिनरोनरका
माप्नुयात् अगस्त्यपुष्पमाघ्राततमाज्ञंपर्युषितंबुधैः
केशकीटापविद्धानिशीर्णानिपर्युषितानिच स्वयंपतित
पुष्पाणित्यजेदुपहतानिच सेफालिबकुलंचैवस्वयं
शीर्णंनदुष्यति संदेभूमिगतंत्याज्यंसेफालिबकुलंवि
ना कुसुमभस्मानिभग्नानिवर्ज्यानिपतितंभुवि तमाल
स्यचपत्रस्यछिन्नंभिन्नंनदुष्यति विल्वकांताजवाना
गकेशरंनागवल्लभं वन्यकंचैवमन्दारंयथाप्राप्यंस
मर्चयेत् स्वयंविकसितैःपुष्पैःस्यात्स्वयंपतितंभुवि ना
गवल्लभंनागचंपकमित्यर्थः स्वयंविकसितैःपुरुषेण
विकसितैरित्यर्थः माघमासेतुदेवेशिपूज्यपुष्पाणि
द्वादश कुन्दंकुरुवकंकेतकींदीवनिचुलंतथा नी
लंचविकटंश्रीशाखड्गंभृंगराजंतथा वकुलंरंगनंचैव
नाममासेयजेत्क्वचित् नात्तैरर्चयेद्धिसेनतलस्या
विनायकं नहृवेयायजेत्तुंगीविल्वपत्रैर्दिवाकरं उषी
निषिद्धापद्मकं तनत्स्वेतहृर्वीपरं तथाचार्कं यामले
रक्तमाघ्येश्वेतहृर्वीनीलकण्ठकुरुण्टकं नदद्याच्चम
द्रादेवेयदीच्छेच्छुभमात्मनः पुष्पाभावेयजेत्पत्रैः पत्रा

भावेत्तत्फलैः अक्षतैर्वाजलैर्वापिनपूजांअतिलैः
यजेत् शिवविवर्जयेत्कुन्दं उन्मत्तंचहरेत्तथा देवी
नामर्कमन्दारौ सूर्यस्य तगरं तथा तगरं काष्ठतग
रं मित्यर्थः शिवपूजायां यामले वकुलो मालती
जाती कुन्दः सेफालिका जवा न दद्याच्च महादेवे यदि
च्छेच्छुभमात्मनः मालतीमल्लिकाजाती यूथिका
माधवीतथा तगरं कर्णिकारश्चद्रोणंश्रीमल्लंचंप
को अशोकः कुमुदश्चैव सेफालिकाकदंबकौ
केतकीवनमालाचकुरुबकंकिंशुकौतथा कह्लार
वकुलंचैवलवंगनागकेशरौ एतान्यपिप्रियाणि
स्तुनपत्रैरर्चयेच्छिवं जवाभिश्चैवगन्धाढ्यैर्ह
ह्यवाश्रीफलच्छदं विनावेहर्वेघादेविपूजानां
ल्लिचकर्हिचित् तस्माद्दूर्वागृहीतव्यासर्वपुष्पमः
यीशुभा देवेभ्यः सर्वागन्ध्याद्यभावेत्तुलसीदलं
तुलस्यापूजयेद्देवीन्नात्रकार्याविचारणा विना
तुलस्यास्नानादिश्राद्धयज्ञेचनप्रिये सर्वत्रनफलं
प्राहुः सर्वेवेदविनिश्चिते दूर्वावातुलसीतस्मात्
गृहीतव्यावसाधकैः सुन्दरीभैरवीकालीब्रह्मवि
द्याविवस्वतां तुलसीवर्जितापूजासापूजाविफलाभ
वेत् विफलासफलेत्यर्थः शक्तिविषयेयामले सावि

पु
ने
६८ 68

श्रीं च भवानीं चण्डीं देवीं सरस्वतीम् योऽर्चयेत्तु तुलसी
पत्रैः सर्वपापैः समेधते यामले राजा वसन्तपूजायां
तुलसीं वर्जयेत्सदा तुलसीघ्राणमात्रेण क्रुद्धा भवति
चण्डिका तुलसी बिल्वरूपा च सर्वदेवमयी शुभा सर्व
देवमयी साक्षाद्गणेशस्य प्रिया न हि तुलसी देव्याश्च प्रि
या हितारा देव्यास्तथैव च श्रृणुष्व तद्वानी यो गर्दहिणपु
ष्पातनं पुष्पं वा यदि वा पत्रं फलं नेष्टमथो सुखम्
दुःखं दत्तं समाप्नोति यथासत्त्वं तथार्पणं पुष्पाञ्ज
लिं विना देवि यथासत्त्वं तथार्पणं यामले स्नानं कृ
त्वा तु ये केचित्पुष्पं गृह्णन्ति वै द्विजाः देवतास्तन्न गृ
ह्णन्ति न चापि पितरस्तथा एतन्मध्याह्नस्नानमपरा
कितु प्रातःस्नानानन्तरं कर्तव्यमिति सांप्रदायिकाः
तेन मध्याह्नस्नानसमये नद्विन्याक्रमसंयुथः तत
पुष्पाणां चये देवि निरये परिपच्यते प्रातःस्नानादि
कं कृत्वा पुष्पाण्यपि तथा हरेत तत्पुष्पाणां चये देवि
सपापैर्मुच्यते त्वरितं देवी स्वपल्लवानां नाम देवान
पि न पुष्पच्छेदनं कुर्याद्देवाय वा महत्सलः नदयाते
न हृते अन्यः संध्यावा महत्सलः अगुरुशीरगुग्गु
लशार्करामधुचन्दनैः सामान्यः सर्वदेवानां धूपो ऽ
यं परिकीर्तितः सर्वेषामेव धूपानां उगीया गुग्गुलः

प्रियः ॥ घृतप्रक्षो विशेषेण सततं प्रीतिवर्द्धनः ॥ धूपामा
वेन मंत्रेण प्रवालस्य च धूपदात्मना ॥ श्रेष्ठेण पूजितायं टा
वाद्यत्नग्गुलं दहेत् ॥ धूपस्थाने समभ्यर्च्य तत्र सावा
मयास्यशन् ॥ नयथनिस्तेतो मंत्रोमातः स्वाहे स्तदीरय
न् ॥ सर्वदा वाद्यत्न्वंटां समधूपेधूपयेत्ततः ॥ मध्यमाना
मिकाभ्यां च मध्यपर्वणिदेशिकः ॥ अंगुष्ठाग्रेण देवेशि
धूपाग्रं धूपं निवेदयेत् ॥ उत्तीर्य्य मूर्ध्नि पर्यन्ते घण्टां वा
देन धूपिता ॥ धूपयेद्राजसं मिश्रं नीचैर्देवस्य देशिकः
नधूमोवितरे धूपमनार्थारेवेटेनध्या ॥ यथा तथा यथार
गतं स्थानं तं विनिवेदयेत् ॥ राशीकृतेन चैकत्र पतेत् धूपे
विधूपयेत् ॥ नयथाग्निवत्तथा कृत्वा न तत्फलमवाप्नुया
त् ॥ नमिश्रीकृतमद्यान्त दीपं स्नेहान् घृतादिकान् ॥ कृ
त्वा मिश्रीकृतं स्नेहं तमिस्रं नरकं व्रजेत् ॥ वर्णिकर्पूरगा
भिर्णसर्पिषा तिलजेन वा ॥ आरोपयेद्दर्शये दीपानु
च्चैः सौरभशालिनः ॥ उच्चैर्देवस्य दृष्टिपर्य्यन्तमितस्थितिः
उत्तोलने त्रिया कृत्वा गायत्रीमूलयोगतः ॥ ततो नीराज
नं कृत्वा दशवारं तु दीपकैः ॥ दातव्यः पात्रे दीपस्तु न तु
भूमौ कदाचन ॥ कुर्वंतः पृथिवी तापं यो दीपं स्थापयेन्न
रः ॥ तमिस्रं नरकं घोरं प्राप्नोत्येव न संशयः ॥ सर्वस्याव
समतो सहते न त्विदं द्वयं ॥ प्रकार्यपादयांतं च दीपता

श्या यं तथैव च तस्मात्कर्तित पृथिवीतापं नाप्नोति वै यथा ने
नं वनिर्वाप्यते दीपं देवार्थमुपकल्पितम् दीपहर्त्ता भवेद्
६९ न्धः काणो निर्वापको भवेत् तेन तत्र व ह्यारोऽपि कर्त
69 व्यः साधकोत्तमैः कन्दुपक्वं सेह पक्वं हुतं सघृतपाय
साम् मनःप्रियं च नैवेद्यं दद्याद्देव्यैः पुनः पुनः कन्दुपा
करतिग्रहष्टशाकुलशष्कुलिकादीनि देयानीति यद्यद्वाञ्छित
वस्तूनि तद्दद्याद्देवपूजने बालप्रियं च नैवेद्यं दत्वा देवीं
प्रपूजयेत् स्वनःप्रियं च नैवेद्यं न दद्याद्देवपूजने स्त्रीणां
प्रीतिकरं यच्च तत्तच्चापि विनिवेदयेत् ताम्बूलस्य प्रदाने
न देवी प्रीतिमती भवेत् शंखे हस्तेन सर्वेत्र सकृत्कुर्वी
प्रदक्षिणाम् वेष्टने च ततो देव्याः प्रणमेद्दण्डवद्भुवि त
था त्रियावरेत्सम्यक् देवतायाः प्रदक्षिणं एकं चण्डी
रवौ शस्तं सप्त श्रीशिवविनायके चत्वारि केशवे कुर्य्या।
त्परे चार्द्धं प्रदक्षिणं दक्षिणाद्वामं वै गत्वा दिशान्तरस्था।
स्वशांभवी ततोऽपि दक्षिणं गत्वा नमस्कारस्त्रिकोण
वत् त्रिकोणेऽयं नमस्कारस्त्रिपुराप्रीतिवर्द्धनः नति
स्त्रिकोणाकारा च ताराद्देव्याः समीरिता दर्शयन्दक्षिणं
हस्तं मनसापि च दक्षिणं सव्यप्रदक्षिणो नेयः सर्वदेवो
यतः ष्टये पश्चात्कृत्वा तयोर्देवीं भ्रमित्वा प्रणमेन्नरः
तस्य च च फलं नास्ति न परत्र ह रात्मनः नमनं मानसं

प्रोक्तं वाचिकं कायिकं तथा त्रिविधश्च नमस्कारः क
यिकश्चोत्तमः स्मृतः कायिकैश्च नमस्कारैर्देवास्तुष्य
त्तिनित्यशः जानुभ्यामवनीं गत्वा शिरसा स्पृश्य मेदि
नीं क्रियते यो नमस्कार उत्तमः कायिकः स्मृतः पञ्चा
कराभ्यां जानुभ्यां उरसा शिरसा दृशा ववसा मनसा
देवि प्रणामोऽष्टाङ्ग ईरितः पञ्चाङ्गाकराभ्यां जानुभ्यां
उरसा शिरसापि च पञ्चाङ्गोऽसौ नमस्कारः सर्वत्रा
यविधिः स्मृतः पुटीकृत्य करौ कृत्वा दीयते च यथा
तथा अस्पृष्ट्वा शीर्षजानुभ्यां क्षितिं सोऽधमः स्मृतः
कायिकस्त्रिविधः प्रोक्तो ह्यष्टाङ्गादि विभेदतः अष्टाङ्ग
नमः प्रोक्तः पञ्चाङ्गो मध्यमः स्मृतः अधमः करशीर्षा
भ्यां नमस्कारं विवर्जयेत् अधमेव नमस्कारो दण्डादि
प्रतिनामभिः प्रणाम इति विज्ञेयः स एवं प्रतिमादितः
यत्स्वयं गद्यपद्याभ्यां घटिताभ्यां नमस्कृतिः क्रियते भा
क्तियुक्तेन वाचिकस्तूत्तमः स्मृतः पौराणिकैर्वैदिकै
र्वा मन्त्रैर्या क्रियते नतिः समध्यमो नमस्कारो भवेद्वा
चनिकः सदा यत्तु मानुषवाक्येन नमनं क्रियते सदा
स वाचनिकोऽधमो ज्ञेयो नमस्कारेषु पार्वति अथोपा
वाराक्रबीतं तन्त्रोक्तमार्गतादिकान् आत्मनं कुसुमं द
यात्स्वागतं कुशलं वदेत् अर्घ्यं देयं ततो मूर्ध्नि पाणिरो

शा
नं
७०

मंत्रेण देशिकः नमो ऽन्तेपाद्ययोः पाद्यं स्वधे साचम
नमुखे स्वधे साचमनीयं च त्रिवारं मुखपंकजे स्व
धांतेनैव मन्त्रेण मधुपर्कं मुखांबुजे स्नानं गान्धं ह्र(?)
दद्यात्सुगन्धिवासितमपि स्नानार्थमुदकं दद्यात्स
र्वांगपरमेश्वरि तोयेन प्रोक्षणं कृत्वा दुकूलेविनिवे
दयेत् स्नानेन वस्त्रं चैवमेव च दद्यादाचमनीयकं सर्वा
गेचंदनं दद्यान्मुख्ये च्छत्रं शिरोपरि सर्वालंकरणं दद्या
द्यत्र यत्र विराजते प्रतिमादौ यथायोग्यं पुष्पं चैव दद्यान्म
नवमः दद्यान्नयोग्यं पुष्पं रत्नं नैवेद्यं भोजनादिकम्
अन्यैर्मंत्रं स्वधांतेच धूपदीपं स्वधानमः नैवेद्यं च त
थामुख्यं काकस्य यामि नमो वदेत् निवेदयामि यद्द्रव्यं
नैवेद्यपरिकल्पितं देवानैवेद्य दानेनयो विधिः स उ
कथ्यते असंस्कृतं न दातव्यं देवतानां न गृह्णते असं
स्कृतमाह यामले आनीय देवीपुरतः सम्प्रोक्ष्य वार्घ
वारिणा अस्त्रमंत्रेण संप्रोक्ष्य येनमुद्रां प्रदर्शयेत्
तस्योपरि मूलमंत्रमष्टवारं जपेत् सुधीः चक्रमुद्राविधानेन चिंतयेत् तत्र रहितं यं मंत्रेः शोषणं कृत्वा
रं मंत्रेर्दाहयेत्ततः वं मंत्रेणामृतं भाव्यं वं मंत्रैः प्लाव
येत्ततः मत्स्यमुद्रां स्वदक्षेण पंचं संस्कारमाचरेत् अ
मृतोपस्तरणमसि स्वाहेति जलमर्पयेत् अप्रकी

देव्यै पतज्जलम् ॐ अमृतोपस्तरणमसि स्वाहा इति द
द्यात् आपोशानं जलं देवा महादेव्यै निवेदयेत् इदमा
चमनोपकरणं महादेव्यै स्वधेति च प्रणवाद्यैरभिरेव दे
वीवक्त्रे कुर्यात् गृहीत्वा पललवणम् अग्रे देवस्य देव
स्याप्यामृत्यार्णवसन्निधौ जगन्मातर्गृह्णीष्व
स्वकीदेवी ततः परम् निवेदयामि यत्किंचित्तज्जुषाण
दद्धविर्नमः अनेन मन्त्रेण देवि निवेद्य प्रणवादिना
वामे वा दक्षिणे वापि पञ्च मुद्राः प्रदर्शयेत् अङ्गुल्यः
ऊर्ध्वितानि स्युर्विरलाश्च परस्परं ग्रासमुद्रा समाख्या
ता सैव पाणौ नियोजयेत् प्राणोऽपानसमानश्चोदा
नव्यानौ च वायवः समानः पञ्चमो ह्येषः प्राणाः पञ्च स
मीरणाः प्राणमुद्रा समाख्याता प्राणाहनकर्माणि
तर्जनीमध्यमाङ्गुष्ठैस्त्रिभिरेकीकृतैर्यदि स्यादपाना
कृतौ मुद्रा तथानामिकामध्यमा अङ्गुष्ठेन समायु
क्ता नियुक्ता व्यानहोमके निष्कनिष्ठया मुद्रासोदा
नहवने स्मृता सर्वाभिः संकृता मुद्रा समानाकृतिक
र्माणि तर्पणं विलम्ब्य देव्यास्तु सीकृतेन तद्विभावयेत्
यावद् भुङ्क्ते स्वयं देवी तावन्मूलं जपेत्तथा ततो मूलेन स
लिलं दत्त्वा हविषि साधकः तस्मात्तेजः समुत्पन्नं देव्या
पाथणामृतमं पतज्जलम् अमृतापिधानमसि स्वाहा दे

शा
तं
७८

निदध्यात् ततश्चाचमनं तोयं कुर्य्याच्च मुखवासनम्
ध्यानेविशोध्य तन्मंत्री तांबूलंच निवेदयेत् उच्छेषेन
शुद्धद्रव्येषु यत्किंचिद्दुर्लभं यदि तत्कल्पनीयं देवेशि म
नसा भावनैव हि तत्रैव च जलं देयमुपचारं यथा तत्र
योगिनीहृदये मतिमुक्तान्सर्व्वाणि देवदत्तानि यानि
वै अनिर्म्माल्यं द्वादशाहं ताम्रपात्रं तथैव च पटीशाटि
वर्षाण्मासं नैवेद्यं दत्तमात्रतः मोदकं कृशरं चैव यामा
र्द्धेन च सुन्दरि पट्टवस्त्रं त्रिमासान्ताच्च यज्ञसूत्रमरः स्मृतं
यावद्दलं भवेदन्नं परमान्नं तथैव च मस्तकं रुधिरं
चैव महोरात्रेण पावति मुहूर्त्तं दधि दुग्धं चस्वाज्यं यथा
मेन शंकरि करवीरमहोरात्रं बिल्वपत्रं तथैव च ज
वारकं च निर्म्माल्यं भवेत्सार्द्धैकयामके यामार्द्धेन म
हेशानि तांबूलं दत्तमात्रतः न निर्म्माल्यं च दाडिंबं
तथा बिल्वफलं प्रिये इति शाक्तानन्दतरंगिण्यामुप
चारनिर्णयस्सप्तदशोल्लासः १७ अथ शाक्ताचारः कु
लचूडामणौ श्रीदेव्युवाच शृणु पुत्र रहस्यं मे समपा
वारं तत्परम् येन हीना न सिध्यन्ति जन्मकोटिसहस्र
शः अनित्यकर्म्म संत्यागी नित्यानुष्ठानतत्परः पर
स्य देवतायां तु सर्व्वं कर्म्म निवेदयेत् तृष्यानकालेग
मयपूजकोटीनाहपीः नैव च देवतापूजां न जपय

न्नादिकर्म्मसु अतः शाक्ता वहिः शैवाः सभार्या वैष्ण
वा मताः सर्व्वथा विष्णुभावस्तु भवेत्साधकपुङ्गवः
यदि पुष्पं फलं तस्य प्राणमेत्साधकस्तथा फलवृक्ष
माहात्म्ये अशोकः केशरो बिल्वः कर्णिकारश्चूतस्त
था नमेरुश्च पियालश्च सिन्धुवारकदम्बको मरु
वकश्चंपकश्च बिल्वश्च द्वादशाः स्मृताः नमेरुः रुद्रा
क्षः पियालो वृक्षविशेषः सिन्धुवारो निर्गुण्ड्या मरु
वको किङ्किणिका एते द्वादशः फलवृक्षाः ज्ञातव्याः
अन्यत्रापि श्लेष्मातकः करंजाम्रौ निम्बाश्वत्थकदं
बकाः बिल्वोऽशोकश्चंपकश्च इमे षट् फलपादपाः
श्लेष्मातको बहेडा अक्षोट इति यावत् तिन्तिडी फलयोनि
याः सर्व्वेषु तेषु सर्व्वदा न स्यात्फलवृक्षाधो नचोपद्र
वमाचरेत् यामले पर्व्वते चैव आरामे निर्जने शून्या
मण्डपे चत्वरे षष्ठे कलामध्ये यदि देवालये स्थितिर्भवेत्
तत्त्वं स्थित्वा मन्त्रजप्यान्न त्यागच्छेद्यथासुखं चत्वर
प्रदेशः पीठसमर्थः तथा चोक्तं यामले चत्वरं चतुःप
विज्ञेयो यत्र स्यात्तारिणी शुभा तरणं कर्त्तुं त्वामारि
णीस्पर्शः पीठमाह गान्धर्व्वे कामरूपं महापीठं वा
राणसी मतः परम् नेपालं च महापीठं योगाण्ड्ववर्द्ध
वं तथा पुरस्थितं महादेवि चराचरमतः परम् पूर्णं

शा
नं
७२

शैलं महापीठमर्बुदं च ततः परम् काश्मीरं च तथा पी
ठं कामरूपमथो भवेत् दारुकेशं महापीठं एकाग्रं च
तथा शिवे त्रिस्रोतः पीठमुद्दिष्टं कामकोटिमतः परं
कैलाससंभूतं नगरं केदारं पीठमुत्तमं श्रीपीठं चकुला
न्तं च देवमातृकमेव च गोकर्णं च तथा देवि माहेश्व
रमेव च अट्टहासं च विरजं राजगृहमतः परम् पीठं को
ल्लगिरिं चैव एलापुरमतः परम् कालेश्वरं महापी
ठं प्रणवं च जयंतिका पीठमुज्जयनी चैव द्वीरिकापी
ठमेव च हस्तिनापुरकं पीठं पीठमुड्डीशमेव च प्रया
गं चैव षष्ठीशं मायापुरमहेश्वरे मालयं च महापीठं
श्रीशैलं च तथा प्रिये मेरुगिरिं महेन्द्रं वामनं संचम
हेश्वरि हिरण्यपुरकं पीठं महालक्ष्मीपुरं तथा उड्डी
यानं महापीठं छायापीठमतः परम् पीठान्येतानि
देवेशि प्रशस्तं जपकर्मसु फलमाहु योगिनीहृद
ये वाराणस्यां महापूजा सर्वाङ्गफलदायिनी ततस्त
द्विगुणा प्रोक्ता पुरुषोत्तमसन्निधौ ततोऽपि द्विगुणा
प्रोक्ता द्वारावत्यां विशेषतः सर्वदेवेषु तीर्थेषु पूजा
द्वारवतीसमा विंध्ये शतगुणाः प्रोक्ता गंगायामपि
तत्समाः आर्यावर्ते मध्यदेशे ब्रह्मावर्ते तथैव च
विन्ध्यवत्फलदा प्रोक्ता प्रयागे पुष्करे तथा ततस्त

यं प्रोक्तं नदीकुण्डे च भैरवे ततस्त्वन्तर्गुणं प्रोक्तं वल्मीक
केश्वरसन्निधौ तत्र सिद्धेश्वरीयोनौ ततोऽपि द्विगुणः
स्मृताः ततस्त्वन्तर्गुणः प्रोक्ता लौहित्यनदकुण्डके
तत्समा कामरूपे तु सर्वत्रैव जले स्थले देवीपूजात
थाप्यल्पा कामरूपे महालये देवी तत्र कामरूपवि
घतेऽस्य तत्समं श्रमन्त्र विरला देवी कामरूपे गृहे
गृहे ततस्त्वन्तर्गुणं प्रोक्तं नीलकुण्डस्य मस्तके त
तोऽपि द्विगुणं प्रोक्तं दारुके शिवलिङ्गके ततोऽपि
द्विगुणाः प्रोक्ताः शैलपुत्र्याः स्वयोनिषु ततः शतगु
णं प्रोक्तं कामाख्यायोनिमण्डले कामाख्यायां म
हामायां जपपूजां समाचरेत् स एव लभते कामं प
रत्र शिवरूपताम् पञ्चस्थानेषु देवेशि यदि दैवान्नतानि
भवेत् जपपूजादिकं कृत्वा नत्वा गच्छेद्यथासुखं
कलामध्ये कलाप्रकृतिस्वरूपाः समस्तमध्ये गत्वा
पूजादिकं कृत्वा नत्वा सुखं विगच्छेदित्यर्थः तथा चोक्तं
समयान्ते स्त्रीसमीपे कृता पूजा जपश्च परमेश्व
रि कामरूपाच्छतगुणं समुदीरितमव्ययम् कुला
णि वै ऽपि एकलिङ्गं श्मशानं वा समूहो योषितामपि
नारीचरस्तु वसन्नाट दृष्ट्वा वन्देत भक्तितः गृध्रवीरसमः
हाकालीं जम्बुकीयमहत्ति काम कलमार्जारशूकाको

श्मा
ने
७३
73

श्येनहोमं करीं तथा कुरं च नमस्कुर्य्यादिदं मंत्रं पठे
न्नरः कृशोदरि महाचण्डे मुक्तकेशी बलिप्रिये कुला
चारप्रसन्नास्ये नमस्ते शंकरप्रिये पितृभूमिमहे दृ
ष्ट्वा प्रदक्षिणमनुव्रजन् प्रणम्यानेन मनुना मंत्री सु
खमवाप्नुयात् ॐ घोरदंष्ट्रे करालास्ये किटिशब्दप्र
सारिणि घुरुघोररवास्फालि नमस्ते चितिवासिनि
रक्तवस्त्रं तथा पुष्पं विलोक्य त्रिपुरांबिकाम् प्रणम्य द
ण्डवद्भूमौ इमं मंत्रं पठेन्नरः ॐ बन्धूकपुष्पसंकाशे
त्रिपुरे भयनाशिनि भाग्योदयसमुत्पन्ने नमस्ते वर
वर्णिनि कुसुमवस्त्रं तथा पुष्पं राजानं राजपुत्रकम् ह
स्तस्थयशस्त्राणि फलकान्वीपुरुषान् महिषं कु
लदेवं च दृष्ट्वा महिषमर्दिनीम् प्रणम्य जयदुर्गां च सर्व
विघ्नैर्न लिप्यते फलकानेढ इति स्मृतः ॐ जयदेवि
जये चण्डे त्रिपुराये त्रिदैवते भक्तेभ्यो वरदे देवि महिष
घ्नि नमोस्तु ते गंगाजलं समालोक्य स्पर्शनं च वरा
नने दृष्ट्वा च भैरवीं देवीं प्रणम्य विमृषेन्मनुम् ॐ घो
र विघ्नविनाशाय कुलाचारसमृद्धये नमामि वरदे दे
वि मुण्डमालाविभूषिते रक्ताधारासमाकीर्णां वर
देवीं नमाम्यहम् सर्वविघ्नहरे देवि नमस्ते हरवल्लभे
यः शिवाफूदितं श्रुत्वा शिवहंतीं शुभप्रदाम् प्रणम्य

साधको भक्तिमान सकामः कोरेस्थितः एतेषां दर्शने।
चैव यदि नैव प्रकुर्वते शक्तिमंत्रपुरस्कृत मन्तस्य सिद्धि
नं जायते एतेषां मारणोच्चाटदिंमनं वाशुरादिभिः
क्रियते यदि पापात्मा देवी भक्तः कथं भवेत एतत्कथि
मशक्यो यत्त्वया प्रार्थितं मम सालिखेत कुलसूत्रमणो
नित्यसंकेतस्तवमाह श्रीदेव्युवाच ॐ त्रिपुरा त्रिपुरे
श्री च सुन्दरी पुरसुन्दरी श्रमालिनी च सिद्धात्माम
ह्वा त्रिपुरसुन्दरी प्रकटासनतथा निदुग्गमायमतः
गपरा संप्रदाया कुला कालारहस्या तिरहस्य गा
परापररहस्या च तथा कामेश्वरी तथा भगमालि
नी तथा क्लिन्ना भेरुण्डा वह्निसुन्दरी महाविद्येश्व
री हतीचरिता कुलसुन्दरी नित्य नीलपताका च वि
जया सर्वमंगला ज्वाला च मालिनी चित्रा च वर्णिनी
शुभगा कुला पूर्णा व्योच तथा वत्सकामेशी मादि
नी तथा विमला अवला देवी जयंती कुलभैरवी स
र्वेश्वरी तथा कौली वागीशी सर्वकामिनी सिद्धे
श्वरी तथा चोग्रा दुर्गा महिषमर्दिनी स्वभावती
लिनी च मातंगी स्वरसुन्दरी महाकाली महोग्रा च
चित्ररूपा महोदरी प्राणविद्या तथैकादी चैकपा
दा महाकृष्णा वामाशिवा तथा ज्येष्ठा सरूपा चारुहा

शा
नं
७४
76

सिनी त्रिखण्डीत्रिपुरागौरीविन्ध्याचलनिवासिनी
लोभिणीनादिनीभद्रा ललितावक्ररूपिका सर्वसंप
त्करीताराभवानीविश्ववासिनी कूटेश्वरीतथाविद्या
कथितातवभैरवी उपासकान्महादेवशृणुष्वैकम
नाःस्वयम् मनुश्चन्द्रःकुबेरश्चमन्मथस्तदनन्तरम्
लोपामुद्रामनिर्नन्दीशक्रःस्कन्दःशिवस्तथा क्रोध
भट्टारकश्चैवपञ्चमीचप्रकीर्तिता दुर्वासाव्यासमस्त्यौ
चवसिष्ठश्चपराशरः और्वोवह्निर्यमश्चैवनिर्ऋतो
वरुणस्तथा अनिलोभरद्वाजोदक्षिणामूर्तिरेवच
गणपाःकुलपाश्चैवलक्ष्मीर्गङ्गासरस्वती धात्रीशे
षःप्रमत्तश्चउन्मत्तःकुलभैरवः क्षेत्रपालोहनूमांश्च
दत्तोगरुडपश्च काश्यपःकौत्सकुम्भौचजमदग्नि
र्भृगुस्तथा बृहस्पतिर्यदुश्रेष्ठोदत्तात्रेयोयुधिष्ठिरः
अर्जुनोभीमसेनश्चद्रोणाचार्योवृषाकपिः दुर्यो
धनस्तथाकुन्तीसीताचरुक्मिणीतथा सत्यभामाद्रौ
पदीचउर्वशीचतिलोत्तमा पुष्पदन्तोमहाबुद्धोबलः
कालश्चमन्दरः कैलासद्वीरस्तिन्यश्चउदधिर्हिमवां
स्तथा नारदश्चमहावीराःकथितावीरसाधकाः
महाविद्याप्रसादेनस्वस्वकर्मसमाहिताः एतेषांच
स्तनामानिविद्याविद्योपसेविता प्रातःकालेशुचिर्भू

त्वाय: पठेत्स्तोत्रमुत्तमम् प्रशुचिर्वानिरालंवमालं
म्बचकुलांतिके नित्यपूजाफलंतस्यददामिवरमी
प्सितम् गुरुसंकेतकंचैवचक्रसंकेतकंतथा नाम
संकेतकंचैवमंत्रसंकेतकंतथा समयाचारसंके
तेनशास्त्रायोऽत्रवर्तते जपपूजाहवनाहोमस्तथाभि
वाराय कल्पते इदंस्तोत्रंपठित्वातुभवेत्संकेतवान्
ध्रुवम् इतिकुलचूडामणौनित्यसंकेतस्तवराजः स
मास: देहपातोऽपिमोक्षः स्यात्समयाचारपालना
त् फलश्रुतेः काम्यमपि अथशिवाबलिः विश्वसा
रे शिवाबलिंनिवेद्याथतोषयेज्जगदंबिकाम् नद
दातिबलिंयस्तुशिवायाः शिवतामथ सपापिष्ठोन
सिद्धितकुलदेव्याः प्रपूजने इतियामलवचनात् त
थाचयामले पशुरूपाशिवादेवीयोनार्चयतिनि·
र्जने शिवारवेणतस्याशुसर्वंनश्यतिनिश्चितम्
जपपूजाविधानानि पंक्तिं विस्तृकृतानिच शांवर
,त्वाशिवाचैवरुद्रादातीवनिर्जने तंत्रे कालीका
लीतिवक्त्रेणतेनोमाशिवरूपिणी पशुरूपधराया
तिपरिवारगणैः सह अवरूपमन्त्रदानेननियंतेतोष
येच्छिवाम् नित्यश्राद्धंयथासन्ध्यावन्दनेपितृतर्पणा
णाम् तथैवकुलसेव्यानांनित्यताकुलपूजने यामले

शा विल्वमूले नदीतीरे श्मशाने वापि साधकः । मांसप्र
नं धानं नैवेद्यं मध्याकाले निवेदयेत् ॥ बलिमाह ॐ गृह्ण
१५ देवि महाभागे शिवे कालाग्निरूपिणि । शुभाशुभफ
लं व्यक्तं ब्रूहि गृह्ण बलिं तव ॥ एवं सर्वार्घ्यदानतो ब
15 लिः कुलजनप्रियः । एकया भुक्तया यत्र साधकानां
हिताय च । तद्देवं सर्वशक्तीनां प्रीतिः परमदुर्लभा ।
भुक्तिर्भवति यद्देशा मांसभुवे भुक्तौ लक्षसहस्रम् । तद्देवं मं
गलं देवि नान्यथा भवति ध्रुवम् । यदा न शूद्रहस्ते मूलं न त
दा नैवेद्य शुभं भवेत् । एवं ज्ञात्वा महेशानि शान्तिस्वस्त्य
यनं चरेत् ॥ अथ प्रायश्चित्तम् । पापनाशं कर्म सात्त्वे
प्रायश्चित्तम् । देहस्थ सर्वपापस्य नाशने यदि वै कृति
तत्पाप स्थापने देवि विद्या मेनो जपं कुरु । काममाया
तथा देवि मन्त्रं स्थ परमेश्वरि । अष्टोत्तरशतं जप्त्वा तत
स्मात्पापाद्विमुच्यते । यामले । जं तु नदस्य मालिमंप
रिशुद्धं यथाग्निना । अनाचारस्य कल्मषं प्रायश्चित्ताग्नि
ना तथा । प्रायश्चित्तं तु पापानां मूलमष्टसहस्रकम् ।
गायत्री वा जपेद्देवि सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ अथ कव
चनाशप्रायश्चित्तम् । यामले । विष्टं तु कवचं देवि यदि
नश्यति कर्हिचित् । तदुपायं प्रवक्ष्यामि शृणु साधक म
लानने । उपविश्य तथा चस्य मूलं तु शुद्धिमथाचरेत् षट्

वक्राणिविविंसार्थ्यगुर्कःशिरसिचिंतयेत् अनुलोमा
विलोमाभ्यांमातृकाबीजसंपुटं कवचंतत्पठेद्देवि
एकोत्तरमत्रक्रमात् ततोजपेन्महाविद्यांसहस्रंवा
शतंक्रमात् साधयेत्प्रतिष्ठाद्यन्तंतंकवचंततः
विलिख्यकवचंदेविरक्तसूत्रेणवेष्टयेत् वेष्टयित्वाम
ह्यादेविसर्वाणिपरमंडलेभ पंचामृतैःपंचगव्यैःस्नापय
यित्वाशुभेऽहनि प्राणप्रतिष्ठामंत्रेणप्राणांस्तत्रनि
वेदयेत् संपूज्यदेवतारूपंकवचंसर्वकामदम् क
वचंधारयेद्देवियथास्थानेतुसाधकः पञ्चशक्तिर्न
रशक्तिःपत्निशक्तिर्यथाक्रमात् ततोजपेन्महाविद्या
सहस्रंवाशतंक्रमात् पूजनाद्विगुणंकर्म्मसगुणंसा
धयेत्ततः तेनसर्व्वप्रयत्नेनकर्त्तव्यंसाधनंचरेत् इति
कवचनाशप्रायश्चित्तं दक्षिणंयथावह्निस्तथाशत्रू
न्जपेत्सदा स्वयंब्रह्मास्वयंविष्णुःस्वयंरुद्रोनसंशयः अने
नरामयंब्रह्ममंत्रीभवतिनान्यथा यानारीप्रजपेद्विद्यां
साभवेत्सर्वसुभरी काकवन्ध्याचयानारीवन्ध्यावा
मृतपुत्रिणी पूजयित्वालभेत्पुत्रंसर्वंसच्चिरजीवनं
स्वामिनोऽह्लेभासास्याहृतथाममसमन्विता अनेनवज्रा
यत्तेगौरीसर्वसंसत्सनसंशयः योगिनीहृदये महाविद्या
जपेन्नित्यंस्मरेद्वापिसमन्वितः तस्यगेहेवसेल्लक्ष्मीर्जि

श्या
ने
७६
76

ह्रींकारं च सरस्वती हृदये च वसेद्देवो नारायण इति श्रु
तिः ब्रह्मासनिकं छदेशे च अहं तिष्ठामि संशये पक्षी
मूर्धस्थमलैश्च देवी रक्षति साधकं योगिनी हृदये ल
क्षमेकं जपेद्देवि महापापैः प्रमुच्यते लक्षद्वयेन पापा
नि सप्तजन्मकृतान्यपि लक्षत्रयेण पापानि हन्ति ज
न्मसहस्रकं चतुर्लक्षजपान्मंत्री वागीश्वरसमो भवे
त् पंचलक्षात् हरिस्तोऽपि साक्षाद्वैश्रवणो भवेत् जप्त्वा
षड्लक्षकं देवि महाविद्याधरो भवेत् जप्त्वा सप्तल
क्षाणि खेचरीसिद्धिभाग् भवेत् अष्टलक्षप्रमाणेन ज
प्त्वा विद्यां महेश्वरि अणिमाद्यष्टसिद्धीशो जायते ना
त्र संशयः नवलक्षजपाद्देवि रुद्रमूर्तिरिवापरः क
र्ता हर्ता महादेवि लोकाप्रतिहतः प्रभुः दशलक्षफलं दे
वि वर्णितं नैव शक्यते श्रीक्रमेऽपि मंत्रपाशेन देवि शि
देवतास्मानयत्युवं साधकस्य विना कार्यसिद्धिं कृत्वा
गमिष्यति आगमिष्यति मंत्रनिबद्धार्थो कारो विद्यते
अथ देवीप्रणामफलम् अष्टोत्तरशतं यस्तु कालिका
याः प्रदक्षिणम् सर्वकामसमासाद्य पश्चान्मोक्षमवा
प्नुयात् ये वंदंति नरा दुर्गां श्रद्धया परयान्विता अस्यमे
य फलं तस्य विश्वलोकं व्रजंति च शठेनापि नमस्का
रं यः करोति स कृत्वा नरः भगवैसेन तथा भक्त्या स गच्छति

स्नानलम् सर्वयज्ञोपवासेषु सर्वतीर्थेषु यत्फलम्
तत्फलं लभते वीर प्रणम्य शिरसा सतीं संप्रसारितदे
हो यो दण्डवत्पतितो भुवि वन्दिका शरतो वीर स याति
परमां गतिं दशमस्कन्धे रुक्मिणीवचनम् कात्या
यनि महामाये महायोगिन्यधीश्वरि नन्दगोपसुतं
देवि पतिं मे कुरु ते नमः हे कात्यायनि कात्यायनमुनि
निमित्त प्रादुर्भूते हे महामाये महती चासौ माया चेति
महामाया ब्रह्मविष्णुशिवादीनामपि मोहहेतुत्वात्
महामाया विष्णुः शरीरग्रहणमहमीशान एव च का
रितास्ते यतो ऽतस्त्वां कः स्तोतुं शक्तिमान् भवेत् इति
मार्कण्डेयपुराणात् हे महायोगिनि महायोगो जगत्
सृष्ट्यादिकारणं त्रिगुणात्मकमाया विद्यते यस्याः
सा महायोगिनी हे अधीश्वरि ईश्वराणां शिवशक्ति
ब्रह्मणां ईश्वरी सेव सर्वेश्वरेश्वरीति मार्कण्डेयवच
नात् नन्दगोपसुतं नन्दनन्दनत्वेनाभिमतम् परमेश्वरं
श्रीकृष्णं तथैव देवतारूपं मे मम पतिं पाणिग्रहीता
रं कुरु त्वत्प्रसादं विना केनापि कार्यं न सिध्येदतः
स्तुभ्यं नमः कायिकवाचिकमानसिको नमस्का
रः इति शाक्तानन्दतरंगिण्यां जपादिफलनिर्णयः पञ्च
दशोल्लासः १५ महिषमर्दिनीतन्त्रे श्रीदेव्युवाच केन

शा. तं. ७२

77

वापूज्यतेविद्याकेनवानप्रजप्यताम् फलाभावस्तथा
यतेकथंनाथप्रजायते श्रीमहादेवउवाच तथैववि
दितंसर्वंजगदेतच्चराचरम् तथापिशृणुचार्वंगिरहः
स्यंपरमेश्वरि कलिकालेमहेशानिपापिष्ठाबहवोज
नाः संगदोषान्महेशानितत्क्षणात्हानितांव्रजेत् त
स्मात्प्रयत्नतोदेविसंसर्गंवर्जयेत्सुधीः वरंचाण्डाल
संस्पर्शंकुर्य्यान्नसाधकोत्तमः तथाप्यस्पृश्यजनकंस
र्वदातंपरिवर्जयेत् दूषिकाकलिकालेतुभारतेविविधाः
प्रजाः अतएवमहेशानिसर्वेसंसर्गदूषिताः चाण्डा
लानांदेविसंस्पर्शोयत्नतस्त्यजेत् भारतेबहवोदोषाः
कलिकालेव्यवस्थिते ब्राह्मणाःकलिकालेतुशूद्रगे
हेवराङ्गने पुराणवाचकाःशाठ्यादंभमास्थितनराः
पापिष्ठाब्राह्मणास्तेतुचाण्डालसदृशाःप्रिये नतेषु
देवगृहाणिशूद्रगेहेकलौयुगे शूद्रगेहेमहेशानिपु
राणंप्रपठेद्विजः एषांसंग ... मोक्षणसर्वावस्थाभवंति
हि संसर्गात्सिद्धिहानिःस्यात्नसिध्यंतिकदाचन क
लौचभारतेदेविनिन्दकाबहवोजनाः शिवनिन्दापरा
श्चविष्णुनिन्दापराजनाः सर्वेषांदेवतानांचदेवीनां
चतथैवच सततंकुर्वतेनिन्दांनात्रकार्य्याविचारणा
परस्त्रीसंगमाश्चैवपुत्रमुत्पादयंतिच आत्मानंवैस्वयं

मन्वाग्रथमोभारतेकलौ कर्णैकंठेनधार्याह्लेच्छदये।
नागानच्छिनि विष्णुमंतलसीमालांतिलकंहरिमंदिरं
गृह्णीयाद्धरिनामानिसुद्धाणि२२२ अन्नस्यसव
यकृत्वापापघ्नोमानवाधमाः तस्यपापंमहेशानिवा।
णीतुंनैवशक्यते स्वधर्माविरतोभूत्वाहरेर्नामवदेय
दि तदापापान्यशेषाणिनाशयत्येवनिश्चितं विहाय
संध्यांगायत्रींहरिनामस्मरेद्यदि यान्यहानिनात्र
वर्त्संतिवस्तुचिंतिते तानिसंध्यामनेकानिपापानि
चपदेपदे अन्नंजलंतथाशुद्धंयद्दत्तंविस्नवेप्रियम्
अन्नंविष्टासमंतस्यजलंमूत्रसमंस्मृतं गेहेगेहेमहे
शानिवैस्नवीवैस्नवागणाः प्रकर्वैस्नवायत्रतद्देश
पतितंसदा गीतमन्नावाद्यमन्नाब्राह्मणान्नमानवाः
गीतेनजायतेभावोब्राह्मणानां२२२२ सद्भावोनहि
वांर्वंगिनरकस्यपदंध्रुवं भारतेब्राह्मणाःसर्वेशुद्धा।
श्वापादताडनात् येकरिष्यंतिवांर्वगिविश्लोरशेष्ठिना
यमाः पादताडनसंभोचतस्यैवपूर्वपुरुषान्बहून् सर्गाद्व
नरकंदेविनिमज्जंतिनवासंशयाः कालेनतवांर्वगि
प्पानानसेवाभवेद्यदि तदेवनिसंवांर्वगियेऊंर्वंतिद्विजा
नये विप्सुद्वर्गाशिवाद्येवातत्पापंविनश्यति गीतमा
वमयोभूत्वायदिनित्यंकरोतिहि कोटिवंर्षाण्यसमादाय

शा सद्विजो नरकं व्रजेत् कलिकाले भारते च ब्राह्मणी
नं गीतनमसा महापायरता भूत्वा न संति ब्राह्मणाधमाः
७८ तेषां संसर्गमात्रेण सर्वं च हानिर्न्नाभियात् तस्माद्दय
त्नतो देवि संसर्गं नैव कारयेत् कलौ तु भारते वर्षे सं-
78 सर्गान्न हि सिध्यति यदि सिध्यति चांबे गीतदा वरदे
देश्वये भारते कलिकाले च सर्वदोषमयं तथा तत्रैकं
चंचलापांगि वर्त्तते मोहसाधनं महाविद्यां महामायां
एकदा यदि संस्मरेत् सर्वपापविनिर्मुक्तो महामोक्षं स-
गच्छति वर्णसंकरजातीनां वैस्नवानां सह प्रिये शा-
क्तः शैवो वैस्नवश्च संसर्गं यत्नतस्त्यजेत् अथ ज्ञाताज्ञा-
नपापनाशप्रायश्चित्तम् पापनाशककर्ममात्रं प्राय-
श्चित्तम् देहस्य सर्वपापस्य नाशानेयात्वेच्छति तस्मात्प
स्मद्वये देवि विविधमंत्रं जपं कुरु कामसमायातथा देवि
मन्त्रं यं परमेश्वरि अष्टोत्तरशतं जप्त्वा तस्मात्पापाद्वि-
मुच्यते यामले तेनूनदस्य मालिन्यपरिशुद्धये शानि-
ना अनाचारस्य कल्मषप्रायश्चित्ताग्निना तथा प्रायश्चि-
त्तं पापानां मूलमष्टसहस्रकं गायत्रीं वा जपेद्देवि
सर्वपापप्रणाशिनी अथ यंत्रनाशप्रायश्चित्तं न वरा-
त्नेश्वरे यदि प्रतिष्ठितं यंत्रं दैवाद्देवि विनश्यति उपो-
षयेद्दिनमात्रं आदरेण समाचरेत् येन स्वर्णादिना यंत्र

दैवादि विविनश्यति उपोषयेदहोरात्रं आदरेण समा
चरेत् येन स्वर्णादिना यंत्रं रुक्मेण परिनिर्म्मितं वि
लिख्य यंत्रं तस्मात्रे देवतां परिपूजयेत् उपचारैः षोड
शभिः शक्तितः सुसमाहितः अयुतं प्रजपेन्मंत्रं पूज
यित्वा यथाविधि मंत्री विलोमतस्तोयं पीत्वा भक्षण
माचरेत् तावत्कालं ब्रह्मचर्यावद्यंत्रं समाचरेत् पु
नर्यंत्रं नवं चामं आहरेत् श्रद्धयान्वितः आहरेत्पुन
र्यंत्रं प्रतिष्ठां च समाचरेत् अथ पूजाकाले यंत्रादि प
तनं प्रायश्चित्तम् यंत्रं यदि पतेद्देवि पूजाकाले कदाचन
लिंगं वापि शिवं वापि तत्फलं शृणु पार्वति आयुर्हा
निर्धननाशा निर्बन्धुनाशस्तथैव च भवतीति विनिश्चि
तं प्रायश्चित्तमथाचरेत् त्रिरात्रमेकरात्रं वा उपवासम
थाचरेत् मूलविद्यां जपेद्देवि सहस्रं साष्टकं तथा जवा
पुष्पैर्जुहुयाच्च शतमष्टोत्तरं तथा ब्राह्मणान्भोजयेच्छ
क्त्या जपेन्मंत्रं समाहितः माला यदि पतेद्धस्तात्तथा चे
द्विनश्यति सहस्रं तत्र संजप्य ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः
भोजनं ब्राह्मणानां च सर्वविनिष्टनाशनं गायत्रीं वा
जपेद्देवि शतं साष्टं समाहितः ततश्चाप्यपरां मालां ततः
ज्ञानीयाद्धानने शुद्धीयात्कृते चैवं न विघ्नैरभिभूयते
गायत्रीं जपेद्देवताया गायत्रीं जपेदितरथाः यामले महा

शा पातकयुक्तोऽपि गायत्रीं प्रजपेद्यदि सहस्रं सहस्रं महादेवि
ते मुक्तो भवति तत्क्षणात् अशुचिना स्पृष्टो मालां करभ्र-
७९ ष्टां न कारयेत् शब्दे जाते भवेद्रोगः करभ्रष्टा विनाशकृ-
79 त् छिन्ने सूत्रे भवेन्मृत्युः सर्वं सामायत्तपरो भवेत् तंत्रान्तरे
हस्तात्पतति चेन्माला जपमध्यात्र संप्रये: प्रायश्चित्ता-
विधानं जपेन्मंत्रं सहस्रकं सहस्रशतं चतुर्भयमपि
शास्त्रार्थः समर्थासमर्थभेदेन व्यवस्थेति जीर्णे सूत्रे
पुनः सूत्रं ग्रथयित्वा शतं जपेत् मूलमंत्रं शतं जपेदि-
त्यर्थः छिन्ना भवति चेन्माला पूजां कृत्वा ततोऽधिका
प्रतिष्ठां पूर्ववत्कृत्वा पुनर्जपं समाचरेत् शिवे रुष्टे तु
रुद्रत्राता गुरौ रुष्टे न कश्चन गुरुक्रोधोपशमनं प्राय-
श्चित्तम् उपवासं गुरुक्रोधे कृत्वा तं तु प्रसादयेत् यावत्प्र-
सादं नायाति तावद्वै भोजनं त्यजेत् गुरौ प्रसन्ने भुञ्जी-
त एवं दोषो न जायते अथ अनिवेदितभोजनप्रायश्चित्तं
मत्स्यसूक्ते अनिवेद्य न भुञ्जीत मत्स्यमांसादिकं च यत्
अन्नं विष्टा पयो मूत्रं यद्विष्णोरनिवेदितं विष्णुपदं सर्व-
साध्यदेवतापरम् अन्यत्रापि अदत्त्वैव भोक्तव्यमभ-
क्ष्याणां समस्तं तत् पत्रपुष्पफलं मूलमन्नपानौषधं प्रिय
अनिवेद्य न भुञ्जीत भुञ्जयेन्न निवेदितं कालिकापुराणे
महावीरो मुनिर्वापि ब्राह्मणो क्षत्रियोऽपि वा मद्यं मत्स्यम-

मर्थन्तु प्रकुर्वंस्याद्यथा तथा प्रयत्यादिष्टदेवेभ्यो गृह्णा
तिचतथाचस्वयं यामले यद्यथा भक्तस्तेभ्यः प्रतन्नेष्वैवप्र
दापयेत् अन्यथा तत्प्रसादेन न तत्फलमवाप्नुयात् यद्य
द्रव्यं येनयेन प्रकारेण भोक्तव्यं तत्तस्य प्रकारेणदा
तव्यम् अनिवेद्य हरेर्भुंजन्सप्तजन्मनि नारकी हरेरिमु
पलक्षणम् तथाचोक्तं कालिकापुराणे फलंपुष्पं
वताम्बूलमन्नपानादिकंचयत् अदत्त्वा तन्महादेवेन
भोक्तव्यं कदाचन अनिवेद्य न भुंजीत प्रायश्चित्तीयते
नरः देव्याः स्वाष्टाशतं मंत्रं जप्त्वा शुद्धो भवेन्नरः देव्या
उपलक्षणं स्वस्वोपासितमंत्रपरं तथाचोक्तं यामले
अनिवेद्यं महेशानि भुंजानः पातकी भवेत् इष्टमंत्रस्या
ष्टेन स्नात्वा तस्यापानात् विशुद्ध्यति नचयोयदेवार्चनरतः
सतन्नैवेद्यभक्षकः इतिवचनात् देवतान्तरदत्तनैवेद्य
भक्षणं न कर्तव्यं इतिवाच्यम् अग्राह्यं शिवनिर्माल्य
मिति वचनमज्ञानिनां किं तज्ज्ञानिनां प्रसादभक्षण
मेवावश्यकम् अस्यवचनस्याशयः अविस्तृतस्याग्रा
ह्यमग्राह्यमितिभावः तथाचोक्तं यामले शिवदत्तंवि
ष्णुदत्तं गिरिजादत्तमेव च प्राप्तिमात्रेण भोक्तव्यमन्यथा
पातकी भवेत् अग्निपुराणे शिवदत्तं विष्णुदत्तं पार्वत्या
दत्तमेव च नैवेद्यमुदरे कृत्वा नरः सायुज्यमाप्नुयात् लिंग

शा
ने
८
80

लैंगमाक्रान्तंनैवेद्यं भुंक्ते मोहाद्धि मूढधीः कुंभीपाकेषु
नरके पच्यते नात्र संशयः एतद्भिन्नलिंगपरं स्कान्दपुरा
णे बाणलिंगे स्वयंभूते स्फाटिकीहृदि संस्थिते अतः
शतक्रतोः पुण्यं शंभोर्नैवेद्यभक्षणात् आदित्यपुराणे
निर्माल्यं धारयेद्यं तु शिरसा पापवृतीपतेः शतसूर्यस
यज्ञस्य फलमाप्नोत्यनुत्तमं तथाच लिंगार्चनतंत्रे अ
न्निंव प्राप्त वान्बलायोगं चामेय महर्षयः विस्तृत्वमपि यो
विस्मृत्य शिवः केन न सेव्यते निर्माल्यं हरते पापं शोकं
च चरणोदकं नैवेद्यं सर्वपापानि शंभोर्हरति निश्चितं
निवेदितं च नैवेद्यं भुंजीत नात्र संशयः नहि ते भुंजते
मूर्खा नरकं तैः प्रसाध्यते नैवेद्यं चोपभुंजीत रक्ताम्बु
कि शालिने अन्यथा नैव सिद्धिः स्यादन्यको नरकं व्रजे
त् रसादिना नानंतत्रपुराणीयानि निवेदितमात्रं भोक्त
व्यं नत्वन्यनिवेदितं नैवेद्यं निरकं दृष्ट्वा नंसंति योगि
नीगणाः रक्तपानोदिताः सर्वा मांसास्थिचर्मणो घना
तस्मान्निवेदितं देव्यै दृष्ट्वा कृत्वा च मानुषः न निर्देन्मना
सा वा वा कुष्ठमायि परागुवेः इति कालीकुलसर्वस्वे
काली देव्याः सहस्रनामस्तोत्रे ज्ञात्वाम कुमारीतंत्रे
देवतानां च नैवेद्यं स्त्रीभ्यो दद्याद्वा कुत्रचित् तंत्रे स्वश
क्तिभ्यः सप्तशक्तिभ्यो दत्वा च स्वयमाहरेत् यामले अने

कथापशोरत्वंभुंजतेयेवसाधकः तेभ्यःश्रेष्ठयतेदे
वीतत्संसर्गान्नरकालये तंत्रे अनस्थिप्राणसंघातंकः
त्वाचदशाकंजपेत् यामले वर्णप्रूपदेवेशीगुरु
शक्तिंचशक्तितः अदत्वाचवलितत्रमूलमष्टशतंज
पेत् वर्णसंकरजातीनांवैस्नवानांमहाप्रिये शाक्तः
शैवोवैस्नवस्यसंसर्गंयत्नतस्त्यजेत् तेषांतुवैसमा
लोमूर्ध्यदर्शनमाचरेत् इष्टमंत्रशतंजप्त्वातस्मात्सा
यात्विशुद्ध्यति इतिवैदिककर्ममात्रइष्टदेवताप्रीत
र्थेकार्य्यम् तंत्रे फलंनजायतेतस्यदेवस्तस्यप्रकु
प्यति देवताप्रीतिकामस्तुकर्मकुर्य्यात्सदाशिवे
अन्यकामस्तुवेत्कर्मकरोतिविधिमोहितः अमेद्य
यत्वकामानराःसम्यक्भक्तिंऊंब्रुवेतिशोभने तेषांद
दातिविश्वेशोभगवान्मुक्तिमीश्वरः सकामस्तुसायु
ज्यंनमुक्तिः शरीरसंवन्धात् अकामानांनिर्वाणमेव
मुक्तिः परमार्थपुरुषार्थत्वात् नपुनरावर्त्ततेइति
श्रुतिः अन्यत्रापि देवताप्रीतिकामस्तुकर्मकुर्य्यात्स
दाशिवे देवस्तुप्रीतिमापन्नोभुक्तिमुक्तिफलप्रदः
अकामःसात्विकोलोकेयत्किंचिद्विहितंतेनेवस
थानमाप्नोतियत्रगत्वानशोचति अस्तंतदुःविरहन्तु
क्तिरिष्टुरस्तेतुपेः यामले यस्मीयस्मीवितिशोकाद

पायो कर्म्मिसंसृष्टितो देवताप्रीतिकर्म्माणि न बन्धाय यदि
मुक्तये मुहूर्णां प्रतीच्छते देवस्तत्कामेन द्विजोत्तमः
इत्यादिवचनात् स्वकीयभोगजनककर्म्मनाशपत्वेनि
ष्फलमेव ईश्वरप्रीत्युद्देशपककर्म्मशरीरारंभकहेतुः
दृष्टविशेषात्मकलिंगशरीरनाशकत्वमफलमेव
लिंगशरीरध्वंसं विना न मोक्षः लिंगदेहमाह गार्ग्यब्र
अन्तःकरणमध्येऽत्र ज्योतिरात्मा प्रवर्त्तते लिंगदेहं तु तं
प्राहुर्योगिनस्तत्त्ववेदिनः श्रीभगवते द्वादशे घटे भिन्ने
घटाकाश आकाशस्याद्यथा पुरा एवं देहे मृते जीवो
ब्रह्मसंपद्यते पुनः देहमृते लिंगदेहध्वंसे इत्यर्थः अस्मा
त्पुनःपुनर्जन्ममृत्युभवमेव तथा चोक्तं विष्णुधर्मोत्त
रे तत्त्वज्ञानादेवदृष्टहणाति शरीरमाति वा हि किं केवलं त
न्मनुष्याणां न मेषां प्राणिनां क्वचित् ततः सपिण्डक
रणे वान्धवैः सत्कृते नरः पूर्णे संवत्सरे देहमतोऽसंप्र
तिपद्यते ततः स नरके याति स्वर्गे वा स्वेन कर्म्मणा तत
स्तेणाशौंतस्यस्त्वरणात् प्रेतशरीरं च पूर्वदेहरूपमसं
नगतिमम् ततो हमार्कण्डेयपुराणम् वायुप्रधारि:
तमस्याद्देहमन्यमसंपद्यते तत्प्रमाणयोरवस्थानेस्त्या
नं संप्रारम्भं यथा ननु कर्म्ममात्रस्य भोगनाशपत्वे किं
प्रमाणमिति चेत् अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म्म शुभा

शुभम् इति श्रीशाक्तानन्दतरङ्गिण्यां सर्गादोषादिनि
र्णयो नाम षोडशोल्लासः १६ अथ कुण्डविधिः गो
विन्दवृन्दावने भूमेः परिग्रहं कुर्याद्यथावदायतनं
भवेत् माषभक्तबलिं दद्याद्यथाविधिविधानतः शु
द्धम्बम्य विधिवत्तस्मिन्नुपविश्य च स्वर्गपातालम
ध्ये च ये देवा वास्तुदेवताः गृह्णन्तीह बलिं तुष्टास्तेष्टा
यान्तु स्वमन्दिरं ॐ मातरो भूतवेतालाः ये चान्ये बलि
काङ्क्षिणः देवाः पिशाचा ये च ते च गृह्णन्तिमं बलिम्
एवं बलिं तु यद्दत्वा मण्डपं कारयेद्बुधः शास्त्रदायाम्
पुण्याहं वाचयित्वा तु मण्डपं रचयेच्छुभं पञ्चभिः स
सभिः हस्तैर्नवभिर्वा मितान्तरं षोडशस्तम्भसंयुक्तं च
त्वारस्तम्भमध्यगाः चतुर्विंशाङ्गुलैर्हस्तैस्तत्र वेदिवि
टोविडः गृहादि कुण्डकरणं मण्डपं वेदिका तथा मा
नाङ्गुलेन कर्तव्यं नान्यैर्दीपिकदाचन मानाङ्गुलमाह
तत्र कर्तुर्दक्षिणहस्तस्य मध्यमाङ्गुलिपर्वणः मध्य
स्य दैर्घ्यमानेन मानाङ्गुलिकं दाहृता सिद्धान्तशेखरे
स्थूलात्कीर्णलोहक्रायं मण्डपस्थानमीरितं नारिके
लदलैर्वर्ध्यं पौस्छादयेन्मण्डपं ततः चतुर्द्वारसमायुक्तं क
दलीस्तम्भसंयुतं आम्रपत्रसमायुक्तैरक्तसूत्रैः परिवेष्टि
तं अष्टदिक्षु ध्वजानष्टौ च तत्र दिक्पालवर्णतः दिक्पा

शा लवर्णमाह शारदायाम् पीतो रक्तसितो धूम्रः कृष्णो धू-
ते म्रः सितावुभौ गौरो ऽरुणः क्रमादेते वर्णाः परिकीर्ति-
८२ ताः नास्ति होमो विना कुण्डं तस्मात्कुण्डं प्रशस्यते कु-
82 ण्डस्वरूपं जानीयात्सर्वं प्रकृतेर्वपुः प्राच्यां शिरः स-
माख्यातं बाहू दक्षिणसौम्ययोः उदरं कुण्डमित्युक्तं
योनिः पादौ तु पश्चिमे पूर्वापरायतं सूत्रं विन्यसेद्धस्त-
मानतः दक्षिणोत्तरगं सूत्रं तथैव च प्रविन्यसेत् तद-
ग्रयोः प्रविन्यस्य तथा सूत्रचतुष्टयं चतुरस्रं भवेत्कु-
ण्डं सर्वयोगप्रकीर्तितं शतहोमे ऽरत्निमात्रं हस्तमा-
त्रं सहस्रके द्विहस्तमयुते लक्षे चतुर्हस्तमुदीरितम्
नियुते षट्करं प्रोक्तं कोटावष्टकरं स्मृतं आयामता-
वत्त्वनेनैकहस्तमितं तथा चतुर्विंशत्यंगुलं च यव-
ष्टूनं सहस्रके ततो द्विहस्तमाने तु त्रिंशदङ्गुलकं स्मृ-
तं चतुर्हस्ते तथा मानमष्टत्रिंशात्मकल्पितं अंगुलं य-
वष्टूनं स्याल्लक्षहोमे प्रकीर्तितं षड्हस्ते तु तथा माने
चत्वारिंशत्त्रयाधिकं अंगुले नियुते प्रोक्तमधिकं य-
वचतुष्टयं चत्वारिंशत्षट्युतं तेन यवसप्तसमन्वितम् अ-
ष्टहस्ते तथा मानमंगुलं कथितं बुधैः शोभनं कमले
कुर्यात्कुण्डमध्ये समास्यकं सर्वेषामेव कुण्डानां मे-
खलास्तिस्र एव च पञ्चांगुलविस्तारायामेन मेखलास्तस्य

कारयेत् अष्टांगुलप्रमाणेन कंठं च सर्द्धे येत्क्रमात् नै
ऋतेरकोणसूत्रप्रमाणेन द्विहस्तकुण्डमुक्तं एवं ल
क्षणादिके त्रयं कुण्डं तत्र विधानतः एकहस्तकुण्डस्य को
णसूत्रेण ईशानकोणकुण्डसूत्रेण परितो यन्मानं तद्दे
व परिभाषिकम् द्विहस्तादिमानेन तत्प्रकृतहस्तात्तु पृ
णादिकमिति इदानीं मेखलादीनां मानं तत्र योनिमाय
ते कण्ठमेखलां कुर्यात् त्रिचैकांगुलसम्मिता पु
गांगुलं योनिमानं योन्यग्रे कांगुलं विदुः षडंगुलं ना-
भिपद्मं कर्णाग्रे संप्रवर्त्तते अरत्निमात्रकुण्डे तु द्व्येकांगु
लाष्टांगुलसम्मिता कर्तव्या मेखला योनिस्तत्र रंगुल
सम्मिता एकांगुलं तथा योन्यग्रं कुर्याद्दीर्घं च योन्यास्त्वेवम्
अंगुलत्रितयेनैव नाभिपद्मस्य शोभनं एकहस्तमिते
कुण्डे वेदाग्निनयनांगुलाः कर्तव्या मेखला योनिं कुर्या
च्चैव षडंगुलं वेदांगुलं नाभिपद्मं योन्यग्रे कांगुलं स्मृतं
कुण्डे द्विहस्ते तत्रैवार्णसवेदगुणांगुलाः योनिः सप्तां
गुलोपेता योन्यग्रं चांगुलिद्वयं पंचांगुलं नाभिपद्मं कु
र्याच्चैवमनोहरं चतुर्हस्तमिते कुण्डे योनिस्तर्कयु-
गांगुला कर्तव्या मेखलास्तिस्रो दशाष्टांगुलसम्मिताः
योनिर्नवांगुलोपेता योन्यग्रं चतुरंगुलं सप्तांगुलं ना
भिपद्मं कुर्यात्सुमनोहरं अष्टहस्तमिते कुण्डे भानुप

श्रा
नं
८२

83

अष्टकांगुलाः योनिर्दशांगुलोपेता कर्त्तव्या योग्यवीत
स्था पंचांगुलेन योन्यग्रं कुर्यात् दशांगुलेन तथा नाभिव
मलत्वहोमेन त्रिविसृतिकल्पिते योनिस्तस्यान्तराग्रेत
मेखलानां परिस्थिता गजकुंभवदाकारं कुर्यात् दीर्घ
योमुख पश्चिमाभिमुखी योनिः कुण्डकोणेषु नार्पयेत्
एवं समस्तकुण्डानां व्यवस्थेयं प्रकीर्त्तिता स्थलादारभ्य
नालं स्यात् योन्या मध्ये सरन्ध्रकं सरन्ध्रकमित्युभयः
तः सवध्यते तथा चोक्तं रुद्रयामले योन्या मध्ये विलं
कुर्यात् दशांगोहि सम्मितं स्थलनियममाह होमस्था
नादूर्ध्वं स्थानं स्थलमित्यभिधीयते गौतमीये स्थला
ग्रस्थलमूलं च सरन्ध्रं नालमिष्यते सम्मोहनतन्त्रे मूल
मध्यं तथा चाग्रं क्रमाच्चषट्चतुर्द्विकं तथा च योर्दशांगु
लीर्दीर्घं नालमित्यर्थः नालमेखलयोर्मध्ये परिधेः
स्थापनाय च रन्ध्रं कुर्यात् ततो विद्वान्द्वितीयमेखलोप
रि कुण्डदोषमाह विश्वकर्माणि खाताधिके भवेद्रोगी
हीने चैव धनक्षयः वक्रकुण्डे च संतापो मरणं छिन्नमे
खले मेखलारहिते शोको ह्यधिके वित्तसंक्षयः भा
र्याविनाशकं कुण्डं प्रोक्तं योन्या विनाकृतं अपत्यध्वं
सनं प्रोक्तं कुण्डं यत्कंठवर्जितं कुण्डमेवं विधानं स्यात्
स्थण्डिलं वा समाश्रयेत् यामले नित्यनैमित्तिकं होम

स्थण्डिलेन समाचरेत् हस्तमात्रं तु तत् कुर्यात् वालुका
भिः सुशोभनं अग्निलोके स्थितं कं चतुरस्रं समन्ततः
चतुरस्रं चतुष्कोणमित्यर्थः इति शाक्तानन्दतरंगिण्यां
कुण्डनिर्णयो नाम सप्तदशोल्लासः ७ अथाग्निज
लेन वस्त्रसंवीतं तत्र तु सारतः गोमयांतः समालिप्य
कुण्डं स्थण्डिलमेव वा मंत्रवित् सामान्यार्घ्यं प्रकल्प्याथ पंचगव्यैः
समाचरेत् प्रारब्धायाम् अष्टादश संस्काराः कु
ण्डानां तन्त्रे देशिकाः वीक्षणं मूलमंत्रेण शरेण प्रोक्ष
णं मतं तेनैव ताडनं दर्भैर्बीतणाभ्युक्षणं सततं अ
स्त्रेण खननं तोद्धारो हृन्मंत्रेण प्रपूरयेत् समीकरणम
स्त्रेण सेचनं वर्मणा मतं कुट्टनं सततं मंत्रेण वर्ममंत्रेण
मार्जयेत् विलेपनं कलारूपकल्पनं तदनन्तरम् त्रि
सूत्रीकरणं पश्चात् पूतयोर्मार्जनं मतं अस्त्रेण वज्री
करणं हृन्मंत्रेण कुशैः शुभैः चतुष्पथं तनुसूत्रेण त
तु पादस्थापनं यागे कुण्डानि संस्कुर्यात् संस्कारैरेभि
रीरितैः अस्यार्थः कुट्टनं दृढीकरणं विलेपनं कला
वाकल्पनम् सोमसूर्याग्निकलात्मकचिन्तनं त्रिसूत्री
करणम् रक्तसूत्रेण मेखलात्रिः परिवेष्टनम् वज्रीकर
णम् वज्ररूपेण चिन्तनम् चतुष्पथरक्तवस्त्रीकरणम्
अस्त्रपाठनमिन्द्रियोद्धारनं तिस्रस्तिस्रो रेखा लिखेत्

शा हृदयाद्यावरणगणाः प्रागग्राणां स्मृतो देवो मुकुन्देशपुरा-
ने न्दराः रेखाणां मूदगग्राणां ब्रह्मैवैव स्मृतेन्द्वः अथवा
८४ त्रिकोणान्तर्बहिः षट्कोणं पद्मं परिकल्पयेत् वृत्तरेख
84 चतुर्द्वारमेवं वा वह्निमण्डलं कुण्डस्योत्तरभागे च विरे-
खाहस्तमानकं दक्षिणेनास्त्रहृद्भिः रेखात्रयं कुशैर्
अर्घ्याम्भःप्रोक्ष्य संवेदिं पंचशुद्धिं समाचरेत् पंचशुद्धि-
माह प्राणायाम सर्वाण्यप्रसूतारेणेति वीक्षणं
मूलमंत्रेण शरेण प्रोक्षणमतं ताडनं हृतिमंत्रेण क-
वचेनाभ्यलेपयेत् अक्षेणावरणं कृत्वा वह्नेः संस्का-
रमाचरेत् विहिताग्निमादनं तु ततो वह्नेर्योगपीठम-
र्चयेत्कर्णिकोपरि धर्मं ज्ञानं चैव राग्यमैश्वर्यमग्नि-
नायजेत् पूर्वादिदिक्ष्वायहीनधर्मादिकान्य-
जेत् मध्ये च पूजयेद्वह्नेरथ शक्तीर्विधीयते पीताश्वे-
तारुणा कृष्णा धूम्रा तीव्रा स्फुलिंगिनी रुचिरा ज्वालि-
नी प्रोक्ताः क्रमशो नव शक्तयः अर्कमण्डलं संपूज्य तत
उसोममण्डले संवह्निमण्डले तत्र वह्नि पूजयेत्र्यंबकैः
वागीश्वरीमृतुस्नातां नीलेन्दीवरसन्निभां वागीश्व-
रेण सहितामुपचारैः समर्चयेत् अग्निमाह पात्रान्तरे
णविहितेनाम्रपात्रादिके शुभे अग्निप्रणयनं कुर्याद्ब-
गवतोदयोः पिबा यत्नस्फतिसारे प्रागेव भिन्नपात्रे वा

कपालेवोन्मकैः पिवा नाग्निप्रणयनं कुर्य्याद्यथापि
हानिर्भयावहं इति तस्य शुक्तिपात्रं संभवेद्यदा तदा न
ग्राह्य इमत्र ताम्रपात्रम् अनीयाहितेनैव मेकमात्रा
दंशं परित्यजेत् अहितेनैव वचनात्काष्ठेनैकं सांवर्ज्जे
येस्मिये शारदायाम् संस्कुर्य्यात्तयथा मायदेशिको
वीक्षणादिभिः ओंदार्थ्यैवैरवाग्निभ्यां भौमस्येकं
स्मरन्वसोः योजयेत् वह्निबीजेन चैतन्यं पावकेत
ध्या नारेण मन्त्रितं कृत्वा यन्त्रमुद्रान्तरीकृतं अस्त्रे
णारक्षितं पश्चात् तन्त्रेणावगुंठितं अर्चितं त्रिः परि
भ्राम्य कुण्डस्योपरि देशिकः प्रदक्षिणं तदा तारम
ओंच्चारणपूर्वकं आत्मनोभिमुखं वह्निं जानुस्पृष्ट
महीतलः शिवबीजधिया देव्या योनावेवं विनिक्षि
पेत् समयान्ते उशीनाच्छाद्य तद्योनिं वनवकाण्ड
पटं न्यसेत् ततो देवाय देवैव दद्यादाचमनीयकं
गर्भनाडामृतं ध्यायेद्वह्निरूपं हविर्गृहं हरिरिन्धप
लक्षणम् समयान्ते देव्यावाकरे कुर्य्यात्तरहार्थं
दर्भकंकणं भूषाभिर्भूषयेद्देवीं त्रैलोक्योन्मत्तिमा
न्तकां रेफवाग्ग्रहस्वरैर्नादवह्निविभूषिताः सादि
यांनाश्च जिह्वायां मनवः परिकीर्त्तिताः पायौ लिंगे च
नाभौ च हृदये कंठमूलतः लंबिकायां भ्रुवोर्मध्ये

शा
ने
८५
85

जिह्वाज्वालेत्युभयमेव जिह्वाज्वालास्त्रिविधाः प्रोक्ता
गुणभेदेषु कर्मसु हिरण्या कनका रक्ता कृष्णा
सुप्रभा मता बहुरूपाति रक्ता च सात्त्विके यागकर्म
णि पद्मरागा सुवर्णा मा तृतीया भद्रलोहिता लो
हिता नैनतरं श्वेता धूमिनी च करालिका राजस्या स्म
ना वह्नेर्जिह्विहिता काम्यकर्मसु विश्वमूर्तिः स्फुलिङ्गि
नी धूम्रवर्णा मनोजवा लोहिता च करालाख्या का
ली तामस्य ईरिताः एताः सप्त नियुज्यन्ते क्रूरकर्मसु
मन्त्रिभिः अमरा पितृगन्धर्वयक्षनागपिशाचकाः
राक्षसाः सप्तजिह्वानामीरिताः अधिदेवताः वह्नेरंग
मन्त्रमस्यतल्पमुक्तेन वर्त्मना सहस्रार्चिः स्वस्तिपू
र्णो उत्तिष्ठपुरुषस्तथा धूमव्यापी सप्तजिह्वो धनु
र्धर इतीरिताः षडारयायाम् षडंगमन्त्रवः प्रोक्ता जा
तिभिः सह संयुताः हृदयादिक्रमेण वमन्त्रमाग्
र देवताः मूर्ध्नि स्कन्धे च हृत्पार्श्वकसांस कटिपार्श्व
के स्कन्धे मूर्द्धिनि च विमस्य प्रदक्षिणक्रमेण तु जा
तवेदाः सप्तजिह्वो हव्यवाहनसंज्ञकः अश्वोदर्यो
जसंज्ञो स: ७ नेत्रे वैश्वानरराह्वयः कौमारतेजा वि
श्वमुखो देवमुखस्तथा अग्नेरेते पदाद्याः स्युः म
न्त्रवह्निर्मूर्तयः पदं विमस्यादेहः मन्त्रज्वालयेन्म

उनामुना शारदायाम् ज्वालयेदिति ज्वालिनीमं
त्रेण प्रदर्श्येति तल्लक्षणं राद्ववीथे मध्यमेमिलिते
कृत्वाङ्गुष्ठं तरगृष्टकोत्क्षिपेत् मुद्रा सा ज्वालिनी प्रो
क्ता वह्नेर्ज्वालनकर्म्मणीति विस्फिंगलहनदह
पचप्रमानुदीद्योष्य महींगंगोपयसाहामृत्रोः
यमुनेवीरितः अग्निं प्रज्वालितं वन्दे जातवेदं हुता
शनं सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखं
शारदायाम् अभिषिंचेत्ततस्तोयैर्द्धिशुक्तैमेखलो
परि दर्भकाष्ठैस्त्रिशुष्ठैस्समूलमध्याग्रच्छादितैः
सप्तरेखिथिवन्मन्त्रीप्रदक्षिणवशात्ततः पवंसप्त
वर्णं कुर्य्यादूर्द्धगां पित्वात्मनोदिंशा गणेशविमर्षि
णाम् प्रागग्रकृदगग्रैश्च दर्भैर्बर्हिः परिस्तरेत् यत्र
दृष्टोद्भवं तत्काष्ठैस्स परिधिन्नयं मध्येतमेव्वः
लायां तसप्तरेतितं तत्रविततमः अथचेत्स्यादिलेम
श्रीभूमो सर्वपरिमजेत् यत्नकाष्ठसमुद्भूतैः प्राद
शप्रमितं शुभं परिधिः कथितः सर्वैर्दर्शिकैर्ल
त्रविततमः निक्षिपेदिक्षु परिधीन्प्राचीवर्जं गुरुस्ततः
प्रादक्षिण्येन संपूज्या स्तिषु ब्रह्मादिमूर्तयः गन्धादिभिः
समभ्यर्च्य वह्निदेवं विभावयेत् वह्नेर्ध्यानं यथा त्रिन
यनमरुणाभं बद्धमौलिस्यशुक्लांशुकमरुणमने:

शा काकलंमंसभोजनंस्पृश्यम् अभिमतवरशक्तिखड्गलिका
ने भीतिमुद्वैरमृतकमलमालालंकृतांशकृशानुम्
८९ पंवह्निंमनसाध्यायेत्खड्गलिकाद्रोन्नतमः कृशकृ
86 ष्णांतवर्णंध्यायेन्मारणकर्माणि मूर्त्तीरष्टौसम
मभ्यर्च्यषट्कोणेनषडंगकं मध्येषट्स्वपिकोणेषु
जिह्वाजालरूपंवायजेत् केशरेष्वष्टमातृगणान्पूजये
द्दिग्देवताः दलेषुप्रयजेन्मूर्त्तीःशक्तिखड्गलिकधा
रिणीः लोकपालांस्ततोदिक्षुपूजयेत्सकलसं
नात् शारदायाम् वैश्वानरोजातवेदपदेपश्चादिह
वह लोहिताक्षपदंस्यात्तेसर्वकर्माणिसाधकः व
ह्निजायाविधिःप्रोक्तोमंत्रःपावकवल्लभः कुलाणिव
ब्राह्मणादक्षिणेऽभ्यर्च्यहुतस्थालींप्रपूजयेत् अ
ज्यस्थालींसमानीयतालेयदक्षमंत्रतः शारदायां
कुण्डेतोवासप्ततालस्मसेमंत्रमनन्वितः निरुध्य
वायव्येऽप्रवानुदातेषुनिवेशयेत् अग्निंवै तस्मा
त्ततविनिक्षिप्यतानीयाग्नापनंहितेत् शारदायां
तस्मांजेवमसकुष्याद्यसंस्कृतंवीतागादिभिः अग्निंवै
प्रज्वाल्यकुशगुच्छेनआजेपतिमानलेहिपेत् अभि
घोतनमिस्त्रकंसर्वत्रसर्वकर्मसु शारदायाम् दी
मेनदर्भपुरमेननीराजंसर्वकर्मणा अग्निगोविसर्जये

दर्भमभिद्योतनमीरितम् पुनः कुशानसमुज्ज्वाल्य नि
क्षिपेदग्नेर्मध्यतः मूलमन्त्रमतिमानानामस्का
र्यरितः संदीप्य दर्भपुलानामेकशिखा विनिक्षिपेत्
गृहहृदयमन्त्रेण पवित्रीकरणन्तिमम् अभिमन्त्र
वमूलेन रक्षयेद्दक्षपुञ्जरान् प्रदक्षिणयेत्पयोनीवस्त्रांस
तदमृतात्मकं प्रादेशमात्रं संग्रथितदर्भपुञ्जं संगृहीत्वा त
रे निक्षिप्य भागौ द्वौ कृत्वा पक्षौ शुक्लेतरौ स्मरेत् वा
मे नाडीमिडां ध्यायेद्दक्षिणे पिङ्गलां पुनः स्रुक्स्रुवाम
ध्यतो ध्यात्वा कुर्याद्धोमं यथाविधि स्रुक्स्रुवौ वाम
मादाय विधिना निर्मितौ गुरुः पश्चादादाय पाणि।
भ्यां स्रुक्स्रुवौ तावथामुखौ त्रिशस्तापयेद्वह्नौ।
दर्भानादाय देशिकः तदग्रमूलमध्यानि शोधयेत्ते
यथाक्रमं गृहीत्वा वामहस्तेन प्रोक्षयेद्दक्षिणेन तः
पुनः प्रताप्य तौ मन्त्री दर्भानग्नौ विनिक्षिपेत् स्रुवमादा
यमतिमान्त्र्य धारयेत् त्रिभागतः वक्त्रं गलं परिमज्य
धारयेच्छ्रीवत्समुद्रया शारदायाम् स्रुवेण दक्षिणा
ग्रागादादाया ज्यस्थिताद्गुरुः वामतस्तत्समादाय स्रा
मायस्वाहया ततः मन्त्रेणानेन जुहुयादग्नेर्वामविलो
चने मध्ये तत्तत्समादाय अग्नेर्भालस्थलोचने जुहुया
दग्निसोमाभ्यां स्वाहेति मन्त्रेणानुस्मरन् शारदायाम् एवं क्र

श्रा
नं
८७
87

त्रेण स्रुवेणाज्यंभागादारभ्य दक्षिणम् जुहुदग्नये
स्विष्टकृते स्वाहेति तन्त्रके इमगृहेत्रवक्त्राणां कु
र्य्याद्वोढ्वाटनं गृहः पुनश्चाहुतिभिः कृत्वा जिह्वां
गम् सप्तोकनेन सप्ताग्निश्चाहुतिभिराप्येन जुहु
यात्मनः वैश्वानरेण मंत्रेण त्रिवारं जुहुयात्कुहः
समयान्ते पकैकाहुतिभिः कुर्य्याद्गर्भाधानादिकाः
क्रियाः क्रमेणैव वदे वेशिष्टाहान्तमूलविधया ग
र्भाधानं पुंसवनं सीमन्तोन्नयनं तथा जातकर्म त
था नाम उपनिष्क्रमणं तथा चूडोपनयनं भूयो वेदा
ध्ययनमेव च गोदानश्च विवाहश्च संस्काराः शुभ
कर्म्मणि ततश्चापि भवो वह्निः संपूज्याह्वदयनं येन
वह्निमंत्रेण विधिवत्कुर्य्यादाहुतिपंचकं जुहुया
त्समिधः पंच मूलाग्रघृतसंप्लुताः गृह्यदयमंत्रे
ण विधिवत्स्वाहया विना सारदायाम् मंत्रजिह्वाग
मूर्त्तिं तां क्रमात्तु योगे यथाविधि प्रत्येकं जुहुयादेकाम
हुतिं मंत्रवित्तमः अथादाय स्रुवेणाज्यं गृहः अवि
विधानतः स्रुवे च तिष्ठमेवाग्नेर्देशिकोयतमान
सः जुहुयादग्निमंत्रेण वौषडन्तेन संपदे सायतीय
संहितायाम् तापनमापरावापि तीयाद्वादशांगु
ला श्च वक्त्रान्सर्वं पुष्कलाः सालानिणः समाः दशा

गुलावा विहिताः कनिष्ठांगुलिसम्मिताः प्रादेशमा
त्रस्त्वालाभे होतव्याः समकलाश्चापि गौतमीये महा
गणेशमंत्रेणाहुतेरेकादशाहुती सामान्यसर्वदे
वतानां पतदग्निमुखं विस्मृतं वक्तृरूपाख्ये जिह्वायां स्वा
त्मवपरमेश्वरं गन्धादिभिः समभ्यर्च्य जुहुयात्स्वा
हुशाहुतिं मूलमंत्रेणाविधिवत्तैरेकीकरणं विंद
शारदायाम् ततः पीठं समभ्यर्च्य देवतायाहुतास्तने
ष्टोयेद्वग्निरूपं तां देवतामिष्टदेवता ततश्च जुहु
यान्मंत्री पंचविंशतिसंख्यया जुहुयादाहुतीः पं
चविंशतिः नाडीसन्धानमित्युक्तं वह्निदेवतयोर
पि शारदायाम् मूलमंत्रेण जुहुयादाज्येनैकाद
शाहुतीः अंगादिपरिवाराणामेकैकामाहुतिं जु
नेत् पुनर्व्याहृतिभिर्हुत्वा होमं कुर्यात् यथाविधि
द्रव्येण तिलाज्यं हविरुच्यते अत्यन्तं जुहुयाद्धेकः
पलितः सर्वकर्मसु तथा संपातयेद्भागशेषाज्य
स्यान्नाहुतिक्रमात् विशेषमाह तंत्रान्तरे अग्ने
स्वाहेति तद्भागशेषमग्नौ विनिक्षिपेत् ओं अग्नये
पृथिव्यै च महते स्वाहेत्या ततः भुवो वायवे चान्तरि
क्षाय दिवे च स्वाहेत्या ततः स्वस्सूर्याय महसे दिग्भ्यः स
नक्षत्रेभ्यश्च स्वाहेति ओं भूर्भुवस्स्वश्चन्द्रमसे नक्षत्रे

शा
नं
८८
88

मध्यधिमध्यममहतेचस्वाहा सर्वंचैवसमादायप्रहु
तेनार्घ्यंचपुनः होमद्रव्याणिनिक्षिप्यनाभौसंस्था
प्यतेपुनः अग्नेर्नामकरणंकृत्वादद्यात्पूर्णाहुतिंप्रि
ये ब्रह्मार्पणेनमन्त्रेणदद्यात्पूर्णाहुतिंपुनः योजये
न्हृदयेयाग्निरिष्टंसाधकसत्तमः सारदायाम् घृतः
कंठंततःश्रोत्रंघृतोधूम्रोऽनुनासिका यथात्स्यज्ज्व
लनंनेत्रंघृतोभस्मततःशिरः यत्रप्रज्वलितोवह्नि
स्तन्मुखंजातवेदसः फलमाह सारदायाम् वधि
रत्वंकर्णहोमेनेत्रेत्वतमवाप्नुयात् नासिकायां
मनःपीडाशिरोहोमोहिशूलदः शुद्धस्निग्धरवाला
केवह्निःश्रीवशुभावहः भेरीवादित्रगंभीरशब्दोवह्निः
शुभप्रदः चन्द्रचन्दनकुन्दाभोधूमःसर्वार्थसिद्धदः
खरवायसवच्छब्दोवह्निःसर्वविनाशकृत् कृशःकृ
वातेर्वर्णाराजसंवापिविनाशयेत् नागचंपकपुन्ना
गपाटलायूथिसन्निभः पद्मेन्दीवरकह्लारसर्पि
गुलसन्निभः पावकस्यशुभोगन्धोइत्युक्तस्तत्रवे
दिभिः पूतिगन्धोहुतवहोहोतुर्दुःखप्रदोभवेत् प
वंविधेषुदोषेषुप्रायश्चित्तायदेशिकः मूलेनाज्ये
नजुहुयात्पंचविंशतिवाहुती इतिशान्त्यानन्दतरं
गिण्यांहोमविधिनिर्णयः मंगलार्हस्मिन्सर्वकांते

नंत्वं सर्वमंगला वरदासि च सर्वेषां वरदा तेन कीर्त्य
से अशेषं हन्यसे दुर्गा दुर्गा तेन निगद्यते भक्तानां शं
करोषि त्वं शंकरी त्वं तु गीयसे इति वचनात् संसा
रार्णवमग्नानां सर्वेषां प्राणिनामिह वहित्रैकका
पारायोतीनराणां श्रेयसे सदा संसारार्णवमग्ना
नां दुर्गैका परमं पदम् दुर्गैका देवताः सर्वाः दुर्गैका
कर्म वैदिकम् दुर्गैका परमं तत्त्वं दुर्गैका परमं बल
म् न त्वया रहितं किंचिद्भूतस्थावरजंगमम् दुर्गै
का परमा देवी दुर्गैका परमं पदम् दुर्गैका परमं ध्या
नं दुर्गैका ज्ञानमेव च दुर्गैका परमं सत्यं दुर्गैका प
रमा गतिः दुर्गैका परमं दैवं दुर्गैका परमौषधम्
दुर्गैका सर्वमस्मिंस्तु दुर्गैका निर्वृतिः परा दुर्गैका
परमा तुष्टिः दुर्गैका परमं यशः दुर्गैका परमं तत्त्वं
दुर्गाभिन्नमिदं जगत् प्राणप्रयाणपाथेयं संसा
रव्याधिभेषजम् दुर्गैव परित्राणं दुर्गानामाक्ष
रद्वयम् इति श्रीज्ञानानन्दतरंगिण्यां होमनिर्णा
यो नामाष्टादशोल्लासः संपूर्णम् शुभम् ॥

१८

89

